

097

CUVÎNTĂRI

DE

Înmormîntare
și pomenire

(din veacul al XVI-lea, până la 1850)

RETIPĂRITE ȘI ÎNTOVĂRĂȘITE DE NOTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

N. IORGA

VALENIÎ-DE-MUNTE

EDITURA TIP. «NEAMUL ROMĂNESC», SOC. PE ACȚIUNI
1909.

CUVÎNTĂRI

DE

**Înmormîntare
și pomenire**

(din veacul al XVI-lea, până la 1850)

RETIPĂRITE ȘI ÎNTOVĂRĂȘITE DE NOTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

N. IORGA

BCU Cluj-Napoca

RBCFG202100108

VALENIÎ-DE-MUNTE

TIPOGRAFIA «NEAMUL ROMĂNESC», SOC. PE ACȚIUNI
1909.

57/v 911

NEAGOE BASARAB.

P R E F A Ț Ă.

Vechea noastră literatură cuprinde frumoase pagini de elocvență în cuvintările ținute la îngroparea sau pomenirea deosebitelor persoane de însemnătate, dar mai ales a ctitorilor și clericilor înalți. Ele se deosebesc de predice prin aceea că la dinsele se adaugă o simțire și un adevăr pe care acelea, făcute pentru orice împrejurări, pentru hramul din orice an, serbat oriunde, nu le au. Une ori cuprind și biografii interesante.

Din ele aleg astăzi câteva mai frumoase, începând astfel o bibliotecă religioasă și morală. Ea poate folosi oricui e în stare a prețui frumuseța formei unită cu înălțimea inspirației. Dar ea va putea aduce serviciu și cuvintătorilor de astăzi, cari au nevoie să urmeze un model, când pomesec, la pragul mormintului său într'o zi de amintire, pe un om de bine¹.

N. IORGA.

Vălenii-de-Munte, 10 Iunie 1909.

---

¹ Ortografia e cea obișnuită în editura noastră.

I.

CUVÎNTAREA LUÎ NEAGOE-VODĂ BASARAB
LA A DOUA ÎNGROPARE A OASELOR
MAMEI SALE NEAGA

ȘI A

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COPIILOR SĂI PETRU, IOAN ȘI ANGHELINA
LA MĂNĂSTIREA DIN ARGEȘ.

(DUPĂ 1519)¹.

---

¹ Traducere după originalul slavon, pe la 1650.

CARTEA LUI NEAGOE BASARAB

CĂTRE CHIR VLĂDICA MACARIE ȘI CĂTRE ALȚI EGUMENI ȘI IEROMONAHII ȘI PREOȚII, ȘI CĂTRE TOT CLIROSUL, CÎND A ÎNGROPAT A DOUA OARĂ ÎN MĂNĂSTIRE LA ARGEȘ OASELE MUMEI SALE, DOAMNEI NEAGĂII, ȘI ALE COCONILOR LUI, PETRU VOEVOD ȘI IOAN VOEVOD, ȘI A DOAMNEI ANGHELINEI¹.

Prea-iubite părinte chir Vlădico Macarie, ceta ce ești cu mila și cu darul lui Dumnezeu ales și pus înaintea noastră, de ni luminezi și ni strălucești ca razele soarelui, ca să ni arăți și să ne înveți calea lui Dumnezeu și nouă. Așijderea și voi, părinți, cari sînteți cu aceiași milă a aceluiași Dumnezeu aleși, și egumeni din sfintele mănăstiri și lavre, și pentru dragostea lui Hristos ați lăsat hrana veacului acestuia, și ați poftit să dobîndiți fața lui Dumnezeu cea bună, și să ajungeți viața cea de veci. Dumnezeu, care este mult milostiv și bun, să vă dea după mila lui, să nu se lipsească pofta voastră de cererea lui. Și voi, preoților și slujitorii Bisericii, cari slujiți sfintelor mănăstiri, să priimească Dumnezeu pofta și ostenințele voastre, și să înfloriți în cer în veci ca crinul. Asemenea și vouă, boieri, mirenii, bogați și săraci, bărbați și muieri, cîți doriți să dobîndiți milă de la

¹ Din «Învățăturile bunului și vrednicului Domn al Țării-Românești Neagoe Basarab către fiul său Teodosie Vv», București, 1843, tipografia Colegiului Sf. Sava.

Dumnezeu. O, bunul mieu părinte, chir Macarie, și voi, iubitorii de Hristos, cinstiți egumeni, și voi, fraților preoți și poslușnicii, cari totdeauna lăudați pe Dumnezeu, așijderea și voi toți cîți sînteți buni slăvitori creștini, și vă chemați mirenii, și aduceți pohvală¹ lui Dumnezeu în toată vremea, să dea Dumnezeu să nu se despartă slava lui de la voi. Ascultați-mă și pe mine, ticălosul, cu ușurare, și cuvintele mele le auziți și le primiți fără de dosădire, că am să vă spui un dor al inimii mele foarte amar și cu foc, și să mă iertați într'acest ceas, zicînd puțințele cuvinte către oasele maicei mele, că, fără de iertăciunea voastră, nu voi putea grăi.

O, maica mea și născătoarea mea, iea și tu iertăciune de la părinți și de la frați, că voi să încep a grăi către tine, cu multe lacrimi și cu grele și nenumărate suspine, ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznesc să fac orăție către oasele tale cele ostenitoare!

O, maica mea, și dulceța inimii mele, și roaba Dumnezeului mieu Neagoe, cită dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vreme însărcinată cu mine, ziua și noaptea, și încă, nu numai ziua și noaptea, ci în toată vremea și în tot ceasul ai fost însărcinată și împovărată cu trupul mieu, până în vremea aceia ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunci, o maica mea, atîtea griji și scîrbe ai avut, cite ai avut și la moarte! Deci, cu porunca lui Dumnezeu, adaoase Sfinția Sa ție viață și mie naștere. Și, după aceia, încă mai multe ostenințe și scîrbe ai petrecut pentru mine, cît stau și eu de mă mir de mulțimea lor, și nu pociu să socotesc și să număr ostenințele tale, cît te-ai ostenit pentru mine! Știi pe albină că se os-

¹ Laudă.

tenește și ea mult, și niciodată, de dulcele florilor, nu se poate sătura de osteneală, încît mi se pare să fie ea mai ostenitoare decît alte pasări. Însă socotiiu și chibzuiu că aceia numai ziua ce se ostenește, iar noaptea ea se odihnește. Dar pe tine, o, draga mea maică, eū te aleseiu mai ostenitoare decît dînsa, — pentru ce? Pentru că albina noaptea se odihnește. Asemenea și alte pasări ale cerului toate, și peștii din fundul Mării, toți atunci se odihnesc; iar tu, maica mea, niciodată n'ai avut odihnă, nici ziua, nici noaptea, nici măcar într'un ceas, nici te-ai săturat niciodată de osteneală. Pentru aceia, iubita mea maică, te numesc pe tine că ai fost mai ostenitoare decît albina, și decît pasările cerului, și decît peștii Mării.

O, maica mea, iar cînd vruseși să te odihnești de ostenele tale, mare dor și dragoste ai avut în inima ta pentru mine. Atunci ai luat alte ostenele, mai mari și mai multe. Eū eram înaintea ochilor tăi mai luminat decît razele soarelui, și niciodată n'ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decît pe mine, nici inima ta n'a avut altă avuție mai dragă decît pe mine. Drept aceia, o, maica mea, știu că inima și ochii tăi, pân' la moartea ta, nu s'au putut sătura de mine și de vederea mea. Și, atuncea, nu mi se întîmplă să fiu cu tine, ca să se sature ochii tăi de mine, și eū, fiul tău, să ieau iertare și blagoslovenie de la tine. Și poate, căci n'am avut eū dragoste din toată inima către tine, n'am ajuns să fiu la moartea ta, ca să se îndulcească inima ta de mine, dacă în vremea vieții tale nu te-ai săturat de dragostea mea, ci încă și la moartea ta îți rămase inima aprinsă de dorul și de mila mea, și ochii tăi nu se săturară de vederea mea. De aceia, mi se umplu sufletul de întristăciune, căci rămăseiu sărac de tine, și apoi căzuiu în mirare mare și în nepricepere, și

nu știu în ce chip voi putea face odihnă sufletului mieu, pentru că nu mă aflai la moartea ta.

Deci, unii îmi spuseră, zicînd că te-ați întreat: ce vom face pentru sufletul tău, după moartea ta? Iar tu ai zis: «Fiindcă inima mea niciodată nu s'a putut sătura de dragostea iubitului mieu fiu, a lui Neagoe, de aceia și eu acum pui toată nădejdea sufletului mieu, și zic: cum m'am nevoit și m'am ostenit eu pentru dînsul, așa doar se va osteni și el pentru sufletul mieu.»

De aceia, eu, maica mea, dacă am auzit porunca și învățătura ta care ai lăsat spre mine, pentru ostenelile tale care te-ai ostenit pentru mine, și eu încă mă voi osteni pentru tine și pentru dragostea ce m'ai iubit. Și eu încă voi iubi sufletul tău, și-mi voi aduce aminte de păcatele mele.

Deci, maica mea, eu, cu firea mea, nu aflu alt ajutor mai îmbunătățit și mai milostiv decît pe Maria Prea-curata Fecioară și muma lui Isus Hristos Dumnezeuul nostru cel viu, pentru că de la dînsa fură toate milele și bunătățile, și către dînsa strigai și zisei: O, Preacurată stăpînă, muma lui Dumnezeu, și prea-bună ajutătoare, care ești aleasă din toate neamurile, că numai pentru tine își întoarse Dumnezeu fața sa întru bunătate către noi, robii săi. Pentru tine ni-a deschis Împărăția Cerului; pentru tine ni s'a dăruit hrana Raiului; pentru tine fu Iadul robit și Satana se rușină; pentru tine fum izbăviți din legături, și din putregiuni, și din temnițele Iadului. Tu ești calea vieții, și pentru calea ta ai cîștigat toți dreptii Împărăția Cerului. Tu ești vița cea adevărată, care ai făcut nouă strugurul cel copt, din care ni-a curs băutura spăseniei, care este mai dulce decît mierea și decît fagurul. Pentru tine fură duși dreptii întru Împărăția Cerului. Tu ești masa cea

dreaptă și curată, care ni-a adus pînea cea cerească, din care aû mîncat dreptiî și aû luat bucuria cea nespusă și negrăită, și pentru tine toți s'aû bucurat.

Pentru aceia, și eû, maica mea, am cugetat ca doar am am dobîndi ceva bucurie de la Preasfînta Născătoarea lui Dumnezeu și ajutătoarea cea bună, că noi toți din păcate sîntem născuți, și iarăși păcatului lucrăm, iar pentru mila lui Dumnezeu și a Preacuratei Lui Maici doar nu te va lăsa să fii osebită de la fața lui cea bună. Că pe mine așa mă duse firea și cugetul, că Maica Domnului nostru, lui Isus Hristos, este milostivă către toți creștiniî cari o iubesc.

Drept aceia, și eû m'am nevoit, și am început a zidi Sfinției Sale casă din temelie ¹, și nu nădăjduiam ca să o isprăvesc și să o văz sfîrșită. Iar Preacurata Fecioară și nevinovata Maică a marelui Împărat cresc, Ea n'a băgat în seamă păcatele mele, ci a săturat ochii miei de dorul ce doria, și văzuiî casa Ei gata și sfîrșită. Și, dacă văzuiî așa, mă umpluiî de bucurie, și, săltîndu-mî inima de veselie, ziseiî în lauda ei: O, Preacurată Fecioară, Scaunul și lăcașul cuvîntului lui Dumnezeu, fie numele Tău lăudat de acum până în veci, că eû, robul Tău, nu m'am nădăjduit să văz pofta inimii mele deplin, nici casa Ta sfîrșită. Iar, după acea bucurie ce mă bucuraiî dacă văzuiî casa Ei sfîrșită, eû îmi aduseiî aminte de cuvintele tale, ce mi-ai poruncit la moartea ta, zicînd că eû, ce-ți va trebui după moarte, să fac sufletului tău. Dar eû nu știuiî ce lucru va fi mai mare și mai bun. Așa dar aduseiî oasele tale ca să se îngroape în sfînta casă a aceia ce a născut pe Dumnezeu. Iar, la aducerea oaselor tale, eû, pentru păcatele mele, iar nu putuiî veni ca să mă satur de dorul

¹ La Argeș.

tău, ci am trimis în locul mieu pe iubiții miei fi Teodosie, Petru și Ioan, și pe dragele mele fice Stana, Luxandra și Anghelina, ca încăl să se sature ei de dorul oaselor tale, pentru că ei îți sînt fi și ție, după cum îmi sînt mie, și pe cari Domnul Dumnezeu i-a luat în cămara Sa cea cerească.

O, fiul mieu Petre, iată că-ți trimiț coroana, surgueiul și diadimele, pentru că tu-mi erai stîlparea mea cea înflorită, de care pururea se umbriau și se răcoriau ochii miei. Iar acum stîlparea mea s'a uscat, și florile ei s'aū vestejit și s'aū scuturat, și ochii miei aū rămas arși și pîrliți de jalea înfloririi tale. O, iubitul mieu Petre! Eū gîndiam și cugetam să fii Domn și să veselești bătrînețele mele oarecînd cu tinerețele tale, și să fii biruitor pămîntului. Iar acum, fiul mieu, te văz zăcînd supt pămînt, ca un trup al fieștecărui sărac. Într'o vreme îmi erai drag, iar acum te-am urit; într'o vreme îmi era milă de tine, iar acum nu-mi este milă; într'o vreme erai bogat, iar acum ești sărac; într'o vreme, fătul mieu, te vedeam pe pămînt, iar acum eū te văz supt pămînt. În puțineă vreme te arătași ca o floare frumoasă înnaintea ochilor miei, și numai decît te puseși supt pămînt. Eū potțiam să mă vezi tu pe mine supt pămînt, dar te văzui eū pe tine îngropat.

O, fătul mieu, căci nu mă acoperi mai bine pămîntul, decît pe tine, și mă lăsași la bătrînețele mele, cînd fu vremea să se odihnească de către tine. Tu, atunci, n'ai nicio grijă de mine, ci m'ai lăsat să fie totdeauna inima mea arsă și aprinsă de jalea ta, și ochii miei să fie la bătrînețele mele tot plini de lacrimi, ziua și noaptea. O, fiul mieu, mai bucuros aș fi dat traiul și zilele mele ca să fii tu viu. Eū îți gătiam haine domnești, ca să te îmbraci cu dinsele

și să te împodobești, ca să veselești inima mea și să usuci aceste lacrimi din ochii miei; iar acum trupul tău se dezbracă de hainele care i-am gătit, și se îmbracă în pământ, dintru care a fost luat, după cum zice Dumnezeu: «Din pământ ești, și iar în pământ te vei întoarce». Iar sufletul tău vede alte vederi, și nu știu dintr'acele vederi, ce va fi văzînd sufletul tău, milostivi-se-va Dumnezeu să-ți îmbrace sufletul tău cu mila Sa. Ci mă tem ca să nu fie sufletul tău rămas cumva nesătul de fața lui Dumnezeu pentru păcatele mele. *

Însă, după aceste toate, iată că-ți zic: scoală, fătul mieu, scoală, că aū venit și oasele moașă-ta ¹ la tine, ca să se odihnească și ele lîngă tine, pentru că și ție îți este mumă ca și mie. Și, împreună cu dîsele, am trimis și podoabele tale: coroana, și surguciul tău, și diadimele. Să se puie cununa și surguciul tău la Pantocrator ², ca să se împodobească cu dîsele, ca doar s'ar milostivi Domnul Dumnezeu spre voi și v'ar dărui cununile cele ce nu vor trece nicîodată. Iar diadimele să se puie la veșmîntul Precistei, ca să se milostivească spre voi și să vă acopere supt veșmîntul ei la înfricoșata judecată, și să vă dea viața cea de veci, care nu va trece nicîodată.

O, iubiții miei fiî, și avuția inimii mele cea scumpă, și lumina ochilor miei cea strălucitoare, tu, fătul mieu Teodosie, și voi, dragile mele cocoane, Stano și Luxandro ³, acum muma mea și moașa voastră se în-

¹ Buniceî.

² Mănăstire de la Sfiutul Munte Atos, împodobită cu daruri și de Domnii noștri.

³ Stana a fost Doamna lui Ștefăniță-Vodă al Moldovei, și a murit ca monahia Sofronia, la 8 Februar 1531; Ruxandra a luat pe Radu-Vodă de la Afumați. — Cit privește pe cei morți, Anghelina s'a stins la 3 August 151—, Ion la 27 Novembre 151—, și Petru la 15 Iunie (April?) 15—. Toți sint înmormînați la Argeș.

groapă supt pământ, după porunca lui Dumnezeu. Sculați-vă voi și alergați către îndurătorul și stăpînul nostru Isus Hristos și către Preacurata a lui Maică, și, cu multă frică și umilință, cuprindeți în brațe cinstitele lor icoane, pentru mumă-mea și moașa voastră, și pentru feciorii miei și frații voștri, și ziceți așa : O, stăpîne Hristoase, Împărate a-tot-țîitorule, bunule și iubitorule de oameni, Doamne și Dumnezeule cel nemincinos, carele ai zis că : « Pe cel ce va veni către mine, nu-l voi goni afară », — drept aceia, și noi, robi tăi, nu aflăm decît pe Tine. Pentru aceia, alergăm către Tine, ca să ne miluiești, însă nu după păcatele noastre, ci după mila ta cea multă, care nu o știe nimeni de unde vine, nici o poate socoti. Că noi, Doamne, sîntem zidirea Ta, ci nu lăsa, Doamne, pe strămoașa noastră, și pe frații noștri, și făptura minilor tale, să fie batjocuriți de Satana, ci-i primește în cămara ta cea bună, — nu doar ca pe niște drepti, ci ca pe niște argați de cei mai proști.

Părintele meu, chir Macarie, și voi, egumeni și preoți, și alți frați, cîți vă aflați întru Hristos toți, pe cari v'am rugat și mai întăiu, să aib iertare și blagoslovenie de la voi, ca să fac puțină rugă către oasele maicei mele. Pentru aceia, cît am putut pricepe dintr'o parte oarece, eu am zis și m'am rugat, dar să vă fie făr' de mîhneală ca să mă rog către Domnul nostru Isus Hristos pentru sufletul maică-mea. Că, de aș fi și vrut să mă rog mai nainte, eu n'am îndrăznit a grăi cuvînt către Dumnezeuul meu, că sînt îngreuiat și însărcinat de păcate ; iar, cu aju-

---

afară de Ruxandra, care, luind, după Radu de la Afumați, pe Radu Paisie, mort în surgun la Alexandria, va fi fost îngropată și ea prin acele locuri răsăritene (Iorga, *Inscriptii*, I, p. 146 și urm. ; Hurmuzaki, XI, p. I, nota 1).

torul și cu blagoslovenia voastră, acum eă voiă îndrăzni a grăi și a mă ruga lui Dumnezeu, d'împreună cu voi, cu toți.

O Împărate a tot țiiitorule, Dumnezeu cel milostiv și iubitor de oameni, către tine caz, Domnul mieă, și te rog pentru mielușeaua ta și muma mea : pentru mila ta cea mare, să nu fie despărțită de turma Ta, în prăpastiile cele adânci, nici să fie biruită de fiarele cele cumplite și nemilostive. Ci Tu, păstorul cel bun, o întoarce în staulul Tăă, și o scoate din adincul prăpăstiilor, și o izbăvește de fiarele cele cumplite și nemilostive, și o primește în turma ta. Că numai spre mila ta ne nădăjduim, Doamne Dumnezeu mieă. Că mila Ta n'are nici început, nici sfârșit. Și pentru dragostea noastră Tu ai făcut cerul, și încă Te făcuși și fecior lui Adam, și pentru dragostea noastră fața obrazului Tăă cea dulce și luminată o ai dat spre lovire de palme și spre scuipire și ocară neamului jidovesc, celui nemulțămitor. Pentru noi ai stătut la judecată înaintea Caiafei. O, frică și minune, cum robul ședea, iar Împăratul sta în picioare ! Cum Ana îl batjocuria, iar Împăratul Cerurilor se smeria ! Pentru dragostea noastră, Împărate Hristoase, ai lăsat cetatea cea cerească și Te-ai pogorit de Ți-ai răstignit trupul pe Cruce în cetatea ovreiască, și Te adăpară cu oțet și cu fiere. Pentru noi ai luat palme peste obraz și pătrundere de piroane. Și, când Te împunseră cu sulița prin coaste, făr' de milă, atuncea soarele se ascunse, luna nu dete lumina ei, stelele cerului se întunecară, cerurile se înfricoșară, pământul din temelie se cutremură, întunec fu peste toată lumea, catapeteasma bisericii se sparse, și pietrele se sfărîmară. Iar, când te văzură spînzurînd pe Cruce, cine ar putea spune și să povestească lacrămile curatei Fecioare și ale tînarului Tăă ucenic ! Atuncea

se pogorî Mihail arhanghel și Gavriil, cu heruvimiî ceî cu ochiî mulți, și cu serafimiî ceî cu cîte șese aripî, și, neputînd să caute spre mulțimea răbdării și smereniei Tale, își acoperiaû fețele cu aripile lor, și se miraû și ei de atîta răbdare și smerenie ce ai arătat pentru noi! Iar, pe urmă, cîți te-aû iubit și s'aû închinat sfințelor Tale patimiî și răstigniriî Tale, aû zugrăvit icoane, cinstitul și prea luminatu-Țî chip, iar cîți aû fost necredincioși și n'aû crezut întru Tine, aû venit către icoana chipului Tău, și împărătescul Tău trup l-aû împuns cu sulița, — o, minune! — și curse sînge, ca și mai nainte!

O Doamne, Împăratul mieû, atîta dragoste și pa-timiî ai pus pentru noi, cît nimenî nu poate socoti nici număra milele tale cîte sînt, nici de cînd s'aû început, nici pînă cînd se vor sfîrși.

Drept aceia, și eû, nevrednicul robul tău, carele sînt mai păcătos decît toți oamenii, d'impreună cu roaba Ta și cu mumă-mea Neaga, și cu zidirea Ta și fecioriî mieî, ne închinăm răstigniriî Tale, și ranelor Împărăției Tale, care le-ai răbdat pe Cruce pentru noi, oamenii, și slăvim învierea Ta, Dumnezeul nostru, pentru că printr'însa fu Iadul robit și spart, și fața Satanei, cea scîrnavă și spurcată, fu rușinată, iar dreptîi luară viața de veci.

Vezi, fătul mieû Teodosie, cît este de bun Dumnezeu! Pentru aceia, cu nevoință și cu umilință, te scoală, și te închină lui Isus Hristos, că nu se cade să stea împărăteștile și nevinovatele rane necercetate de noi; ci ia surguciul robului lui Dumnezeu, fiului mieû și al fratelui tău, al lui Petru, și acopere cu dînsul cinstitele rane ale Domnului nostru Isus Hristos, și să mi te închini, fătul mieû, și să săruți rana

cea cinstită a Domnului Hristos, pentru mumă-mea și moașă-ta Neaga, încă și pentru mine și pentru frățiorii tăi, pentru Petru și pentru Stana și Anghelina, decî și pentru tine, fătul mieu. Și te roagă lui Dumnezeu să te miluiască și să-î fie milă de tine, și în acest veac, și în cel ce va să fie. Că Dumnezeu este mult milostiv, și el însuși zice: «Oricine va veni către mine, nu-l voi scoate afară». Pentru aceia și noi, către nimeni să nu ni întoarcem fețele, ci numai către îndurările și milele lui Hristos, ca doar s'ar milostivi spre noi, și ni-ar da traiul și viața sa, care nu va trece niciodată, ci va trăi în anii netrecuți și nesfârșiți. Amin.

CUVÎNT DE POMENIRE
PENTRU
ȘTEFAN-CEL-MARE, DOMNUL MOLDOVEI,
ȚINUT LA PUTNA, PE LA 1770,
DE
VARTOLOMEIU MĂZĂREANU.

În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea duhul sfânt al iu-
dirii pentru trecutul mare se coborî asupra unui călugăr, care
a fost cel d'întăiu cîntăreț al lui Ștefan-cel-Mare.

El trăia în Putna chiar în ctitoria lui Ștefan, care-și dormia
somnia cel veșnic între zidurile ei. Aceste ziduri suferiseră multe,
din anii îndepărtați cînd le înălțase spre nestinsă pomenire
voința cucernică a biruitorului. Pe vremea lui chiar, frumoasa
clădire arsesese odată până la pămînt, în 1484, în primăvara anului
cînd Sultanul răpi Moldovei — Ștefan va fi văzut în acest pojar
nimicitor, care alesese mănăstirea lui printre toate celelalte, o
prevestire — Chilia și Cetatea-Albă. Ea se înalță însă peste ci-
tăva vreme tot așa de falnică, și daniile o împodobiră și o îm-
bogățiră până la moartea întemeietorului, care se odihni în cu-
prinsul ei. Peste ceva mai mult de un veac, cînd Moldova era
supusă Turcilor și rău apărată de Domni cari se strecurau ca
niște umbre trecătoare, hoți din Birgău, în Ardeal — să credem
mai curînd Ungurii decît Romîni —, se năpustiră asupra Putnei,
din care luară tot ce se putea lua și încărca pe caii ce adusesse
cu dinșii: «argintul și sculele mănăstirei toate, carile au fost
făcute de cei Domni bătrîni», scrie cu tînguire Domnul de atunci,
tot un Ștefan, Tomșa al doilea. Venind cu Cazacii săi sălbateci
în ajutorul lui Vasile Lupu, aruncat din Scaun de Logofătul său,
— fiorosul tînăr Timuș Hmilnițchi, ginerele Domnului Moldovei,
se întări în Suceava, și ostașii săi nesățioși se răpeziră până la
Putna, pe care o stricară cu totul, după ce o despoiaseră: Lo-
gofătul învingător, Gheorghe-Vodă Ștefan, inceptu din nou lucrul
bisericii, pe care n'auvî însă mulțămirea de a o vedea isprăvită,
căci ea se sfinți abia supt Istrati Dabija, în 1661. Cînd, la sfîr-
șitul acestui veac, se inceptu pentru zeci de ani lupta cea mare
dintre Turci și Leși, aceștia din urmă se așezară în mănăstiri,
în care ei vedeau numai cetăți de apărare și stăpînire: un Romîn
trecut, de dorul Domniei, la Poloni, Davidel, porunci din mă-

năstirea Putnei, care avu să sufere nespus de mult pe urma unor astfel de oaspeți necredincioși și lacomi, pentru cari și crucea răsăriteană și mormîntul lui Ștefan-cel-Mare erau de o potrivă un lucru de batjocură. Poate atunci se scormoni mormîntul lui Ștefan, care fu găsit mai târziu fără nicio podoabă pe fărîmăturile oa elor sale: Romîni și creștîni de legea răsăriteană n'ar fi cutezat de sigur să tulbure, fie și pentru a căuta podoabe nouă icoanelor, pacea unui mormînt ca acesta.

Egumeni prea bucuroși de mese mari, ca Misail Chisăliță, cel ce strică la petreceri paharul lăsat de Ștefan-cel-Mare, scăpîndu-și din degetele sale slăbite de băutură, grăbiră pustiirea minunatului lăcaș de odinioară. Pe la 1750, turnul de la poartă se pleca spre pămînt, străbătut de crăpături adînci, zidul de prin prejur nu mai îndepărta pe nimeni, peste trapezăriile dărîmate și pivnițele umplute cu țerna părăsirii creștea copaci vinjoși; biserica nu avea acoperemint și rîni de moarte îi creștea păreții; călugării se risipiseră mai toți, căutînd adăposturi mai sigure.

Atunci norocul aduse pe Scaunul de Mitropolit al Moldovei pe călugărul Iacov din Putna, un om sînt. El cheltui pentru înnoirea desăvîrșită a Putnei toată agonisita vieții sale, și se făcu astfel al treilea ctitor al ei. Cînd un Domn, care voia să aibă lîngă sine pe fratele său ca Mitropolit, îl sili să plece, Iacov se întoarse la Putna, de unde pornise, și fu îngropat, peste mulți ani de zile, aici.

Ajutorul de căpetenie al lui Iacov era un învățat călugăr, cunoscător și de slavonește, Vartolomei Măzăreanu. Îi plăceau de o potrivă cărțile bisericesti și povestirea întimplărilor viitoare ale Domnilor de demult. Mai ales de cînd Iacov îl trimisese în Rusia (1757) ca să aducă de acolo tipărituri pentru mănăstirea amîndurora, Vartolomei își cheltuia vremea cu talmăcirea unor tipărituri ca acestea, cu prescrierea de letopisețe și alcătuirea de condici ale hrisoavelor de danie și întărire păstrate prin deosebitele mănăstiri. Astfel ajunse el să stăpînească pe deplin limba înflorită a laudei sfinților și cunoștința unui timp pe care toate îl amintiau în Putna, cu toate dărîmăturile și înnoirile.

Pe la 1762, Arhimandritul Vartolomei ajunse și egumen al Putnei, în locul lui Pahomie. În Rusia el auzise preoți și călugări meșteri în cuvîntare, lăudînd înaintea mulțimilor smerite, în ziua hramului, viața ctitorilor vrednici de pomenire. Astfel, ar fi lăudat și el, într'o zi de 2 Iulie, între 1762 și începerea războiului apropiat dintre Ruși, spre cari mergea inima lui de

călugăr, și Turci, în cari vedea niște păgini făcători de rău, — pe Ștefan-cel-Mare.

E mai de crezut însă, fiind vorba de o cuvîntare la «îngropare»,

Piatra de pe mormîntul lui Ștefan-cel-Mare.

că Vartolomeiū, încă numai Arhimandrit, a vorbit spre lauda cîitorului atunci cînd oasele lui Ștefan, dezgropate în Februar 1758, aū fost puse la loc din nou, după ce pietrele scumpe și

mărgăritarele găsite în vechiul mormint au fost culese pentru a se face podoabă icoanelor.

Cuvîntul, de o mare frumusețe, e foarte întins, și se împarte în trei părți, care laudă pe rînd vitejia, dreptatea și iubirea de Dumnezeu a lui Ștefan în vorbe ce se înșiră ca o cunună de mărgăritare pentru fruntea străbunului. El zugrăvește pe Sfîntul Moldovei așa cum a fost în adevăr, ca pe un viteaz fără trufie, «cu picioarele de-apururi pe piatra ajutorului de sus», ca pe un întemeietor, căci «însuși și până astăzi țara aceasta cu dreptele lui așezări se ține», ca pe un cinstitor al clerului, care «pleca armele petrahilului». Înfierînd mindria zădarnică a neamurilor mari, suciturile de șarpe ale lingușitorilor opoșiți pe lingă Domniile nouă, și alte păcate ale timpului, Vartolomeiș ajunge să se întrebe, cum se vor fi întrebat ațiția cari auziau povestirile poporului despre Ștefan sau rămîneau gînditori asupra slovei letopisetelor: «Oare ne vom mai învrednici și noi a vă ave», voi. vremi ca acelea?

Lauda lui Ștefan-cel-Mare nu se potrivea cu simțirea sfioasă și cugetarea umilă a unor timpuri îngenunchiate, care cutează să nădăjduiască mult mai puțin decît atîta. Ca tot ce nu era de nevoie în biserică sau pe lingă biserică, ea nu s'a tipărit, și ea se află numai în două manuscripte — dacă ele nu sînt chiar unul și același —, așa încît n'a avut nicio răspîndire.

CUVÎNT DE ÎNGROPARE

VECHICULUI ȘTEFAN VOEVOD, DOMNUL MOLDOVEI, CE S'A NUMIT
«MARE» PENTRU MARILE VREDNICII ȘI VITEJII
ALE SALE¹.

«Omul ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului».

Întru acest chip proorocul și Împăratul David, uitîndu-se la nestatornicia vieții noastre, îngreuiat de ani, în puțină rămășița zilelor sale, în mulțimea suferințelor sale și a scîrbelor, plîngea ticăloșia firii omenești. Și acum, cu un fum, ce suflarea vîntului îl împrăștie; acum, cu o umbră, ce se întinde, fuge și de soare se gonește; mai apoi, cu florile, care dimineața se deschid, pe amiazăzi slăbesc și se pleacă, și în apusul soarelui se veștejesc, se usucă și cad, — întru durerea sa o asemănă. Și, văzînd adesele ale lucrurilor prefaceri și premenele, iuțile și oțeritele ale întîmplărilor lovitură, bucuriile cu suspinuri amestecate, puterile slăbăciunii supuse, veseliile cu scîrbe sfîrșite, suirile și pogorîrile și neconținutele învirtituri ale vieții; mai apoi pămîntul, cu gura deschisă, ca pe toți, fără alegere, să ne înghiță, de orbirea noastră cea întunecată minunîndu-se că trăim ca cum n'am fi să murim, strigă: «Omul ca iarba». Așa căind ticăloșia vieții omenești, sorțul aceloră ce făr' de lege

---

¹ Din «Archiva Românească» de supt direcția lui Mihail Kogălniceanu, tomul I, ediția a II-a, Iași, 1860, p. 29 și urm.

și păcătoși mor, cu adevărat tînguiește; iar pe cei credincioși, cari, în toate lucrările lor, frica lui Dumnezeu păzesc, poruncile legii cinstesc și le fac, întorc ochii lor de la strîmbătate și de la rău, pe sărac și pe văduvă ocrotesc, întru nevinovăție și curăție petrec, și pe cei asupriți sprijinesc, ca niște finici înfloriți, de holburile vînturilor nescuturați, puternici pe pămînt, plini de mărire și bogăție, seminția lor blagoslovită, pomenirea lor lăudată, — în veac neclintiți și cu nemurire îmbrăcați ni-î arată.

Că adevărat, auzitorilor, pentru fiii Legii cei plăcuți lui Dumnezeu nu este moarte, ci ca dintru o temniță de aici la desfătatele locuri, celor cuvioși gătite, călătorindu-se, merg, unde în veac se bucură. Ce dar, pe acei ce sînt fără de lege, cînd nemilostiva moarte curmă zilele lor, se cade a-î plînge încă și cu amar a-î tîngui: cari, îmbătați de poște urite, în brațele trîndăvirii cufundați, în spurcăciunii îngreșoșata lor viață dormitînd aș petrecut-o, pe cari, zic, murînd, gheena și pîntecele Iadului îi așteaptă. Iar noi, laudă lui Dumnezeu, întăriți de credința lui Isus Hristos, în făgăduințele Lui nădăjduim, în plinirea poruncilor lui sprijiniți, nu avem a plînge și a sus-pina de moartea fraților noștri, ci mai vîrtos să ne bucurăm că, scăpînd de mrejele păcatelor, aș mers la sinurile lui Avraam, ca să se bucure în desfătarea cea nesfîrșită a Raiului.

Au doară socotiți, o auzitorilor, că am venit aici ca să plîng pe vre un om lumesc, ce, în toată viața lui, după măriri deșarte s'a zăbovit, poftînd mai ales o umbră de slavă, decît adevărată mîntuire să dobîndească? Vai mie, cînd d'innaintea acestui sfînt Altar, unde se ridică jertfa cea fără de prihană în lăcașul lui Dumnezeu, aș îndrăzni deșertările lumești să laud, și mincinoasele măriri acestui trecător veac

cu credința lui Dumnezeu Hristos să le alăturez! Nu este nici de cum aceasta scoposul mieu. Ci, depăr-tînd de la mine toată minciuna, pe tine, cerescule adevăr, întru ajutorul mieu te chem! Tu, la lauda prea-înnălțatului, prea-luminatului, prea-viteazului Domn Ștefan Voevod, graiurile mele să cumpănești, și, cu pecetea ta însemnate să le adeverești. Pentru ca aceasta, nu numai lauda unui mort, ce și pildă de îndreptare celor vii să fie! Dar ce minte așa de bogată în gînduri, ce limbă așa de îndestulată în voroave, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvîntului, să poată împodobi atîte risipe a' vrăjma-șilor, atîtea sfîrmări de cetăți, atîtea zidiri de lăcașuri sfinte, și atîta înțelepciune a acestui bărbat, carele cu vitejie ne-a apărat, cu înțelepciune ne-a ocîrmuit, și, în cît a trăit, voinicia noastră și fericirea aū în-florit; și carele pe toate lucrările lui cu credința lui Isus Hristos le-a pecetluit: la războaie biruitor smerit, la pace Domn drept și bun, în viața sa din parte credincios adevărat!

Să luăm aceste cuvinte, care vor fi împărțirea cu-vîntului acestuia al nostru, și să alcătuim laudele lui.

PARTEA D'INTĂIU.

Obiceiul retorilor, cînd laudă este neamul între lau-dele cele strălucite să[-l] puie. Iară noi de aceasta nu avem trebuință, pentru că mărimea faptelor acestui Domn covîrșește înnălțimea neamului din care a ieșit. Cine nu știe că Ștefan dintr'acea domnească rădăcină a odrăslit, care pe pămîntul Moldovei cu înnalte vrednicii l-a umbrit? Dar, în loc că neamul cel lu-minat ațiță trufia altora, acesta, cu cît s'a văzut mai de neam, cu atîta mai vrednic să se facă a silit. Căci judeca, că, din fapte, orî se întunecă, orî se strălu-

cește neamul. Pentru aceasta nimeni de acest nume al neamului să se trufiască l-a văzut, depărtându-se cu totul de socoteala acelor cari, moși și strămoși lăudați numărînd, celor mai necuvioase fapte urmează supt acel nume strălucit, gîndind că hărnicia părinților este a lor. Iar acesta, uitînd acele a' moșilor, de erau niscareva fapte lăudate, nu-și aducea aminte, fără numai ca să le facă, ori să le întreacă. Așa dar, la osteneală fără preget, la odihnă fără desfrînare, la primejdii fără de frică s'a făcut acela ce a cinstit pe a sa seminție, iar nu pe dînsul strămoși.

Aduceți-vă aminte, auzitorilor, de acele vremi turburate, cînd nu veniaŭ Domniŭ în Moldova fără numai cu puterea armelor, întrînd ca întru o țară străină, ce știa că nu va să le rămîie,—nu să caute să ocîrmuiască, ci jăfuia și apuca care cum putea, făcînd un teatru a' ticăloșiiilor, vrednic de lacrămî. Dar aceste lacrămî duioase, aceste suspinuri ale patriei și plînsuri, după ce s'a întărit în vristă Ștefan, ștergîndu-le, le-a potolit, și, ca într'o turburare de valuri și de vifor, cu sine liniște a adus, și drept fiŭ al patriei, bun Domn și adevărat creștin prin fapte s'a arătat. Pe țară a ușurat, obiceiuri bune a întărit, și pravoslavia ¹ a păzit.

Dar, atunci cînd el toate le așezase, și rădăcina pricilor rupsese, și [voia] să guste o pace iubită lui Dumnezeu și oamenilor, cînd, zic, începuse țara și supușii lui să înflorească, veacul cel de aur să se înnoiască, iată demonul gîlcevilor, cu făclia zavistiei aprinsă, arde inimile celor de prin prejur megieși, cari, cu ochiŭ lacom sfezile Domnilor mai d'innainte privind, staŭ gata să ne înghiță, și, văzînd că a luat cîrma Domniei acela pe care, nu numai volburile și mîni-oasele valurii nu-l sparie, ci și furtunile potoale, și

¹ Credința dreaptă.

drept știind drumul său, către scopos aleargă,— sar cu toții, răsună trîmbița, fulgeră armele, și, ca o apă din munte, să ne înnece cu mulțimea oștilor se pornesc.

Dumnezeule sfinte, Tu ești împărțitorul biruințelor, și, voind, Tu știi alege organ prin care să aperi pe cei iubiți ai Tăi, și să răsplătești aceloră cari n'au plăcut Ție! Așa, Ștefan, ca un alt Macaveu, strîngea ostașii săi lîngă sine, și, prin singură a lui vitează îndrăzneală, și inimile tuturor alină, și de nădejdea biruinții umple, iese înaintea celor ce nădăjduiau brațului lor și pe noi mai nainte ne înghițiau; bate pe unii cu tărie, oprește pe alții cu chibzuiala sfa-tului, pe ceilalți ca pe o pulbere îi împrăstie, și rămîne biruitor.

Oare ce socotiți că după biruința aceasta a făcut? A urmat aceloră cari zic: «eū izbîndiū, cu puterea mea am biruit, sabia mea pe vrăjmași a răsturnat», să strige în bencheturi și să chiuiască? N'a făcut așa Ștefan Voevod; ci îndată aleargă cu mîinile întinse la Altarul lui Dumnezeu, îngenunche, și zice: «Tu ai biruit, Doamne, a Ta este izbînda; eū sînt o nimică înaintea Ta». Căci știa că în zădar se oste-nește cel ce privighează, dacă nu păzește Domnul cetatea. Veniți acum, o voi cari vă lăudați în puterea brațului vostru, și vedeți cum viteazul acesta este mai groaznic cu rugăciunea în gură decît ei cu sabia în mîină. Și mai apoi vedeți, zic, trupurile celor asemenea vouă, mîncare cînilor, și sufletele lor la Iad trimese.

Dar această biruință, o auzitorilor, nu fu decît zorile de zi, care lumina soareluī ni vestesc! La altele, și mai mari, și mai strălucite, dumnezeiasca Pronie îl păzia, vrînd printr'însul, ca oarecînd, în vremile de demult, lumii să arăte că mulțimea și tăria împotriva dumnezeieștii puteri nimică nu folo-

sesc, ci miluiește pe care vrea și nu se îndură de carele îi este milă. Departe de aici toată măgulirea, care dă Voevodului lauda biruinții, și uită pricina cea mai d'întăiu și ajutorul de sus, fără de care nimic nu se poate isprăvi. Însă și pe acea mișea slăbiciune și lene să o gonim, care, toată ziua trîndăvinduse, mîncarea fără de osteneală o cere, ca și cînd lui Dumnezeu n'ar fi mai urîți cei leneși decît cei obraznici! Așa dar, puind temeiă nădejdea în Dumnezeu, și adăugînd spre sporirea lucrului și omenească silință, vom face acea creștinească biruință, care pe armele nevăzuților vrăjmași zdrobește, și, ca un vînt iute, pe cei mai înrădăcinați copaci ai seminției lumești, rumpînd, îi răstoarnă.

Întru aceste cuvinte, ce am zis, nu ați cunoscut chipul viteazului ce plîngem? Cine, ca dînsul, toată isprava lucrărilor lui Dumnezeu o da? Cine mai mult asuda ca să nu lase nimic dintr'acele ce omenească silință ar putea face? Era trebuință de sfat bun? Gata era ale tuturor să le asculte. Folosia graba? Somnul nu-l ținea, odihna nu-l încîlcea; zbură ca pasărea! Era îndrăzneală de ajutor? Viața nu cruța, cu sabia în mînă pe însăși moartea înfrunța! Așa dar, cu picioarele de-a pururea pe piatra ajutorului de sus, măselele vrăjmașilor săi zdrobia. Și ce trebuiesc cuvinte? Inseși întîmplările au dovedit! Pe voi, locuri roșite de sîngele vrăjmașilor, vă chem martori. Voi spuneți mărimea sufletului său: Voi, ale lui biruințe, voi a lui vrednicie arătați. Biruitor l-ați văzut, dar niciodată mîndru, atuncea însuși cînd călca cerbicea vrăjmașului, și, cu sabia în mînă, junghia pe neprietenii; plin de smerenie, nu de poftă a vărsa sînge, ci pentru că îndărătnicia neprietenilor săi îl silia!

Dar ce vom zice pentru a lui dulce milostivire?
 Ce casă, ce familie în pământul acesta din pricina
 lui s'a cernit? Plînsul și lacrămile erau pentru vrăj-
 mașii noștri! Iar noi, ca niște fii în casa părintească,

Ștefan-cel-Mare (după Evanghelia de la Voroneț).

în bucurie petreceam. Acum, la neputințele noastre ajutînd, slăbiciunile noastre ridicînd, cu durerea de maică pe cea muștra, pe acesta mîngîia, pe unii încălzia, pe alții hrănia! Dar, ah! aceste obștești bune norociri, această dulce liniște, n'au fost statornice pentru noi! Căci pe dinsul tănuitele cele de sus orînduiele, ducîndu-l către vîrfurile mării, dulceața odihnei de la noi o gonă, și, cînd o lină tăcere de spre turburarea vîforilor se făcuse, atunci se adună noul cel ponegriț și gros, și puterea vînturilor se strîngea, ca, de odată, izbucnind cu răpegiune, întunecata vijelie asupra noastră iute să o pornească.

O frați! o maice! o părinți! Cîte dureri și lacrimi pentru voi se găsesc! Se apropie vremea cînd pe noi o amară jale va să cuprindă. Sosește ceasul cînd ai noștri prea-iubiți, prin sămceea de sabie perind, vor să se despărțească de noi, și să-și plîngeți în zădar! Dar vine și șfertul adaugerii slavei noastre; căci sfaturile celui Prea-Înnalt se plinesc, și, cu sînge, biruință cumpărăm! Atuncea, zic, cînd în toată liniștea ne bucuram de milostiva și înțeleapta chivernisire a viteazului nostru Domn, iată acea groaznică fiară, Împărăția turcească, asupra noastră se năvălește. Acum trecuse Dunărea, și în pămînt cu sînge ne amesteca, și, cu cît mai slabi ne găsia, cu atîta mai cumplit ne zdrobia. Spaima inimile tuturor înghețase, cutremur mare pe toți cuprinsese, și era potop de obște, o tăcere surdă în toată țara. Moartea în fețele tuturor zugrăvită se vedea. Grijă era, nu să trăim, ci cum să murim! Durere amară, suspinuri duioase, jale ascuțită din toate părțile se vedea și se auzia!

Însă Acela, carele pentru toți privighează și în mina Lui frîul Împărățiilor ține, din mijlocul înaltului Cer

pe scaunul său cel de foc șezînd; Acela care toate lucrările cumpănește, și pe cei mîndri surpă, pe cei puternici ai pămîntului sfarmă, pe cei răniți și slabi din mijlocul peirii ridică și-i duce ca să zdrobească capetele celor buiaci¹, să cunoască toată făptura că nu se împlinesc toate cîte-și făgăduiește luiși omul; acest înalt Dumnezeu, zic, carele vîntură ca pleava coroanele Împăraților, iea pe Ștefan. sluga sa, de mîna, îmbărbătează inimile norodului celui până la moarte înspăimîntat, și pune biruința în mîna lui Ștefan. -- Purcede cu toți ai săi, întîmpină pe vrăjmași, lovesc fiara, o sparie, o rănesc!... Ne mîntuim!

Cine ar putea crede, auzitorilor, de nu așa s'ar fi întîmplat, că o țară mică, ca aceasta, ar fi putut birui acea Împărăție, care peste multe Scaune răsturnate puterea sa a întărit? Nu se poate asemăna biruința aceasta cu cele mai strălucite izbîndiri ale norodului lui Dumnezeu? Nu se poate zice că și aice îngerul nevăzut pe cei străini de fel, i-a risipit? Nu se cunoaște mîna Celui Înalt în inima povățuitorului oștirii? Nu se vede, ca lumina zilei, bunătatea celui ce s'a învrednicit ajutorului de sus? Așa, auzitorilor! Și mila Acelui ce a ajutat, mare este, și bunătatea celui ajutat, de socotim, și smerenia lui de ridicat la cer!

O cît este de greu, auzitorilor, în mijlocul biruințelor a se păzi smerenia! Atunce cînd sufletul, îmbătat de norocirea izbînzii, plin de sine însuși, veselit de împlinirea sfatului, mai apoi sunetul armelor, groaznicele strigări ale biruitorilor, duioasele glasuri și vaiete ale celor biruiți lovesc pe atîtea părți sufletul biruitorului, cît nu-î cu puțință a nu-l mișca, mai ales cînd pe dînsul unul pricina biruinții îl socotesc,

¹ Mîndri.

și întru aceeași vreme însăși, cînd pe puterea cea nevăzută o cunoaște, și pleantul¹ ostașilor lui Dumnezeu îi închină. Cu greu este, zic, atunci, pe ascuns, în inima sa, să nu rămîie vre-o gîndire pentru sine. În vremi ca aceste, cei fără de lege, buiucindu-se², la cer cu mîndrie caută. Noi sintem — zic ei —, și cine poate a ni sta împotriva? Iar cuvioasa iscusință atunce mai tare razele sale sloboade, cînd nebunia mai desfrînat aleargă. Aceia saltă, joacă, de trufie umplîndu-se, pierde judecata, iar aceasta, smerită, cu mîni ridicate către cer, de sfințenie îmbărbătîndu-se, agonisește plăcerea lui Dumnezeu.

Așa făcu Ștefan, viteaz, biruitor, Voevod pămîntean! Dincolo biruiește mîndria, dincoace pe vrăjmași sfarmă! Oastea, pe de altă parte, cu mare simțire povățuiește, și peste toate ca o pavăză a țerii sale se face, de toate loviturile sprijinînd-o și apărînd-o. Și, în loc ca din izbînde să se înnalțe, dintru acestea mai mult slăbiciunea omenească cunoaște. Nu sabia, ci rugii, nu tabere, ci Bisericii nădăjduiește, și, cunoscînd fîntîna biruinților, către ea aleargă. Aș nu vă aduceți aminte că, în noaptea cea de spre bătălie, la acel om care, lepădîndu-se de lume și de poftele lumestii, în pustiu, numai spre a lui Dumnezeu laudă, se închisese; la acel loc, zic, necălcat de urme omenești, în mijlocul pădurilor, în culcușul fiarelor sălbatece, către acel sihastru, Ștefan a năzuit, și, plecînd armele petrahilului, din codri căută și aduse biruinți în tabere?

Vie acum acei cari în puterea brațului său nădăjduiesc! Vie acei cari zic că vitejia n'are amestec cu legea, și vază pe cel mai mare biruitor căzut pe fața lui d'innaintea unui om prost, pe cel puternic d'in-

¹ Prada.

² Trufîndu-se.

naintea celui slab în genunchi, cu lacrămile pe obraz, zicînd : «Părinte, roagă să biruim!», și cunoască că biruințele nu sînt ale oamenilor, ci ale lui Dumnezeu.

Văd, auzitorilor, că nu este cu putință biruințele viteazului acestuia să le sfîrșim. Că ce curgere de voroavă poate fi așa de îndestulată ca pe toate să le cuprindă? Pentru aceasta, nici eu n'am gînd ca pe toate de-amăruntul să vi le zugrăvesc, ci numai pomenindu-le, să vi le aduc aminte mă mulțămesc.

Care Voevod mai multe războaie a avut? Care Domn mai mari biruințe a făcut, și aceste în deosebite vremi și locuri, cu deosebite neamuri? Ca fulgerul de la Răsărit la Apus a străluminat; marturi sînt Leșii, cari cu sîngele lor pămîntul nostru aș crușit; marturi Ungurii, cari pe satele și cetățile lor de foc potopite le-aș văzut! Marturi sînt Tatarii, cari, cu iușimea fugii lor, de fierul lui n'aș scăpat! Marturi sînt Turcii, cari, în fuga lor, nu putură afla mîntuire! Marturi sînt Munteni, cari de călărimea noastră s'aș zdrobit! Marturi sînt toate neamurile de prin prejur, care ascuțitul sabiei lui aș cercat! Marturi sînt iar aceste neamuri, nu mai puțin biruințelor, cît și bunătăților lui!

Dar să lăsăm acestea, să nu mai lungim ale însingeratelor arme varvare! Că, măcar că în mijlocul lor ca d'innaintea Altarului lui Dumnezeu aș petrecut, însă acea idee care din spunere se face ne umple de cutremur, oșerire. Ci să arătăm că n'a fost numai la biruințe smerit, ci și la pace drept. Și aceasta este partea a doua, ce voim să urmăm.

PARTEA A DOUA.

Cea mai d'intăiu poruncă ce dă Dumnezeu stăpînitorii pămîntului să păzască, este dreptatea, prin care

toate folosurile supușilor, ea printr'un foc petrecindu-le, să le lămurească. Și așa de ades li-o aduce aminte, cît, de se vor abate de la ea, că se vor osîndi, cunoscut li face. După cum și celor ce au păzit-o, prin multele fericiri ce li-au dăruit, că nimic nu este mai plăcut înaintea lui decît, un stăpînitor drept, deschis în vedere a lăsat. Și aceasta nu numai celor unși, nu numai celor mari și puternici, ci și celor proști și săraci învățătură a dat, în toate lucrările noastre dreptatea să căutăm, și după ea curgerea traiului nostru să o îndreptăm: și, numai singură aceasta făcînd, putem și înaintea înfricoșatei a lui judecăți fără frică să mergem, și aice în odihnă să petrecem, de nu fericiți, dar mulțamiți, de nu lăudați, dar indestulați, și, de nu vom avea deplin norocire lumească, încă ne vom mîngîia de fericirea sufletească; fiind încredințați de acea făgăduință, dreptilor dată, că «vor moșteni pămîntul, și seminția lor se va blagoslovi», în bucurie petrecem. Însă, cu toate amărîntările lui Dumnezeu asupra strîmbilor, că-i va sfărîma, cu toate făgăduințele că pe cei drepti îi va ferici, nu știu cum, atunci cînd cu gura înălțăm dreptatea până la cer, cu inima la strîmbătăți ne plecăm, și, uitînd ale noastre, căutăm la ale vecinului, care ni par mai frumoase decît acele ce avem, și, îndată, lăcomia cuprinzîndu-ne, zavistia orbîndu-ne, vălătuc către strîmbătate ne trag: uităm omenia, legea călcăm, pe Dumnezeu nu-l socotim, și, așa, fiii periciunii ne facem.

O, voi, cari v'ați spurcat în jafuri și strîmbătăți, cari v'ați învățat a dezbrăca sărmanul, cari v'ați deprins a scurge pe nemernici, și sîngele săracilor scurgeți! Spuneți-mi, spuneți-mi ce așteptați? Ce nădăjduiți? Aice sînteți îngreșarea firii, dincolo prada nemilostivilor demoni! Spuneți-mi, zic, d'înaintea

Celui înfricoșat judecător, carele pe cei drepți încoronează, ce veți răspunde? Cîtă va fi rușinea voastră, și, din potrivă, ciudă, cînd veți vedea pe cei drepți moșteni împărăției lui Dumnezeu, și v'eți aduce aminte că acei și pe pămînt lăudați și cinstiți au fost?

Căci așa este, auzitorilor. Dreptii nu numai dincolo viață veșnică dobîndesc, ci și aici lăudați, și numele lor de cinste, pîn' la cei mai de pe urmă, buciunat¹ este. Și ce ni trebuie nouă altă pildă, că, osebit de dovada Istoriei a trecutelor veacuri, destul este însuși acesta, pe carele atîți îl plîngem; carele, în cît a stăpînit pe norodul acesta, nu Domn volnic, stăpînitor cu putere, ca, ce-i va fi voia, ci drept judecător, ca ceia ce se cuvine să facă, s'a cunoscut. În zilele lui strîmbătatea era înădușită și legată; dreptatea săracului cel bogat nu o putea înneca, cel puternic nu o putea călca, cel de neam nu o putea ponegri. Cumpăna prin care se cumpănia era la mijloc de față. Și ce mă zăbovesc eu după aceste mici? Însuși și pînă astăzi țara aceasta cu dreptele lui așezări se ține. Departe de la el era toată măgulirea; minciuni în Curtea lui nu puteau intra; năpăstuitoarele piri și clevetiri erau izgonite. Acei oameni fățarnici cari se lipsesc pe lîngă Domni, și, printru o răutate ascunsă, vorbele lor cumpănind, se arată ca niște slugi drepte, iar în gîndul lor nu este alt, fără numai să înșale pe stăpîn, și, pentru ca să poată spori în meșteșugurile lor, prin cuvinte dulci și zugrăvite intră în inimă Domnilor, și gonesc pe cei buni și drepți, și, mai pe urmă, robind pe stăpîn, încep a lucra la iveala răutăților lor, și, nu numai că ei se îngrașă de jafuri și de bunurile celor buni, ci încă și numele stăpînului îl strică, și acel stăpîn care ar fi bun din fire, avînd slugi ca acestea, tiran se socotește, — acest

¹ Buciumat.

fel de oameni, zic, lângă el nici trecere nu aveau, nici înaintea lui se aflau. Curtea lui, deschisă. Sărmanul, asupritul și văduva, dreptatea lor lui o arătau! O, vreme fericită! o, stăpînire luminată! o, țară norocită, unde dreptatea ta nu mai puțin decît Domnul stăpînește, și unde fiecarele, rîndul său știind, cîn cărarea orînduită nu se poate abate!

Cu greu este, o auzitorilor, stăpînitoriî să fie drepti! Dar, cu cît este mai grea, cu atîta este la ei mai de laudă dreptatea. Păgîniî, pentru că Minos, Împăratul Critului, se socotise că a fost drept judecător, ziceau cum că Dumnezeiî lor l-au făcut judecător sufletelor în ceia lume. Atîta de mare lucru li păru judecata dreaptă la un Împărat! Dar noi pentru Ștefan ce vom zice, atunci cînd îl știm drept judecător și dreptatea de Dumnezeu cel nemuritor lăudată? Oare nu l-am socoti mai cu încredințare decît aceia că este în sinurile lui Avraam?

Cu adevărat, auzitorilor, nu trebuie altă faptă unui stăpînitor ca să între în Iad, decît strîmbătatea. Pentru că ce sabie tîlhărească atîta sînge poate să verse, ce otravă atîtea morți poate să facă, decît strîmbătatea la unul ce de nimeni nu se sfiește, ci al tuturor frîul în mîinile sale ține? Căci, de poate un judecător strîmb multe răutăți a face, dar pentru un stăpînitor nedrept ce socotiți? Aă nu poate omori, nu poate jăfui, nu poate asupri, nu poate năcăji făr' de frică, și cu atîta mai amar, cu cît nici a te jălui n'ai cui? Așa, auzitorilor! Un stăpînitor strîmb facă toate faptele celelalte ale legiî (măcar că în strîmbătate nimic nu este bun); umple lumea de milosteniî, bisericiî zidească cît de multe: acelea, nu numai că nu-î folosesc, ci încă întru pomenirea uriciuniî rămîn, și pe toate bunătățile lui lacrămile și suspinurile celor asupriți le șterg, le înădușesc, și la răsplătirea osîndiriî

fără întoarcere îl duc ; după cum și singură dreptatea pe toate celelalte păcate le șterge și curat înaintea lui Dumnezeu îl pune.

O Împărați! o Crai! o Domni! o stăpînitori no-
roadelor! Țineți urechile voastre deschise, și Scrip-
turile ascultați cînd strigă : «Iubiți dreptatea, cei ce
judecați pămîntul!». Auziți, zic, și, de o faceți, vă
bucurați! Dar cutremurați-vă cînd nu o faceți, și să
nu așteptați alt, fără numai cumplitele munci ale
veșnicului Iad!

Luați pildă de pe acesta, carele puternic ca și voi
a fost, dar puterea lui n'a slujit spre alt, fără numai
spre razimul dreptății; a fost fericit, pentru ca pe cei
buni fericiți să-i facă! Atîta a vrut să poată, și atîta a
putut, ca pe mulți să mîngîie și să ajute!

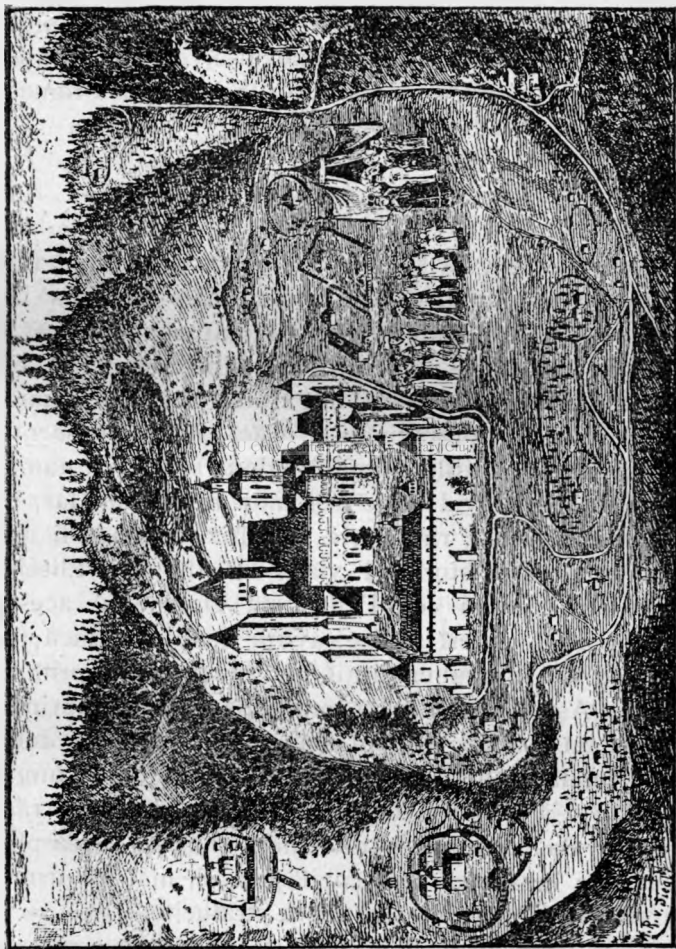
Știți, auzitorilor, că de mai multe ori cei temători
de Dumnezeu și buni sînt rușinoși și neîndrăzneți?
Ei știu pe Domni să-i slujească, dar să-i măgulească
n'aū deprins. Pentru aceasta sînt depărtați, goniți și
cu strîmbătate părăsiți! Căci cei răi, minciunoși și
obraznici, cu unii ca aceștia, a cărora viață este
mustrarea năravurilor, la un loc nu pot trăi! Iar
Ștefan pe aceștia nu i-a lăsat depărtați, ci a făcut
dreptate darurilor lor, i-a scos de la întunerec, din
ticăloșie i-a scuturat, și cu atîta Domnia lui a fost
mai fericită, cu cît pe cei buni pe lîngă sine slugi,
prieteni și sfetnici îi avea. Departe de Curtea lui
toată minciuna, zavistia legată, pizma ferecată, în-
șelăciunea izgonită, strîmbătatea de istov împilată:
dreptatea pe Scaun împărăția, și nu ea lui, ci el ei
supus și slujitor era! De apuca armele, de la ea se
sfătuia; de judeca, pe dînsa asculta; de cinstia, ei
urmă, și toate, ca o slugă, din porunca ei le făcea!
Cei vechi că dreptatea dintre oameni a fugit băsnuia,
iar la noi că stăpîniă putem dovedi.

O, viață fericită! o, obiceiuri de aur! o, dulce stăpînire, întru care strămoșii noștri au petrecut! Oare'ți mai veni vre odată? Oare ne vom mai învrednici și noi a vă avea? Ori ați fost numai și ați trecut, lăsîndu-ni nouă numai o amară pomenire de voi! Atîta-î de dulce dreptatea la o stăpînire, și atîta-î strîmbătatea de amară, încît noi, după atîtea veacuri, pe un Domn drept plîngem, atunci cînd pe cei strîmbi sau îi uităm, sau nu ni aducem aminte de ei, fără numai să-î hulim.

Însă, auzitorilor, ce le-am zis pîn' acum, întrebă-vă ce sînt? Toți mi-ați răspunde: vitejii luminate, izbînde vestite, fapte laudate, biruințe slăvite ale unui Domn săvîrșit! Nicî eû nu zic amintre! Toate faptele lui Ștefan, ori de spre care parte se vor căuta, sînt minunate, toate darurile lui, covîrșitoare. Dar, cu toate acestea, ce a rămas? Au numai un nume deșert, au numai o gîndire de lucruri mari, dar care au fost și s'au trecut? Așa este, că toate lucrurile lumii sînt deșarte, o umbră, un vis, o apă care curge și nu se poate opri, nicî a se întoarce, și toate putrejuniî supuse. Unde-î Chirus, groaza lumii? Unde-î Alexandru, carele a răsturnat Persia? Unde-î Schipion, tunetul Rîmului? Unde-î Chesar, fulgerul războaielor? Unde sînt puterile, avuția, slava și vilfa lor? Ce s'au făcut? Au nu se par că au fost un vis și o nălucire? Pîn' au trăit acei vestiți bărbați, răsuna lumea de războaiele lor; au murit, s'au îngropat, abia numele lor le auzim.

O, moarte, moarte, cît ești de lacomă! Pe cîți ne-numărați ai înghițit și înghiți, și tot nu te mai saturî! Și, iarăși, o, moarte amară! o, moarte groaznică! o, moarte înfricoșată, însă pentru cei necredincioși, că după această viață nimic nu li rămîne. Iar, noi, laudă lui Isus Hristos, de tine nu ne temem,

că prin tine, nu ca ei către osîndă, ci ca drepti fi [aî] legii, după credință și după fapte, către fericire mergem.

Manăstirea Putna.

Așa dar, de rămîne pe Ștefan numai pentru faptele cele lumești să-l laudăm, puțină este lauda, care, cîrînd trecînd în întunerecul uitării, se vindecă. Dar

cu atîta mărirea lui mai veșnică este și mai luminată, cu cît, nu dintr'a lumii, ci din plinirea poruncilor lui Hristos, Împăratul veacurilor, a agonisit-o. Și toate acele care pînă acum le-am văzut, fericite odrasle ale acei rădăcinii sfinte aș fost, căci legea—nu ca alții, pentru că de la părinții aș apucat-o, ci încredințat fiind de al ei folos, — a ținut-o. Și aceasta a rămas, care v'am făgăduit să vă arătăm !

PARTEA A TREIA.

Nu știu cum, că sfințele Scripturi, pomenirea Împăraților norodului celui oarecînd ales în scris lăsîndu-o, pe acei puternici viteji mai supt tăcere îi lasă, în loc că pe Împărații cei bine-credincioși cu toată desfătarea voroavei ni-î arată, pîn' și cele mici ale lor lucrări zugrăvindu-le. Căci cărțile ce se numesc ale Împăraților : întâi, a doua și a treia, numai pe Saul, pe David și pe Solomon ni-î arată. Iar, în cea de pe urmă, rînduiește pe atîția, arătîndu-li numai numele și istorisind viața lui Ilie sau Elisei. Dar oare pentru ce? Pentru că Dumnezeu aceste viteji mari, puteri silnice, avuții desfătate, dacă nu purced din izvorul credinții, nici lăudate, nici primite le are. Așa dar, mai toată Împărăția lui Saul cuprinde lauda lui Samuil și a lui David; iar cartea a doua este numai a lui David. Dar să vedem oare cum îl laudă? Că a sfărîmat cetăți? Că a dobîndit războaie? Ba! ci întâi pune temei și zice: «Prea plăcut este înaintea mea copilașul», și, mai pe urmă, arată și celelalte ale lui fapte strălucite.

Oare aice, auzitorilor, n'am făcut noi o greșală văzută? Că, lăudînd ale Domnului Ștefan lumeștile fapte, ale credinții, care sînt și mai mari și veșnice, le-am tăcut pîn' acum? Însă ce face aceasta? Noi

am mirosit florile, nelepădînd pomul. Dulceața rodurilor am mărit, și cu atîta mai mult pe rădăcină am lăudat. Și, măcar că la lauda viteazului acestuia am purces îndărăpt, însă, numai să nu lăsăm ceva, greșala nu va fi de cap. Dar aice simt că puterea mea slăbește, amorțesc cu totul, greutatea mă atîrnă, și pe acest cîmp lat și desfătat al credinții acestui biruitor, nu să alerg, ci cu frică pășesc.

O, de mi-ar da mie duhul înțelegerii, duhul priceperii, ca să pociu aveam acel meșteșug, nu numai laudele, ci și credința lui în inimile voastre să zugrăvesc! Mare Împărate, de a căruia clipeală spînzură lumea, ce este cu neputință la Tine? Și, de nu-mi dai mie acea iscusință, rogu-mă, stăpîne a toată făptura, auzitorilor acestora o mică parte de înțelepciunea Ta dă, ca dintru al mieu prost cuvînt, nu aceia ce zic, ci aceia ce ar trebui să auză, să înțeleagă! Dar să începem, măcar că cu greu este, și, dincotro caut, noian văd; însă să începem...

Pare-mi-se, creștinilor, că patru lucruri mai întăi trebuie să se afle la un creștin: credință nezmințită, nădejde în Dumnezeu neschimbată, fapte bune neconținute, grijă după sfîrșit bun și după lege. Aceste sînt, pe care toată legea razimă; aceste de le vom avea, ne vom mîntui; iar, de nu, ne vom osîndi. Acestea sînt razimul, stîlpi, întărirea, acoperimîntul și temeiul legii noastre. Să le căutăm dar pe fieștecare dintr'aceste, și să vedem de s'au aflat în Ștefan.

Dar ce îndoială de credința lui putem avea, carele pe creștinătate, nu cu cuvinte numai, ci din inimă cu căldură a mărturisit-o? Să întoarcem puțin ochii noștri spre faptele lui, și să vedem: nu sînt toate roduri ale unei credințe fierbinți? Însă pe care în-

tăiū să pomenim? Evlavia ce avea către slujitorii lui Isus Hristos, orî dragostea cu care se aprindea către împlinirea poruncilor Lui; curătenia vieții în care petrecea, orî rugile lui cele neîncetate către Mîntuitorul? Dar pentru acea rivnă care avea spre întărirea legii, ce voiū zice, că nu da somn ochilor săi, nici genelor sale dormitare? Aceasta gîndia, aceasta cugeta, către aceasta se nevoia, că Biserica lui Hristos să se mărească și să se lățească. Apuca armele, nu ca să-și lățească Domnia, ci ca să apere legea. Însă ce ni trebuiesc atîtea cuvinte, ca cînd ar fi vre-o îndoială asupra credinții lui, cu care s'a adăpat din curatele și neamestecatele izvoare ale pravoslavnicei Biserici din copilăria lui: și nici eresurile cele înșelătoare, nici focul vrîstei tinerești n'au putut-o zminti, ci a rămas întărit pe piatra care este însuși Hristos (după Apostol), pe a căruia Cruce de-apurare îmbrătoșată la pieptul fiind, viața sa Lui a închinat-o, nădejde nezmintită printr'însul la Părintele veacurilor avînd, prin care pe toți vrăjmașii săi a gonit, a înfrînat, a surpat. Aduceți-vă, mă rog, aminte ce zisem la izbîndele lui! Aū nu l-ați văzut deznădăjduindu-se de ajutorul omenesc, aū nu, cu singură nădejdea ce avea în Dumnezeu, cu puțină ieșia înaintea celor mulți, aū nu biruință de la slujitorii Altarelor lui Dumnezeu o cerea? Orb trebuie cineva să fie și să nu le cunoască acestea!

Dar pentru că știm, credincioșilor, că credința fără de-fapte este ca un trup fără de suflet, și el singur, știindu-o aceasta, cu dorire era pentru fapte, și cu nevoință ca să le săvîrșească, și, cu cît mîntuirea sufletească îi era dorită, cu atîta silința lui era aprinsă și de-apurarea căuta orîce loc, orîce vreme i s'ar întîmpla îndămînă, să nu o lese în deșert să treacă, și, cu cît norocul îi dădese putere, cu atîta credința

îi însuflase voire ca să facă bine. Știa bogățiile cît rău sufletului pot să aducă cînd ne stăpînesc ele pe noi, și, din potrivă, cît folos ni se cîștigă cînd le cheltuim hîne. Așa dar, dînd lumii cît se cădea, cu totul spre sporirea duhovniceștilor fapte se întorcea, și, ca o apă limpede și rece, pe cei topiți de arșițele lipsei răcoria. Pe ciți de aceia pe cari norocul i-a pus într'un loc înalt, dar în lipsă, pentru ca mai tare să-î năcăjească! Căci aceia a lucra să agonisească sînt nedepriși, a cere să se chivernisească li este rușine, și cu atîta starea lor este mai grea, cu cît nevoia și lipsa lor este mai ascunsă. Pe ciți, zic, dintru aceștia ajuta! Cîte fecioare sărace de părinți mîngîiate! Cîte familii hrănite! Din sînul lui, ca dintr'un izvor nesfîrșit, milele curgînd, pe cei ce aveau trebuințe îi adăpa! Însă acestea, potrivit-se cu acele ce a făcut pentru Dumnezeu, sînt foarte mici, și pier din ochii noștri.

Ce loc a lăsat în pămîntul acesta unde să nu fi ridicat altare lui Dumnezeu? Pe cît de izbînzile lui pămîntul acesta sună, pe atîta de slujbele ce se cîntă în bisericile ce a zidit răsună! Și, de cîte pe vrăjmași a împilat, de atîtea ori, spre mulțămîntă, case lui Dumnezeu a zidit: patruzeci de lăcașuri sfinte, de unde, neîncetat, în toate zilele, buna mireasmă a rugilor către Dumnezeu pentru pămîntul acesta se ridică.

Așa, Ștefan, în cît a trăit, cu armele ne-a apărat, și, după moarte, sfintele acele rugî până astăzi ne țin.

O fericit suflet, pentru carele atîte jertfe se ridică spre iertarea păcatelor, și curățit lîngă Mîntuitorul lăcuiești! O pămîntean blagoslovit, că așa ai trăit, ca viața aceasta să-ți fie o lesne mijlocire prin care nemurirea să agonisești! O stăpînitor cuvios, căruia puterea și averea spre împlinirea legii lui Hristos i-au

slujit, și, mai pe urmă, creștin adevărat, căruia în toată viața grija sfârșitului celui bun a fost!

Aceasta, iubiți ai miei auzitori, trebuie să fie în gândul și cugetul nostru: nu cum să trăim, ci cum să murim! Că de aceasta razimă toată mintuirea noastră. Aă nu și la lucrurile lumești de sfârșit spînzură toată isprava trebiî, de unde și acel iscusit cuvînt a născut: «Sfârșitul încoronează lucrul». Și, de vreme ce buna cuviință la aceste fragede și putrede o păzim, cu cît mai virtos la ale sufletului se cade? Aceasta, aceasta în ochii săi avînd-o Ștefan, viața toată îi era o curgere spre bunul sfârșit. De cîte ori în mijlocul taberiî, atuncea cînd puțină odihnă are un Voevod, neclintindu-se și nemișcîndu-se de apropierea oștilor vrăjmașe, statornic întru sine, trimetînd tămîia rugilor sale la Dumnezeu, cum ar birui păcatul cugeta. De cîte ori, zic, cu posturi lungi și sece își zămora trupul, și-și curăția sufletul, ca să-l dea fără de prihană în mîna Celui de la carele l-a luat! Dar ce voiî zice pentru acel dor și dragoste ce avea mai de-apururea cu sfîntul și prea-curatul trup și sînge al lui Hristos să se cuminece, însă nu din nesimțire, ca mulți alții, ci din căldura ce avea, ca, gătit, fără de frică și cu tărie lovitura morții să primească? Și, pentru că nu știa ceasul acela, care pe mulți cînd nu gîndesc îi înghite, pentru aceia de-apururea privighia! ca să fie gata. De mergea la oaste, ca o oaie către cuțit era. De petrecea în pace, cu smerenie și tăcere porunca Celui de sus aștepta; de-apururea urechile lui la glasul Bisericii erau, ca să asculte și să facă cele pentru bun sfârșit.

Sfîntii lui Dumnezeu! Voi știți de cîte ori vouă se ruga! Nu cerea viață îndelungată, nu avuți multe, nu izbînde luminate, ci cum să săvîrșească bine! Voi,

sfinții îngeri, auziați suspinurile și plînsurile lui! Voi l-ați auzit, zic, și leghioanele voastre cele nevăzute împrejurul lui ați pus, și dintr'atîtea primejdioase războaie l-ați scos nevătămat! El a cunoscut ajutorul vostru, și, după cum a făgăduit, a făcut.

Acum, îngreuindu-l anii, și blîndețele viind peste dînsul, neputințele trupesti adăugîndu-i-se, în post și lacrimi ziua cea strașnică aștepta. «Veniți», zicea, «fiii miei, veniți, și să vă zic vouă: în calea lui Dumnezeu umblați, pe supușii voștri apărați, pe cei slabi ajutați!». O învățătură, care nu numai cu slove de aur să se scrie prin toate orașele se cade, ci și pe lespedeza inimii sale fieștecare Domn să o tipărească! Vedeți mărimea acestui Domn! Vedeți ale lui cugete sfinte! Vedeți a lui cuvioșie creștinească! Deșteptați-vă, stăpînitorii noroadelor, ascultați, îndemnați-vă, urmați!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acestea după ce zice, pleacă grumazul său, și primește lovitura morții! A murit! Așa de în grabă la acest loc de îngropare sosim! Atîtea laude, slave, măriri, întru aceasta se încheiară; aice se obîrșiră toate lucrările lui. Acest viteaz nebiruit, acest Domn vestit, acest stăpînitor puternic, au doară țernă va să se facă? Într'acest mormînt să se închiză toate vredniciile lui! Acest trup, carele cu armele fulgera peste vrăjmași, și ca un trăsnet îi oboria, ce? Acum pe năsălie, fără de mișcare, gătit spre putrejune și mîncarea viermilor?

O, ceas groaznic! o, stîncă primejdioasă, de care toți ne lovim, unde nădejtile noastre cele dulci pentru puterea noastră se sfarmă și norocirea cade; moarte nemiloasă, care pe toți ne cernești, ni rumpi întâiu inimele, răpind pe fiii, pe frații, pe părinții noștri, și mai pe urmă și pe noi ne îngropi în pămînt! Viață

amăgitoare, care ni îndulcești toate simțirile, ca mai cu amar să te pierdem! Dar îi mai deștepta, să cunoaștem că cei ce fac faptele legii, trăind și murind în Isus Hristos, se învrednicesc nesfârșitei bucurii întru a Sa cerească Împărăție. Amin.

CUVÎNT DE POMENIRE
PENTRU GRIGORE DIMITRIE GHICA-VODĂ
ȚINUT DE I. ELIAD
BCU Cluj / Central University Library Cluj
LA 1834.

C U V Î N T

SPUS ÎN SFÎNTA MĂNĂSTIRE SĂRINDAR, CU PRILEJUL POMENIRII
DE PATRUZECI DE ZILE A RĂPOSATULUI ÎNTRU FERICIRE
DOMN GRIGORIE GHICA¹.

«Mal tînăr am fost, și am și
cîmbătrînit, și nu am văzut pe
dreptul părăsit, nici sămînța
lui cerșind pine». (*Psalmi.*)

La înnălțarea în Scaunul Domniei a răposatului
întru fericire Domn Grigorie Ghica, a căruia pomenire
de patruzeci de zile s'a săvîrșit ieri, tocmai ca acum
venit-am înaintea lui și a unei asemenea numeroase
și prea-cinstite adunări, ca să fericesc patria de a ei
restatornicire și de dobîndirea drepturilor celor vechi.
Atunci mă bucuram d'împreună cu toți ce mă în-
cunjurau și ne fericiam de o viitoare îmbunătățire.
Dar cît este de deosebită cea de acum a mea cu-
vîntare de cea de atunci! Căci atunci, fără a vedea
nicio faptă, ne însufleția numai nădejdea de un viitor

¹ Din «Culegere din scrierile lui I. Eliad, de prosă și de poe-
sie»; tipografia lui Eliad, București, 1836, p. 14 și urm. — Ghica
a murit la 1834, fiind îngropat în bisericuța sa de la Tei (Colea-
țina), lângă București (Iorga, *Inscripții*, I, pp. 271-2). Inscripția
de pe mormînt zice:

«Pietrele după ulițe[le] cetății vecinate,
Mărturisit-ați călător[ilor] ce fapte laudate
Ghica Grigorie a lucrat, Domn plin de înțelepciune.
L'al lui mormînt ești dator smereni' a-ți depune.

1835[=1834], Noiembrie].»

mai fericit. Acum însă faptele vorbesc înaintea mea, nădejdea ni s'a înființat, dar pe bărbatul l-am pierdut dintre noi! Atunci, același Domn se înălța pe Scaunul Domniei și se încărca cu povăroasa sarcină a oblăduirii în acele grele împrejurări politice; acum însă, după același Tron luîndu-și al său zbor, trupul i se odihnește întru veșnica liniște în lăcașul Domnului de însăși mîna sa zidit; iar fericitul său suflet se înalță mai presus de toate Tronurile pămîntului, arată urmașilor săi cum trebuie să oblăduiască și, plin de fală, își depune la picioarele Tronului Celui Prea-Înnalt faptele sale cele însemnătoare și creștinești, și, cu față deschisă și veselă, își dă socoteala înaintea Stăpînului de toată oblăduirea și însărcinarea cea de mare cuviință și foarte grea.

Acolo, domniî mieî, fieștecare își dă socoteala de toate cîte a lucrat și de toate cîte ar fi putut să lucreze!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O, cît este de mai anevoie însărcinarea mea cea de acum decît mica și vesela mea cuvîntare de atunci¹! Și ce cîmp plin de rodnicia cuvîntului mi se deschide înaintea! Mă bucuram, zic, atunci, și serbam, d'impreună cu toți cei de față, dobîndirea drepturilor patriei și suirea unui Domn patriot în Scaunul Principatului. Ochiî mieî, scînteietorî de bucurie, întimpinau niște fețe vesele și zîmbitoare; mă întristez acum și plîng, și ochî mieî, înnecați în lacrămî, nu văd decît fețe pline de întristare, zugrăvită cugetarea pe gînditoarea lor frunte, și ochiî lor se ațintează în pămînt. Ce se gîndesc ei acum? Și ce așteaptă de la un slab și neputincios orator ca mine, care m'am însărcinat să alerg un astfel de ostenitor drum, și am îndrăznit să intru în lăcașul Domnului și să

¹ Cuvîntarea din 1822 a lui Eliad la venirea în Domnie a lui Grigore Ghica, neavînd unde se publică, s'a pierdut.

turbur liniștea celor ce odihnesc întru veșnica tăcere cu nedestoinicele mele cuvinte ?

Viața, negreșit, a acestuî bărbat, și faptele lui.

Născut din cea mai strălucită și domnitoare familie a acesteî de Dumnezeu păzite țeri, crescut cu laptele Bisericii lui Hristos, în brațele aceluî bine-credincios și blagoslovit părinte, creștinului după Evanghelie, nu a întîrziat, de odată cu arătarea sa în lume și însărcinarea cu dregătoriile țeri, a da dovadă a creșterii și povețelor bunului său părinte. Iubirea de dreptate și paza ei, gonirea interesului și statornicia întru toate dregătoriile și lucrările sale îl caracterisau pretutindenea, prin care s'a și înălțat în treapta cea mai de sus a ierarhiei boierești a pămîntului nostru.

În vremile acelea de plîngere ale răzvrătirii trecute¹, pe cînd, goniți și împrăștiați în pămînt străin, mincam pînea noastră înmuiată în lacrimi, țara, sfîșiată și înnotînd în sînge vinovat și nevinovat, plină de tînguire, lipsită de fiii săi cei risipiți, văduvia de toate razimele și nădejdale ei, care odată o cîrmuiau și făceau a ei podoabă.

Cine îndrăznește atunci, pe acea vreme de primejdie, cînd securea cea răzbunătoare a gîdei pretutindenî lucia întocmai ca fulgerul cel purtător de trăsnet ? Cînd oștirile împărătești pretutindenî goniau pe răzvrătitori ? Și cînd și cel nevinovat se făcea jertfă înaintea săbiei celei răzbunătoare a unuî stăpîn plin de minie ?

Grigorie Ghica ! El se simte pătruns de glasul Patriei, care răsuna în inima lui : se hotărăște jertfă, se lasă în minile lui Dumnezeu ; și, ca să alerge spre mîngîierea pămîntului său de naștere, își uită

¹ E vorba de Eteria sau Revoluția grecească din 1821, după care a urmat Domnia națională a lui Vodă Ghica.

datoriile către tinăra și numeroasa sa familie, pe care o lasă iarăși în mînile lui Dumnezeu.

Însoțit de cîțiva boieri, pornește. În calea lui este călăuză ingerul Domnului; el îl păzește de frica de noapte și de săgeata ce zboară ziua, și sosește în risipita cetate a Bucuriei¹, care atunci era priveliștea celor mai grozave scene ale morții și ale răzbunării. Toate se îmblînzesc: oștirile împărătești, biruitoare, restatornicesc liniștea, și țara începe a simți mîngîiere în zilele înjungherii, amărăciunii și plîngerii.

Înnaltele cugetări ale prea-puternicului Împărat, suzeranului nostru, chiamă în Capitala sa pe boierii ce se află veniți în acest de Dumnezeu ocrotit oraș. Lumea îi plînge și li căiește soarta de a vedea fața stăpînului celui plin de o dreaptă mînie. «Spre Domnul am nădăjduit, nu mă voi teme; ce îmi va face mie omul?!» Grigorie Ghica pornește, cu totul părăsit, întru paza și îngrijirea Celui Prea-Înnalt, sosește în Constantinopol, și acolo îl aștepta Coroana Domniei. Pe astfel de poteci duce Domnul pe cei ce urmează lui, și astfel îi înnalță, atuncea chiar cînd lumea îi tînguiește.

Alesul Domnului se întoarce înapoi în țara sa ca să o oblăduiască, și aici se face și unșul său.

Ungerea, domniei miei, revărsată pe capul oblăduitorilor, sfințește al lor caracter, nu însă totdeauna și a lor inimă. Cu cît li este de mare puterea, asemenea de mari li sînt și datoriile. Ungerea inimii este cunoștința datoriilor, și împlinirea lor sfințește inima. Grigorie Ghica, suindu-se pe Scaunul Domniei, revărsă ungerea sfîntă și pe capul său și pe inima sa. El adună pe fiii patriei cei risipiți, cu înțelepciune îmblînzește o armie răzbunătoare și plină de bănu-

¹ Vrea să zică Bucureștii.

ială¹, și dobîndește iertare la miî de bănuîți și greșiți ! Înțelepciunea cea cuviincioasă la asemenea de grele împrejurări toate i-o însuflă Cel Prea-Înnalt, și acest Prinț înțelepțește le potolește toate, aduce liniștea, se deșartă țara de oștirile împărătești, și chiamă înapoi pe toți boierii țerii cei înstrăinați².

Dar uitarăm amărăciunile străinătății, ne abăturăm iară din calea cea dreaptă a lui Dumnezeu, și părintele îndreptării, întru nepătrunsele cugetări ale părinteștii sale muștrări, trimete asupra noastră năprasnica boală a ciumei. Iarăși începe a tîngui țara, iarăși haine de jale se văd pe toate ulițele; lumea, îngrozită, fuge, și nu știe unde să se ascunză de urgia Celui Prea-Înnalt. Ulițele răsună ziua și noaptea de scîrșitul cel fatal și cobitor al căruțelor purtătoare de morți și de țipetele cele de o deznădăjduită și crudă veselie ale cioclilor. Cucuvaia și bufnița se pun pe toate casele și deșteaptă somnul cel întrerupt al îngroziților locuitori. Toți, goniți după urmă de însăși moartea, care la tot pasul pare că îi sosește, fug și caută scăpare, și orașul se pustiază. Dar Grigorié Ghica ce are, de nu se îngrijește? Ce! Este el osîndit a se uita pe sine și a nu se gîndi la viața sa nicî cît cel mai din urmă din supușii săi? Cine îl încredințează că nu va peri înaintea urgiei Domnului? Care datorie îl ține în mijlocul priveliștilor celor mai grozave? «Domnul este scăparea lui, de cine se va teme? Că îngerilor Săi a poruncit pentru dînsul ca să-l păzească întru toate căile sale!» Datoria cea mare a însărcinării lui îl ține și îl hotărăște jertfă pentru mîngîierea supușilor săi celor spăimîntați. Pretutindenea porunci de curățenie, în tot locul singur de față la punerea în lucrare a poruncilor

¹ Armata turcească de ocupație, după înfringerea Grecilor.

² E vorba de boierii cari pribegiseră la Brașov și Sibiiu.

sale; în mijlocul bolnavilor celor deznădăjduiți în tabăra morții, el mîngîie pe cei vii, îngrijește de îngroparea celor morți, și umple de nădejdea vieții pe cei ce se luptă în ghiarele morții. Dumnezeu vede dragostea și căldura celui drept, și cunoaște pe păstorul ce-și pune sufletul pentru turma sa; nu ne lasă până în sfîrșit, și poruncește ingerului miniei Sale a ridica mîna lui de peste noi.

Sănătatea începe a se restatornici și înfrumusețează fețele oamenilor. Toți se veselesc, dar bărbatul acesta vede o altă ciumă, mai grozavă, că stînge din zi în zi și dărapănă, nu trupurile, ci sufletele noastre; acea ciumă, care, de atîția ani, omorise caracterul național, moleșise inimele noastre, ne făcuse unelte ale răutății, împărechiasse familiile și doborîse toată trufia națională; acea ciumă îndoită, care o naște Iadul, ca să învenineze pămîntul și ca să facă pe oameni organe și jertfe ale Tiraniei. Neînvățătura și corupția, zic, ea domniă în toată țara și în toate unghiurile, și molipsia și învenina moralul și sufletele noastre.

Așa, după ce a pus în lucrare o reformă a obăduirii cei vechi, și a întocmit un comitet de boieri aleși, care, pe temeiuri statornice și înțelepte, să alcătuiască un regulament¹, de ale căruia începuturi astăzi ne bucurăm, Grigorie Ghica stîrpește abusurile ce se făcuse ca obiceiul legiuit în acest pămînt; întemeiază școala de la Sfîntul Sava, înmulțește profesorii, face a se traduce științele în limba națională, încurajează pe profesori cu venirea sa adese ori de față, și aprinde scînteia patriotismului, care începe a încălzi inimele tinerimii, unde aruncă semintele cele roditoare ale naționalității. Metodul lancasterian

¹ E vorba de Regulamentul Organic, noua Constituție, care începu a se redacta supt Ghica și se mintui numai în timpul noii ocupații rusești.

supt ale lui porunci s'a introdus în școlii românești și s'a pus în lucrare; gramatica românească supt a lui îngrijire și apărare s'a lucrat și s'a pus pentru întâiași dată în lucrare; matematica, filosofia și legile el a fost care a îngrijit a se învăța chiar în limba patriei. O, pe ce temeiuri sfinte a vrut el să puie piatra cea de temelie a zidirii celei mai sociale! Și cum a vrut să se facă urmașilor săi pildă de oblăduitor și părinte!

Este adevărat că împrejurările politice de atunci nu îl iertați nici a se grăbi, nici a face lucrurile cu zvon; însă vedeți cu ce înțelepciune a știut să economisească toate: a fi iubit și cinstit la Poarta suzerană, socotit de Puterile vecine și împlinitor datoriilor sale către țara și norodul său, blînd către cei buni, strașnic către cei răi, înțelept în răsplătirile sale, razim celor slabi, mîngîietor și dătător de dreptate celor năpăstuiți. A domnit cu cinste, dobîndind supunere și cinstire de la norodul său și lăsînd un nume atîta de drag și binecuvîntat.

Vremea războiului din urmă¹ a fost un spațiu plin de liniște, care Cel Prea-Înnalt i l-a îngăduit între Tronul și mormîntul său, ca să se odihnească de obositoarele sale osteneți. Departe de orice părere, împărechere și nădejde, a trăit după legea Domnului, socotindu-se la sfîrșitul său. Acest sfîrșit se apropie; însă răsplătitorul a tot binele nu a vrut să-l cheme la Sine pînă nu-î va răsplăti chiar în viață-î de a vedea pe Scaunul Domniei pe iubitul său frate².

Într'acest chip, domniî miei, Dumnezeu binecuvîntează și mărește semeția celui drept, și într'acest chip

¹ Între Turci și Ruși, început la 1828 și mintuit în anul următor, prin tratatul de la Adrianopol.

² Alexandru-Vodă Ghica, întâiul Domn al Regulamentului Organic, suit pe tron în 1834.

a domnit bărbatul a căruia pomenire astăzi se săvîrșește. «Maî tinăr am fost, și am și îmbătrînit, și n'am văzut pe dreptul părăsit, nici sămînța lui cerșind pîne.»

Zboară, o suflete creștinesc, la veșnicie, și te întoarce la începutul tău; desfăcut de toată sarcina pămîntească, mergî, încunjurat de îngerii cei povățuitori ai faptelor tale, înaintea Stăpînului celui blînd, care va răsplăti ostenele tale. El te va pune cu toți oblăduitorii cei drepți, cu moșii tăi, cari au domnit pe aceștia Scaun, și cu bunul tău părinte¹, care te așteaptă cu brațe deschise, veselindu-se de vrednicul său fiu.

În vremea Domniei tale, cînd stiaî pe Scaunul Principatului, ocolit de toată slava pămîntească, ce niciodată nu m'a întunecat, și de ministrii tăi, niciodată duhul care mă însuflă nu s'a umilit înaintea tă: cuvintele mele cele zise atunci, după obicei, sînt marturi de față că niciodată nu am vrut să-ți plac cu lauda și să mă tîrăsc, lingușindu-te. Acum însă, ce mare cuviință cerească te încunjură! Care cinstire se revarsă asupra inimii mele și mă silește a vesti și a binecuvînta numele tău? Faptele tale, care stau de față; lucrările tale, care le-a binecuvîntat Cel Prea-Înnalt, și și-au dat rodul la vremea lor. Iartă-mă, suflete fericit, că imput odihnei tale cu lacrămile mele; dar ele nu te hulesc, ele sînt din izvorul inimii, și sînt tămîia recunoștinții mele, care

¹ Banul Dimitrie Ghica, fratele lui Grigore-Vodă cel tăiat în Moldova, la 1777. Tatăl lor, Alexandru Ghica, purtase numai titlul de Domn. Dar tatăl lui Alexandru, — alt fiu al acestuia fu al doilea Grigore Ghica, — Matei, rămăsese fără Domnie și fără titlu măcar. Matei era fiul lui Grigore sau Grigorașcu-Vodă, și acesta al celui d'întăiu Ghica ajuns la Domnie, care a adaos la numele său albanes de «Ghica» pe acela de Gheorghe, luînd Domnia. — Aceștia sînt «moșii» de cari vorbește Eliad.

se înalță până la tine, pentru aceste fapte și înțelepte începuturi.

Unde nu este numele tău înscris? În sfintele lăcașe ce tu ai zidit, în tribunale, în casele celor nenorociți, în casele celor ajutați și înălțați de tine, în colibele țăranilor ușurați și ocrotiți de tine, în brazda lor cea pașnică și plină de îndestulare, atunci când pământul nu-și ascunsese încă comorile sale pentru noi; în ulițele Bucureștilor, pardosite cu pietre, în toată țara și în tot locul. Numele tău va fi drag tinerimii tuturor generațiilor viitoare și se va făli Istoria literaturii românești și a patriei cu dînsul. Tu ai unit soarta familiei tale cu soarta Patriei; lauda familiei tale va fi în veci lauda nației. Te rog, te roagă un norod întreg, mijlocește tu către acest Părinte al puterii, al laudei și al slavei, ca în veci să strălucească această familie, să urmeze faptelor tale, să desăvîrșească cele ce tu ai început, să fie vrednică de nădejtile nației, și să fie dragă întocmai ca numele tău și ca pomenirea bunului tău părinte.

Dumnezeule! binevoiește, din înălțimea Măririi Tale, a căuta asupra acestei de Tine păzite țeri; fă ca să fie fericită și să se bucure în veci de bunele și nouăle sale așezămînturi, începute de însuși acest ales al Tău, pe care l-ai chemat la Tine. Însuflă voințele Tale cele sfinte și mîntuitoare urmașului său, de la care atîrnă toată soarta și fericirea acestui norod, adăpat de atîtea veacuri de amărăciune. Fă Tu să înceteze tot felul de nenorocire și ispită, ca, în pace, dragoste și unire, urmînd Evangheliei Tale și mîntuiți printr'însa, să slăvim numele Tău, carele doborî și înalți noroade, și care dai Prinții cei buni la cele ce păzesc poruncile Tale. Fie numele Tău prea-slăvit! Fie pomenirea alesului Tău veșnică și sufletul lui în odihnă! Amin.

CUVÎNT DE POMENIRE
PENTRU VORNICUL MIHAIL MANU
ȘI FIUL SĂU, AGA C. MANU,
ȚINUT DE I. ELIAD
BCU Cluj / Central University Library Cluj
LA 1835.

C U V Î N T

SPRE POMENIREA DE PATRUZECI DE ZILE A RĂPOSATULUI ÎNTRU
FERICIRE DVORNICULUI MIHAIL MANU, ȘI DE NOUĂ LUNI A
RĂPOSATULUI SĂU FIU AGA C. MANU, MĂDULAR
AL SOCIETĂȚII FILARMONICE¹.

«Eü sint incheierea și viața;
«cel ce crede întru mine, de va
«și muri, viu va fi.»
(Ioan, C. 11, § 21.)

Cîte învățături mîntuitoare, domniî mieî, cuprinde zisa aceasta, ce mi-am ales de temeîu, pe care să-mî fac cuvîntarea mea spre pomenirea răposașilor întru fericire Dvornicului M. Manul și iubitului său fiu Aga Constantin Manul, învățături de care este plină Evanghelia Mîntuitorului nostru. Și trebuie să aibă cineva limba cuvîntului, ca să poată dezvăli tainele cele mari și făcătoare de bine ale Fiului și cuvîntului lui Dumnezeu. Chem pe acest Dumnezeu al vieții și al mîntuirii, care s'a dat chinurilor ca să ne sloboază din stăpînirea răului și a căruî icoană suferitoare o vede toată adunarea aceasta binecuvîntînd pe cei cari îl mulțămesc, dîndu-și sufletul pe Cruce; pe acest Dumnezeu îl chem, și sfînta lui Evanghelie, ca să însufle noroadelor pămîntului adevărul învățăturilor Sale, armonia, pacea și mîntuirea ce el ni-a binevestit-o. Eü n'am venit să dau niște învățături ce abia de

¹ Din aceiași «Culegere» a lui Eliad, p. 25 și urm.

înțeleg și care iese cu totul din cugetul ce mi-am propus astăzi: mă voiî mărgeți numai pe aceste cuvinte a recomanda și a veșnici pomenirea acestor doi bărbați, cari au viețuit între noi și a cărora viață și fapte ni sînt la toți cunoscute.

Creștinul cel adevărat, domniî mieî, este cetățean a toată lumea, și în tot omul află pe fratele său. Cu cît se deosebește egoistul, ce își caută numai interesul său cel în parte, de patriot, care în interesurile de obște ale nației își află interesurile sale, atîta se deosebește și patriotul ce se gîndește numai la interesurile nației sale, de cosmopolit sau de creștinul cel după Evanghelie. Departe de tot fanatismul, Patria lui este pămîntul întreg, și, purtînd în sînul său dragostea cea dumnezeiască, atît de bine deslușită de fericitul Pavel, se potrivește cu tot omul, și trece cu inima curată de se numără în turma cea mare pro-rociță și preursită de Mîntuitorul, în care se vor naște neamurile pămîntului cînd vor cunoaște adevărul și li se vor deschide ochii la lumina Evangheliei, acei bune vestiri care, făcînd pe monarh și pe rob de o potrivă și fiî ai lui Dumnezeu, leagă pe oameni prin frăție, îngrozește pe făcătorii de rele și ferecește pe cei ce plîng¹.

Răposatul întru fericire Dvornicul M. Manul, crescut în brațele Bisericii lui Hristos, însuși în staulul turmei Răsăritului, și necorupt de acea intrigă fatală atîtea veacuri patriei noastre, adus de întîmplările norocului în acest pămînt, și statornicindu-se într'însul, l-a îmbrățișat ca însuși a sa Patrie, către care s'a hotărît cu totul a o iubi și a o sluji cu credință.

¹ Aceste vederi ale lui Eliad sînt în legătură cu ideile veacului al XVIII-lea, cînd nu se făcea încă osebite deslușită între nații, și celor mai luminați dintre oameni li plăcea să se laude că sînt cetățeni ai lumii, cu iubire de o potrivă pentru orice ființă ome-nească.

Întru sudoarea ostenelilor sale, întru dreptate și în frica Domnului cîștigîndu-și a sa hrană și stare ce era dator șieși și familiei sale, a ajuns prin a sa cinste a se sui în cele mai de căpetenie dregătorii și trepte ale ierarhiei pămîntului nostru.

Viața sa cea căsnicească a putut să fie de pildă tuturor soților și părinților : petrecînd întru bună ar-

Ioan Eliad.

monie și după legea Domnului cu tovarășa vieții sale, amîndoi împreună s'aũ silit a da toată creșterea cea bună filor săi, prin cheltuieli însemnătoare a li formă a lor inimă și al lor duh, și a li insufla cinstea și sentimentele creștinești și patriotice, ca să facă dintr'inșii slujbași vrednici și cetățeni cu dorire patriei ce și-a ales.

Purtarea sa cea cinstită și felul traiului său le cunosc toți și se poate vedea și din chipul agonisirii vieții sale, îndeletnicindu-se mai mult în ostenele și chibzuirile cele binecuvîntate ale comerțului, care este comoara și îndestularea noroadelor, decît în nădejdele acelor slujbe de atunci, care ajunseră a fi o strîngere și trupească și sufletească a nenorociților pămîntenî, tărăgăind întru nădejde și așteptînd a se hrăni din abuzurile ce ajunseseră drepturi pravilnice.

În vremea răzvrătirii trecute, cînd lumea îngrozită fugia în străinătate ca să scape de desfrîul răzvrătiților și de sabia cea răzbunătoare și restatornicitoare de liniște a Împăratului suzeranului nostru, într'a căreia răpegiune se făcea jertfă și cel nevinovat, pe Dvornicul M. Manul, învățat a se teme de Domnul, nu îl sperie nicîo pornire omenească, și se hotărăște a rămînea în patria sa ce și-o alesese și a iubit-o.

Trece furia și desfrînarea celor răzvrătiți; cu apropierea oștirilor împărătești, cetele lor cele orbite de hrăpire și mînjite de sînge creștinesc se risipesc și umplu pustiiile. Cîte cercetări nu se fac în urmă, după sosirea oștirilor împărătești! Cîte bănuieli nu trebuiau să cază asupra unei Capitale în care se ridicase steagul rebeliunii! Norodul, îngrozit și neștiind încotro să se ascunză, aștepta, la sosirea unei asemenea armii pline de mînie, să vază tot omul, de la bătrîn până la prunc, trecîndu-se pe supt sabie și casele sale pradă vilvoarelor. Hanurile și mănăstirile răsunau de țipetele femeilor celor slabe și ale pruncilor celor nevinovați.

Cine să îndrăznească acum să meargă să întîmpine acea armie ce lumii i se părea un foc pustiitor, care, pe unde trece, lasă în urmă cenușă și curăță pămîntul de toată cugetarea, fie rebelă, fie nevinovată? Cine să cuteze să iasă din Capitală, ale

căreia margini erau împrejurate de capetele și de trupurile acelor osîndiți? Care avea inimaaceia să se hotărască a merge pe un drum ce și de o parte și de alta era garnisit cu rămășițele atitor nenorociți, cari în spînzurătoare, cari în țepe, și cari răsturnați și fără capete, ce erau duse înaintea Pașei ca să fie plătite, ca semn al vredniciei? Răposatul Mihail Manu se unește cu alți boieri asemenea hotărîți; întru nădejdea și numele Domnului pornește, și, aducînd chezașia credinții locuitorilor înaintea căpeteniei oștirilor împărătești, împlînzește pornirea lui cea sălbatecă. Duhul blîndeții se revarsă în toată tabăra, cad armele din minile fieștecăruia ostaș înaintea oricărui cetățean liniștit, și Dvornicul Mihail Manul se întoarce vestitor de mîntuire și ca un înger al păcii; și războinicii împărătești, fiare în sălbătăciunea răzbunării, se dumesnicesc și se amestecă cu locuitorii orașului, blînzi și prietenoși.

Fieștecine cunoaște, la asemenea împrejurări, cîte pîri pot să urmeze, cîte bănuieli și cîte cercetări ca să se stîrpească duhul răzvrătirii, și răposatul Manul la cîți nenorociți a scăpat viața și averea, și de cîte împovărări a ușurat țara!

Astfel a fost viața și purtarea cea creștinească întru toate a fericitului bătrîn, căruia Dumnezeu i-a binecuvîntat familia și urmașii. Dar pe cei ce îi iubește Domnul, mai înainte de a-i chema la sine, îi trece prin toate ispitele vieții și prin focul tuturor durerilor, ca să iasă lămurii. Durerile vieții și pățirea formează inimile noastre către virtute și umezesc ochii noștri la nenorocirea fratelui nostru. Mai înainte de a sosi ceasul în care hotărîrea cea din ceruri era să-l despartă din sînul familiei sale, Dumnezeu îl cearcă, ca pe un alt Iov, cu pierderea cea simțitoare a iubitului și întăiului născut al său fiu, Constantin

Manul, a căruia pomenire este scumpă la toți cîți l-au cunoscut și la toată tinerimea românească. Cine este tată, poate să-și închipuiască și să simță paharul ce a deșertat acest fericit bătrîn tocmai către apusul zilelor sale, cu o asemenea crudă și nemilostivă moarte. Cu toate acestea, părintele a deșertat paharul, plin de ascultare, căci așa a fost voia Domnului.

Dumnezeu este bunătate, pace, dreptate, milostivire, dragoste, și omul, ca să fie după chipul și asemănarea sa, este înzestrat cu aceste dumnezeiești însușiri. Acela ce urmează căilor Domnului, acela lucrează voile Lui, în acela aceste virtuți cresc și își dau rodul lor, și în acele locuiește însuși Dumnezeu. În el este învierea și viața, și moartea este numai o strămutare din valea plîngerii în sînul fericirii; numele Lui rămîne dintr'un veac până la altul, și pomenirea lui este dragă din viitorime în viitorime. «Eū sînt învierea și viața; cela ce crede în mine, de va și muri, viu va fi.»

Părinții ceî bunî nașc fiii lor asemenea, și cresc în legea Domnului și în voile Lui. O adunare întreagă, venită într'adins, așteaptă de la mine și descrierea vieții răposatului Aga C. Manul. Aicea sînt bătrîni marturi cari l-au văzut în a lui pruncie, sînt tineri de o vîrstă cu dînsul, cari aū gustat împreună nevinovatele plăceri ale copilăriei prin școli și s'aū împărtășit de mîngîierile și facerile de bine ale prieteșugului în vîrsta bărbăției. Aducerea lor aminte poate să împlinească aceia ce nici cunoștința, nici vremea poate nu mă iartă a povesti.

Silînța sa la învățătură a fost de pildă în vremea copilăriei sale, supunerea către părinți și dragostea către frați caracterizaū pe fiul cel ascultător al unui

blînd părinte, și era rod al povețelor și creșterii ceî înțelepte a unui tată creștin.

Trecînd din vrîsta copilărească, junia lui a fost o prevestire a înțeleptei sale bărbății. A lui vrednicie și învățătură l-au făcut să fie chemat în slujbele cele mai obositoare și însemnate, care cereau un bărbat cu stăruire și cu scumpătate. Către Patrie cu credință, către cei bătrîni cu ascultare, către prietenî cu curățenie, către cei străini dulce, către cei supuși cu blîndeță și făcător de bine, și-a însemnat cariera vieții sale cu cinste și cu laudă, dobîndind întru cugetul său mulțămire, de la lume un nume bun și de la Stăpînire răsplată, încît pare că mai răpede îl făcea să pășească cinstea pe treptele sale decît moartea către mormîntul său cel fără vreme.

Orîce fel de întocmire sau ajutorință se făcea spre folos de obște și spre cinstea neamului, el era gata a lua parte și a fi de ajutor, și cu slujba, și cu cuvîntul, și cu cheltuiala. Nicîo carte nu s'a tipărit cu ajutorul de obște, fără a fi și numele lui înscris și fără a alerga spre îndemnul și altora. Cînd s'a întocmit Societatea Filormonică spre întinderea literaturii românești și a muzicii vocale în Principat, cum și spre întocmirea unui Teatru Național, a fost din cei d'întăiu ce s'au înscris între mădularele ajutătoare și îndemnător spre această întocmire. Dragostea și rîvna ce avea spre înnaintarea învățaturii și a luminilor și spre cinstea nației se dovedește din sentimentele sale cele până la ceasul după urmă. Și testamentul său va fi o pildă de dispoziții înțelepte și făcătoare de bine la toți cîți vor dori a rămînea numele lor drag în viitorime. Dania sa cea generoasă de sume însemnătoare pentru zidirea Teatrului a făcut a se asigura venitul unei școlî în care va fi în veci po-

menit numele său din generație în generație în gurile tinerimii ce va învăța și se va folosi d'intr'însa.

Pentru el putem zice că a trăit mult în puține zile și a murit bătrîn în anii tinereții sale. Dacă vom socoti viață numai vremea în care trăim mulțămii de noi și de oameni, această mulțămire nu o dobîndește omul decît cînd lucrează binele, și viața răposatului a fost mult mai lungă decît a celor ce se gîrbovesc supt [povara bătrînețelor ¹].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

¹ P. 32 se mintuie cu cuvîntul «supt». P. 32 începe cu titlul: «Răpede aruncătură de ochi asupra limbii și începutul Romînilor». Această pagină e și începutul quaternului (jumătate de coală), numerotat 5. Se pare deci că, supt regimul censurii, i s'a impus lui Eliad să suprimе, pentru atingerea cine știe căror fapte politice, sfîrșitul acestei frumoase cuvîntări.

· CUVÎNTARE
· CU PRILEJUL DEZGROPĂRII OASELOR
· LOGOFĂTULUI FILIP
· DIN VĂLENII-DE-MUNTE
· (DE UN ANONIM).

C U V Î N T

ZIS LA CEA DE ȘAPTE ANI DEZGROPARE A OASELOR RĂPOSATULUI
ÎNTRU FERICIRE ȘI BUNULUI PATRON FILIP TRETI LOGOFĂT
DIN VĂLENIȘ-DE-MUNTE, ÎN BISERICA DE AICI
NUMITĂ «A LUI FILIP»¹.

O, ce comoară cu totul neprețuită ni răsare astăzi din acest mormînt! O, prea-fericită groapă! tu, cea ce spăimîntezi și întristezi pe tot muritorul, săgetîndu-l cu miș de fiori, te arăți acuma vistieria cea mai strălucită și vrednică de iubit, cu păstrarea odoarelor celor mai scumpe pentru noi! O, țărîna și oase binecuvîntate, la a căror dezgropare sîntem adunați cu cea mai vie dorință, și toți pătrunși de mîhnire, căci nu mai sînteți în viață; serbăm de obște duhovnicește ivirea voastră la lumină, ca a unor suveniruri purtătoare de slava și cinstea orașului nostru, pe care numai voi, cînd erați însuflețite, îl împodobiați! O, zădărnice și deșertăciune! o, prilej plin de moral pentru toate sîrguințele cele nefolositoare ale omenirii! voi, prea-iubitelor oase, și trăind ni-ați fost chipul cel mai povățuitor spre blîndeță și fapte bune; și acum sol de moral și de pocăință!

Vedeți, frați iubiți, priviți și vedeți pe scumpul

---

¹ Din «Halima» de I. Gherasim Gorjan, tom. IV, 1838, la sfîrșitul volumului. Gorjan o atribuie unui «iubitor de adevăr». V. la urmă.

nostru patron Filip Treti Logofăt, podoaba Vălenilor și a tot județul Saac¹, în ce formă de jale este prefăcut! Ah, de jale și de lacrimi numai pentru noi, căci el și-a ales partea cea mai bună, și aici, și unde este, de care în veci se va bucura; iar noi, mîhniți și întristați, văzîndu-ne lumea sărmanii de așa părinte bun! O, prefacere grozavă! Cine mai poate cunoaște pe dînsule frumuseța lui Filip cea cu totul negrăită și chipul său cel măreț? Obrajii cei trandafirii, pelița cea răsurie, și acele cărnuri ca bulzi de candie și bine întocmite, acel trup al său de sus și până jos înmuiat în grații, și, în sfîrșit de toate, oare unde o fi locuit nalta sa înțelepciune prin care ne cîrmuiam și nu greșiam niciodată? Aceasta, cu adevărat, după a sa nălțime și iscusință nespūsă, a fost o rază din cele mai lucrătoare și mai luminoase a' dumnezeirii, și s'a întrupat cu izvorul ei cel începător și pururea fiitor; iar toate celelalte, din pămînt fiind, iată-le țernă, în față mucegăioase, și în oase goale, pe care alt nimic nu se mai vede fără numai faptele cele pline de virtute a' celui ce le-a purtat, care cu multă putere se află săpate în toate pășiturile sale cînd era cu viață și în adîncul inimilor noastre, unde pururea vor fi trecînd din inimă în inimă.

O, ce adunare mare și îmbulzire nespūsă văz încunjurînd lăcașul acestei comori cu totul fără de preț, și niciunul este cu ochi fără de lacrimi, precum și eu însumi! Alt nimica nu se vede la această gloată decît șiroaie de lacrimi sticlinde pe fețe triste și pline de trăsuri smolite și posomorîte! Alt nimic nu mai răsună în acest lăcaș al Dumnezeirii și jertfelnic al morții, decît suspinuși adînci și strigări foarte du-

¹ Secuienii, alcătuit odată din părți ale Prahovei și Buzăului, colonisate cu Romii din Secuime (aceasta înseamnă: Secuienii; cf. Ungurenii = Romii din Ungaria).

ioase! am pierdut podoaba noastră și a tot județul, am pierdut pe Filip Treti Logofăt, și nu mai avem curaj a ne numi Văleneni! O, ce pagubă nespusă cercară Vălenii noștri! Pierdură razimul lor, pierdură mîngîierea, pierdură povăța și părintele cel bun! Ah, de am plînge, fraților, în toată viața noastră: Logofătul Filip, virtuosul om, faima și podoaba noastră, nu mai este între noi, căci mare hotar s'a pus între vii și morți! Vai nouă, că am rămas sărmanî de părintele cel fraged! Amar nouă, că sîntem fără căpetenie și povățuitor înțelept la orice înfățișare de persoane însemnate! O, sfinte lăcașe, tu, care răsuni acuma de jalnicele noastre glasuri și privești la ochi-ni înnotînd în lacrămî; tu, lăcaș sfințite, cel de maici de pe Teleajen¹; tu, cel din Bughea-de-sus și cel din Vărbilău, care cite patru sînteți ridicate din temelie cu însăși a sa cheltuială și osîrdie; și voi, celelalte, ce sînteți fără de număr, care ați fost ajutate la întemeierea voastră de acest vestit, cu orice s'a putut, tînguți-vă și voi prin glasuri duhovnicești împreună cu noi, pentru pierderea ctitorului vostru și al nostru razim și stîlp de briliant!

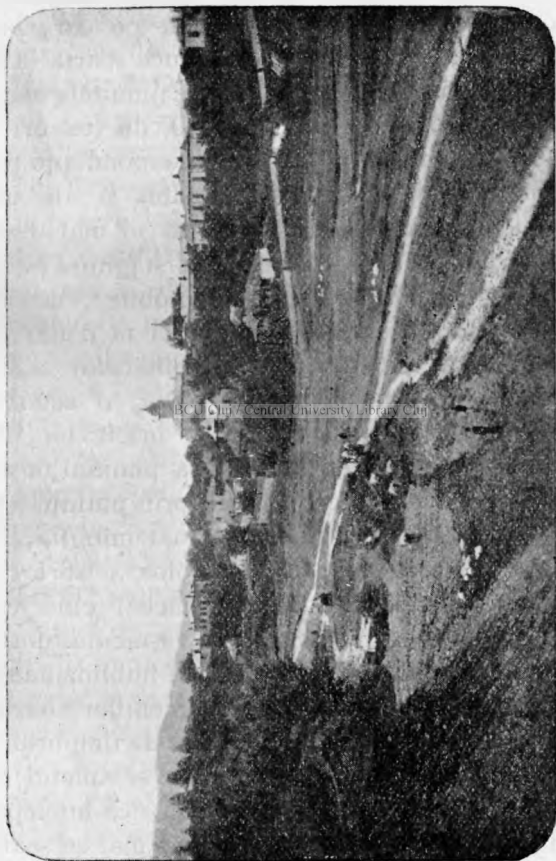
Ah, cine să vă mai poarte grija de cîte vă trebuie, și care altul, ca dînsul, să vă mai împodobească strănile cu acel glas îngeresc și cu așa cetanie ca a sa, plină de dulceață mai mult decît mierea și zdrobitoare de inimî cît de crunte și 'ntărite? Cuvioșilor părinți, miniștri Împăratului cel veșnic, cine să vă mai ajute la orice păs veți avea? Cine să vă mai mîngîie în toate serbătorile cu cele de lipsă? Într'a cui casă veți mai afla, ca întru a sa, atîtea îndestulări? Ah, a apus Filip în groapă, aș apus cu dînsul și toate virtuțile din orașul nostru! Săracii, cu mutarea sa d'aici, pierdură pe miluitorul; văduvele cele

¹ Mănăstirea Susana.

scăpătate și casele cele grele pe mîngîietorul; bolnavii pe cercetătorul cel înfocat; străinii pe primitorul cel cu inimă curată; călătorii pe gazda cea bună și gata în tot ceasul; scăpătații pe ajutorul și sprijinitorul; greșiții pe îndreptătorul cel blînd; copiii cei sărmani și părăsiți pe la biserică și pe drumuri, pe crescătorul cel fraged; goli pe îmbrăcătorul; închiși nădejdea lor, și noi toată podoaba noastră!

Ascultă, iubite Filipe; ascultă, mult dorite din sînul lui Avraam și din corturile celor drepti; ascultă, tericite, cum te strigă obștea, cu glasuri duioase, din inimă înfocate și piepturi dogorite, ascultă! Vai nouă, cine să ni mai ocrotească casele și împrejmuirile noastre, ca Logofătul Filip, în vremea răzvrătirilor, cînd toți fugiam prin munți și prin Brașov, și el sta în mijlocul văpăii, cu feluri de mijloace, întimpinînd răul, chiar cu din ale sale, și răbdînd ingenuncheri de tăiere și căutături grozave ale gîzilor, pe ceas de sute de ori?! Amar nouă, cine să ne mai împrumute fără vre o camătă la trebuințele noastre, și fără să cugete ca să ni ia acareturile cele amanet cu preț foarte de nimica, și capetele tot capete?! O, nenorocirea noastră cu pierderea lui Filip! Cine să ni mai deschiză atîtea jigniți cu bucate pe vreme de foamete, și să dea și să risipească cu mare îndestulare, precum făcea el la cei săraci și lipsiți? Ah, care altul a mai rupt la ceasul morții, sau va mai rupe, ca Filip, zapise de zece miș lei, și să ierte de datorie pe o mulțime de văduve și oameni cu case grele, deși cu acareturi, și să zică, precum a zis el: «Cele ce rămîn în ladă, nu știu cui le las; iar cele ce las vouă», zicea către săraci, cu un glas ca de om foarte sănătos, și fără vre o turburare cîtuși de puțină, «îmi sînt prea știute și asigurate în vistieria cerească!»

Jalnicii de noi, cine să ne mai ocrotească de podvezî, ca să ni putem vedea de bucate, precum făcea acest binecuvîntat! Cine să mai meargă, în locul nostru, cu facerea finului oștirilor împărătești, pe vremi de

Vălenii-de-Munte.

războaie, pe cîmpul Bărăganului și în pustiul Dobrogea, dincolo de Dunăre, precum se ducea acest bun patron mai în toate verile, lăsîndu-ne pe noi ca să ni vedem de toate ale casei, și el pătîmind neazuri,

foamete, însătoșeri, arșiți de soare, fără cea mai mică umbră, zădufuri, ploii și furtuni, trăsnete și grindini, și răni de țințari; cu lunile nepremenit, neras, nespălat, trențuit și rătăcit; de multe ori și mai desculț prin stepe de cosituri, și alte multe neajunsuri de buna sa voie răbdînd pentru noi, pe care prea lesne le-ar înțelege tot omul cînd l-ar duce soarta să petreacă, precum [făcu] el, veri întregi pe numitele cîmpii cu totul nemărgenite și nelăcuite! O, de trei ori ticăloșii de noi, cine să ni mai ție corespondențe prin scris cu stăpînitoriî în pricinile plaiului și ale orașului? Cine să ni mai cetească și să ni mai deslușească datoriile ce avem către nalta stăpînire?

O, prea-fericite Filipe și trei ori nobile¹, ce jale adîncă lăsași între oamenii cu mutarea ta d'aici; ce suspinuri și oftări neîncetate în inimile celor ce s'au norocit a te cunoaște d'aproape! Dar, o scumpul nostru patron, oricît te vom plînge, oricît ne vom tîngui pentru paguba cea negrăită a plaiului nostru cu pierderea ta, vedem că nu este prin puțință a ne mai ajuta, a ne mai sprijini, a ne mai mîngîia și a ne mai povățui la toate cele spre folos și spre cinstea și podoaba noastră, precum făceaî cînd "eraî în viață; dar, slavă lui Dumnezeu, veșnicului nostru tată, care, îndurat fiind din fire, și mai îmblînzindu-se ceva prin bunătățile tale asupra neomeniilor noastre, pe de o parte s'a grăbit a ridica mai de timpuriu pe cel bun dintre cei răi, ca să nu piară și sufletul cuviosului cu ale celor păcătoși, precum zice înțeleptul Solomon; iar, pe de alta, pornit fiind mai cu seamă de mila fiilor noștri, celor fără de răutate, a binevoit

---

¹ Bine zici, domnule orator, căci adevărații nobili sint numai cei cu fapte bune și folositoare obștii, fie cei mai proști la vedere, și mai cu seamă că un Român adevărat, precum acest pururea fericit, este cel mai nobil. — Nota lui Gorjan.

ca în locul tău să ni lase mîngiere și izvor de moralitate pe întru toate mai lăudata și mai virtuoasa ta familie, ale căreia sfinte și prea-înțelepte urmări nu sînt mai jos nici de cum decît ale tale, ci poate și mai pre sus, lucru ce te bucură.

Tu, scumpul și doritul nostru, vei fi adormit cu mîhnire, văzînd că rămîne văduvă prea-iubita ta soție, vrednica de laudă și neprețuita doamnă Smaranda Filipoaia, cu șase fetițe și cu trei feciori! Dar, o, fericite, te rugăm prea mult, și îți facem cunoscut din tot adevărul, să nu te mîhnești; odihnește-te, iubite, și cît pentru aceasta nu mai îngriji, ci saltă și mai mult în danțul celor drepți, căci prea-bunul Dumnezeu, căruia slujiaî din tot sufletul tău, poartă grija neîncetat de toți ai casei tale, și vedem în faptă la toată familia ta aceia ce ne învățai și pe noi, că: «tot ce se lasă în mîna lui Dumnezeu, crește și se înmulțește, și niciun rău nu se atinge de dînsul».

Casa ta, iubite Filipe, este școala cea mai înaltă de moralul cel mai sfînt în totul județul nostru; scumpa ta Smaranda, directorul și învățătorul cel mai iscusit al acestei școli; și neprețuitele tale fetițe și feciori, școlarii cei mai înaintați la aceste sfinte învățături, dintre toată tinerimea: toată obștea neîncetat li împletește cununî. Aici luxul și modele, stîngerea și dărăpănarea averilor omenești, nu încapă nici de cum, căci prea-înțeleapta ta soție li-a pus o stavilă de apărare cu totul nebiruită. Aici mîndria și lenea nu-și găsesc loc nicîo clipă; aici stăpînul cu sluga e de o potrivă la orice lucrare în folosul casei; cel ce este socotit de mai mare, e slugă la toți, și, toți, uniî altora slujesc cu dragoste și unire. Adunările și plimbările, izvorul necinstei și al învrăjbirii, și cheltuitoare de vreme, lucrul cel mai scump la

om, se află cu totul lipsite de toți ai neprețuitei tale familii. Zavistia și minciunile, meseria celor fără de treabă și leneși, sînt cu totul izgonite din această casă. Aici coconițele, deși au destulă zestre, dar, ca să și-o păstreze și să și-o înmulțească întru slava și cinstea numelui bunilor părinți, a toată familia și pentru fericirea lor, lucrează neîncetat: torc, dărăcesc, țese, fac bucate, spală rufe, croiesc tot felul de îmbrăcăminte și le cos; și, cu un cuvînt, ele își văd de toate ale casei, nelăsîndu-se niciodată în nădejdea slugilor. Coconașii dumitale, deși niște copii fragezi, însă aleargă, ziua și noaptea, cu feluri de negoțuri, peste munți și peste cîmpuri, supuși înțeleptelor povești ale maicii lor. Și, așa, casa dumitale s'a întreit din cît o știi, și este cea mai d'întăiu de spre toate în tot orașul nostru, ca soarele între stele.

O, binecuvîntați să fie părinții lui Filip și ai Smandei, soției sale, că au adus în lume așa soț unit, plin de sfînta morală, și, întru toate, cel mai vrednic de laudă! Binecuvîntată să fie însoțirea lor, și fericite să fie țitele ce au supt și brațele ce i-au purtat, și Domnul Dumnezeu să înmulțească familia lor, spre cinstea și slava noastră!

Primește dar, prea-iubite Filipe, dovezile noastre cele de dragoste,—mărturisite întru acest sfînt lăcaș asupra țerinei tale, în auzul cuvioșilor miniștri ai sfîntelor taine și ai cereștilor voinți, deși nu toate,—pentru care am fi avut trebuință de o vreme preaîndelungată a ți le descrie și a le grăi, și te rugăm fierbinte ca să ne ierți de oricîte din prostia noastră vei fi rămas mîhnit asupra-ni. Saltă, fericite, și te veselește în corturile celor drepti, a căror strălucire și veșnică fericire ai dobîndit, urmînd întocmai după sfînta Evanghelie a Domnului Hristos, căruia se cu-

vine toată cinstea și slava, ca unuia ce nu trece cu vederea pe cei ce îl iubesc și păzesc poruncile Sale cele în vecii vecilor prea-sfinte și prea-slăvite. Amin.

Compus de un iubitor de adevăr, spre pomenirea și nemurirea
numelui celor virtuoși.

CUVÎNT IMPROVISAT
ZIS LA ÎNMORMÎNTAREA MITROPOLITULUI
VENIAMIN COSTACHI.

CUVÎNTUL IMPROVISAT

LA ÎNMORMÎNTAREA PROIN MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHI¹.

Cinstiților ascultători!

Din cea mai adâncă vechime popoarele și națiile au plîns morții lor prin cuvinte funerare. Oratorii adesea au trebuit să vorbească ascultătorilor despre merite ordinare, sîrguindu-se ca prin niște cuvinte lungi și prin măiestria retoriceî să înduioșeze inimile lor. Cu totul din potrivă însă, pentru bărbatul carele acum zace în mijlocul nostru: orîce aș cerca și m'aș sîrgui să vorbesc, cunosc că nu ar fi de ajuns. Ce ar putea oare să vă vorbească un retor despre acest mai virtuos dintre oameni, care să nu vă fie cu deplinătate cunoscut vouă și Moldovei întregi?

Așa dar, cinstiților ascultători, mă mărgenesc numai în atîta, a vă spune, că, iată, în mijlocul vostru, zac, pentru cea mai de pe urmă dată, rămășițele cunoscutului arhiepiscop Veniamin Costachi, proin Mitropolitul Moldovei, pe al căruia curat suflet înduratul Dumnezeu să-l păstreze în lăcașurile dreptilor, după cum memoria faptelor sale o păstrăm cu toții în inimile noastre, și după cum Istoria va face să se

---

¹ Din «Foaia pentru minte, inimă și literatură», de supt direcția lui Gheorghe Bariț; Brașov, 1847, No. 3, p. 17.

păstreze de asemenea și în inimile generațiilor viitoare; iar harul lui Dumnezeu și binecuvîntarea părintelui Veniamin să rămîie asupra noastră și să se pogoare peste urmașii urmașilor noștri. Amin.

CUVÎNT
PENTRU POMENIREA
MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHI
ȚINUT LA BUCUREȘTI
DE
PROTOSINGHELUL DIONISIE ROMANŌ.

C U V Î N T

ZIS LA POMENIREA DE 40 DE ZILE A PREASFÎNŢITULUI PROIN
MITROPOLIT AL MOLDOVEI, VENIAMIN, DE PROTOSINGHELUL
DIONISIE, DIRECTOR AL SEMINARIULUI SF. MITROPOLII,
ROSTIT ÎN SF. MITROPOLIE LA BUCUREȘTI¹.

S'aŭ slăvit întru neamul său,
și lauda lui o vestește adunarea.
Sirah, c. 44.

Precum o biruință saŭ două împotriva vrăjmașilor nu poate caracteriza pe un erou, ci un șir necurmat de lupte triumfătoare în curs de mai mulți ani, asemenea cîteva fapte de pietate nu pot face pe omul virtuos, ci o îndelungată și neprecurmată lucrare de fapte bune. Eroul pămîntesc, avînd a se lupta cu oamenii supuși slăbăciunilor ca și el, este mai sigur totdeauna de biruință, în vreme ce eroul duhovnicesc, eroul virtuții, avînd a se lupta, după Apostolul, «nu împotriva trupului și a sîngelui, ci împotriva începătoriilor întunecului acestui veac, împotriva duhurilor răutății celor de supt cer», biruința îi este mult mai anevoie, mai grea și mai nesigură.

Eroul pămîntesc vede pe vrăjmaș, și, dintru o căutătură, îi măsoară puterile și își apără slăbăciunea; dar vrăjmașii celui duhovnicesc sînt nevăzuți și nenumărați, de aceia și biruința asupra lor este mai lăudată și mai slăvită.

¹ Din aceiași «Foaie», 1847, No. 8, pp. 60-3.

Eroul lumesc, ca să cîștige cununa biruinții, răs-pîndește împrejuru-î pustiire și moarte și lasă în urmă suvenire îngrozitoare; iar eroul virtuții revarsă bine-facerile sale pe omenirea cea apăsată de nenorociri, vindecă ranele pricinuite de vrăjmașul cel nevăzut, și lasă o plăcută aducere aminte în inimile celor adăpați din curatul izvor al virtuților sale. Virtutea dar, acest dar înalt al sufletului omenesc, este cea mai puternică și singurul mijloc de a face nemurirea omului; pentru că ea este izvorită de la Părintele Ceresc, dătătorul a tot binele, și pusă în lucrare de acele suflete mari, ocîrmuite de dreptul cuvînt, prin care omul plutește în pace pe oceanul cel plin de furtună al vieții, și, deschizînd un drum liniștit viitorimii ce voiește a-î urmă, ajunge vesel la limanul fericirii și al nemuririi, unde nimic nu-l mai tulbură. Vremea îl respectează, veacurile îl binecuvîntează, urmașii se silesc a-l ajunge, și Dumnezeu îl încununază cu cununa biruinții pentru virtuțile sale.

Dar [spre] a fi virtuos nu este destul numai a fi drept, a se feri de rău, a nesocotizădărniciile lumii și a întinde mîna nenorocitului, căci acestea se pot face și de fățarnici, ale căror cugetări ațintează slava lumească, la care spre a ajunge, se îmbracă cu haina virtuții, știind că, dacă goliciunea sentimentelor lor s'ar da față, niciodată n'ar izbuti. Ci, a fi virtuos, este a trăi în Domnul, a fi convins de binele care-l lucrează, a se gîndi bine, precum zice Înțeleptul: «Înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor a păstra în inima sa adevărata curățenie de dragoste și respect către Dumnezeu și religia sa, cătră patrie și legile ei.»

Curățenia inimii dar, și dragostea, sînt cele d'în-tăiū temeiuiri ale virtuții, izvorînd de la Dumnezeu, carele este dragoste, după cum zice evanghelistul

Ioan: «Și pe dinsele se poate pune temeiul faptelor bune», spre a se înălța templul care să facă nemuritor și să păstreze în veacurile viitoare pe eroul virtuții.

Un astfel de slăvit erou, a cărui toată viața a fost un șir necurmat de fapte bune, este răposatul Mitropolit Veniamin al Moldovei, la a cărui pomenire de patruzeci de zile sîntem adunați astăzi în acest sfînt lăcaș. El s'a născut la anul 1768, și, ca un alt Sămuil, hotărit din pruncie spre slujba Domnului, în vîrstă de 16 ani a luat asupra sa jugul lui, făcîndu-se călugăr și diacon, și a început a fi, după apostolul Pavel: «pildă celor credincioși cu cuvîntul, cu viața, cu dragostea și cu învățătura»; pentru care, în vîrstă de 24 ani, i s'a și încredințat cîrja păstoriească a episcopiei Hușului, la anul 1792. Și de aici se începe slăvita sa carieră, în care cu atît a înaintat mai răpede, cu cît faptele sale erau energice și pline de rîvna Domnului. La anul 1796 a trecut la episcopia Romanului, și, după șese ani, s'a suit la Scaunul Mitropoiei Moldovei, abia în vîrstă de 35 de ani. Acum lumina s'a pus în sfeșnic, acum s'a deschis înaintea-i un cîmp întins de osteneli și nevoițe, încredințîndu-i-se Biserica Domnului, pe care în curs de patruzeci de ani o a păstorit cu vrednicie.

Trei caractere de virtuți mari deosebiau pe acest bărbat, și îi pregătiau, încă din tinerețe, adevărata slavă și nemurire: caracterul de curățenie și dragoste înfocată către Dumnezeu și către cele sfinte, milostivirea și compătimirea pentru cei nenorociți, cari alergau la ajutorul lui, și patriotismul cel înfocat și dorința pentru luminarea neamului.

Caracterul de curățenie și dragoste către Dumnezeu se dovedia din pietatea sa cea mare, evlavia cea ne-

mărgenită, rugăciunile cele neconținute, privigherile de toată noaptea, care, și bătrîn fiind, nu-l obosiau. Nu putea cineva să vadă paradă mai pompoasă și mai umilitoare decît a vedea pe acest arhieru slujind sfînta Liturghie. Se arăta atunci într'însul ceva mai presus de om, și era încunjurat de liniște și de mare cuviință.

Rîvna casei Domnului îl rodea neconținut, după cum zice Proorocul, cunoscînd că chemarea preotului nu este numai a boteza și a îngropa morții, ci are și o altă misiune, mai înaltă : a învăța pe norod legea Domnului, a desrădăcina viciul și a propovădui virtutea cu fapta și cu cuvîntul,— ardea de dorință ca să-l vadă odată luminat, pentru care a și întemeiat, încă din cei d'întăiu ani ai arhipăstoriei sale, școală teologică pentru învățătura clerului, în mănăstirea Socola, care și pînă astăzi poartă numele lui.

Pe lingă acestea, deși obosit de îngrijirile turmei sale, nu înceta a tîlmăci și a tipări cărți folositoare clerului și la tot creștinul ; iar plăcerea ce avea către lumina științelor îl făcuse a fi totdeauna încunjurat de oameni învățați, pe cari îi sprijinia și-i ajuta cu multă dragoste.

Caracterul de milostivire i se înălțase mai presus de puterile sale : era trist pentru că în lume se găsea atîția nenorociți, încît nu putea să împlinească lipsele tuturor, și nu se veselia decît cînd săvîrșia vre-un bine. Sînt nenumărați cari l-au văzut de multe ori că, în vreme ce ștergea lacrăma nenorocitului prin facere de bine, ochii săi se umpleau de lacrimi de bucurie pentru că poate împlini asemenea dorință a inimii sale, dorință născută de natură și crescută de religie în sînul altarului lui Dumnezeu, de unde mai niciodată nu lipsia.

Cînd îl privia cineva din partea politică, înțelep-

ciunea patriotismului său și lunga experiență cîștigată în curs de cinzeci de ani ai arhipăstoriei sale, puteau să slujească de model uşoarelor idei ale unui norod mișcat de dorinți naționale, care, neavînd vas solid, se rătăcea în haos, fără a ajunge la sfîrșit fericit; el se părea că-și privește patria cu un ochi străin de interesul ei, dar aceasta îi venia din adîncă experiență ce avea de greutățile cu care se reformează o țară în asemenea vremi în care ne aflăm. Cu toate acestea, binele și fericirea patriei sale i-a fost mai scumpe din dorințe, pentru care n'a încetat a lucra până la moartea sa.

În urma atitor lupte și osteneli, bunul bătrîn, cunoscînd că, pentru a purta cu vrednicie o asemenea cîrmă, nu este destul bunavoința, ci trebuiesc și puteri, și, văzînd că puterile trupești din zi în zi îl părăsesc, că adăugarea anilor și sarcina slujbei crește, a zis cu Apostolul: «Lupta cea bună m'am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit», și, dorind ca, cîte zile îi vor mai prisosi, să le petreacă în liniște, îngrijind de sufletul său, decît care nimic nu este mai scump pe pămînt, — la anul 1842 și-a dat demisia și s'a tras din Scaunul Mitropoliei, spre a petrece liniștit în singurătatea unei mănăstiri, unde, după o curgere de patru ani, petrecuți iarăși în fapte plăcute lui Dumnezeu, viînd moartea, îl luă de pe pămînt la 18 Decembre ale anului încetat, ca să primească cununa, ce, după dreptate, i-a gătit lui Dumnezeu, judecătorul cel drept, să se unească cu sfinții Trei Ierarhi Vasile, Grigore și Ioan, a căror prăznuire o săvîrșim astăzi, pe cari în toată viața i-a urmat răposatul, să iea răsplătirea virtuții, ale cării adevărate însușiri le-a unit în persoana sa, și prin care a biruit ca un erou ispitele lumesti și a asigurat limanul nemuririi, lăsînd în urmă frumoase

pilde de morală și neșterse și respectuoase aduceri aminte de viața sa cea trăită întru Hristos, prin care s'a slăvit în neamul său, și a cărui laudă povestește mulțimea.

Noi dar, cinstind memoria acestui slăvit bărbat, putem, cu drept cuvînt, să avem de pildă faptele sale, pe care în zădar ne-am cerca a le descrie cu de-amănuntul, că aceasta ar fi cu neputință. Făcînd dar pomenire de dînsul, să ne rugăm Celui Atotputernic să facă a răsări mai des asemenea bărbați între noi, mai ales acum, cînd morala atîta a slăbit și lipsa de pietate a făcut să se deșarte mai de tot lăcașurile Domnului; acum, cînd boala lipsirii de evlavie către cele sfinte se întinde cu pași răpezi; acum trebuiesc asemenea doftori iscusiți spre vindecarea răului; acum, cînd sînt puțini, foarte puțini în cler cari să poată ca o lumină puternică a răspîndi întunerecul neștiinței și al rătăcirii, cari sînt fi ai Iadului, și să facă a răsuna cuvîntul lui Dumnezeu în toată a sa putere.

Fie, Doamne, ca rîvna acestui bărbat să nu moară dintre noi! Fie ca, împreună cu pomenirea lui, să se renască în mai multe inimă și virtuțile lui cele apostolești, ca să se slăvească, întru dînsul și printr'însul, numele Tău, și să-i fie veșnică pomenire!

CUVÎNT
PENTRU POMENIREA
EPISCOPULUI CHESARIE AL BUZĂULUI,
ZIS DE
IERODIACONUL IOSIF NANIESCU.

CUVÎNT FUNEBRU¹

PENTRU RĂPOSATUL ÎNTRU FERICIRE PREA-SFINȚITUL CHESARIE,
EPISCOPUL BUZĂULUI, RĂPOSAT LA 1846, NOVEMBRE 30,
SPUS LA POMENIREA DE PATRIZECI DE ZILE, DE
IERODIACONUL IOSIF NANIE².

Dreptul, de se va sfîrși și mai nainte, întru odihnă va fi.

Sfîrșindu-se curînd, a plinit ani îndelungați.

(Înțelepciunea lui Solomon, c. 4, par. 7, 13.)

Al vieții cei bune este numărul zilelor, și numele cel bun rămîne
în veci.

(Sirah, 41, 16.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«Aduceți-vă aminte de mai
amarii voștri, cari v'au grăit
«vouă Cuvîntul lui Dumnezeu,
«și, privind la săvîrșirea vieții
lor, să li urmați credința.»

(Evr., 43, 7.)

Viața și moartea sînt în mîna lui Dumnezeu. El este stăpîn al cerului și al pămîntului; el le-a scos pe acestea din neființă, împreună cu toate cele ce sînt într'însele; numai El poate să hotărască despre soarta lor. De la început, de cînd a dat ființa Universului și viață făpturilor Sale, hotărîrea morții a fost asemenea o urmare neapărată pentru aceste din urmă, și timpul pentru dînsele n'a fost decît numai un fel de scenă, pe care s'au arătat toate viețuitoarele, pentru ca să treacă la veșnicie: astfel, figura

¹ Din ac. iași «Foaie», 1847, No. 23, pp. 185-7; No. 24, pp. 194-6; No. 25, pp. 201-4, și No. 26, pp. 206-8, după ediția din București, a celui ai an.

² Naniescu; apoi Mitropolit al Moldovei.

lumiî se schimbă neîncetat ; astfel, în lume toate sînt supuse prefacerii, și nimic nu rămîne statornic ; numai unul Dumnezeu este același neschimbat, și timpul pentru dînsul nu însemnează nimic. «Întru început Tu, Doamne, pămîntul ai întemeiat și lucrurile mînilor Tale sînt cerurile : acelea vor peri și se vor schimba, iar Tu același ești, și anii Tăi nu se vor împuțina» (Psalm. 101, v. 25). Astfel strigă prooroc-împăratul David. Toate, așa dar, în lume sînt pentru ca să nu fie ; se arată în puțin pentru ca să piară și să se schimbe : și lumea samănă cu un teatru, care înfățișează tot felul de scene, și ai căruia actori urmează și se schimbă neîncetat. Aceasta este soarta tuturor făpturilor în lume, aceasta este asemenea și a omului, acest zeu al pămîntului : a se naște, a trăi și a muri, iată devisa lui.

Da, fraților, noi ne naștem numai ca să muim, și petrecem în lume întocmai ca niște călători, cari vin, trec și se duc, cu această condiție însă, ca să nu se mai întoarcă ; sau ca unda riului, pe care apusul soarelui nu o mai vede a uda același țerm unde a văzut-o în răsăritul său.

Dar, dacă soarta noastră este atît de fatală, pentru viață, zic, dacă ea este atît de neschimbăcioasă, și dacă nouă ni este așa de cunoscută aceasta, încît n'avem decît a ne supune în tăcere și umilință la acest decret al Providenței, pentru ce ne mîhnim atîta, ne întristăm și plîngem pe cei ce mor ? Pentru ce ne tînguim de moartea părinților, a rudelor și a prietenilor ? Pentru ce de multe ori ne desperăm pentru moartea celor mari ai pămîntului, încît pierderea lor o socotim nevindecată, iar pomenirea lor rămîne neștearsă și scumpă pentru noi ? Noi, mai întăiu, plîngem, fără să știm cum se face aceasta că plîngem, decît vedem că, siliți de oarecare sim-

șimînt dureros din lăuntru, plîngem, cu toate acestea, de multe ori fără să vrem; și nu putem zice alt decît că plînsul e o lucrare a naturii, iar natura nimeni altul nu poate să-i poruncească, fără numai Cel ce a zidit-o. Apoi, înfricoșata idee ce avem despre moarte, unită cu aceia că noi pre cei ce mor îi pierdem pentru totdeauna, adaugă durerea și înmulțește plînsul nostru. Iar, de se cade însă să plîngem pe cei ce mor, sau nu, — la aceasta, două sînt pricinile, fraților, care ne îndeamnă, și al căror fundament zace în noi înșine, adecă în om: Voiu să zic neștiința de a trăi și de a muri, și din potrivă, căci sînt oameni cari știu și a trăi și a muri. Așa dar, pe cei d'întăiu să-i plîngem pentru nenorocita lor soartă, atît în viață, cît și după moarte, iar pe cei de-al doilea pentru că noi i-am pierdut poate fără vreme, pe cînd încă viața lor era folositoare societății și omenirii.

A petrece o viață moleșită, trîndavă, desfrînată, defăimată; a sluji numai trupului și simțurilor lui; a nu folosi întru nimic pe aproapele ori societatea omenească, aceasta va să zică neștiința de a trăi, și, prin urmare, de a muri. Iar, din potrivă, a duce o viață lucrătoare, cumpătată, cinstită, lăudată; a sluji în tot chipul folosului obștesc, a folosi pe aproapele; a folosi patria, nația, omenirea; a fi un model sau exemplu de virtute politică ori religioasă în faptă și în cuvînt, și a rămînea pînă în sfîrșit așa, iată ce va să zică a trăi, și încă, ce e mai mult, a ști de a trăi și a muri. Așa, pe cei d'întăiu să-i plîngem pentru neștiința lor, pe cei de-al doilea pentru că noi i-am pierdut, fiindu-ni viața lor de mare folos; dar neștiința și urmările acestora trebuiesc desprețuite, iar viața și virtuțile acestora lăudate și cinstite: și, decî, pentru a noastră învățătură,

viu a face aceasta acum, întru pomenirea bărbatului ce plîngem astăzi, la care însuși marele Apostol ne îndeamnă, strigînd : « Fraților, aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v'au grăit vouă Cuvîntul lui Dumnezeu, și, privind la săvîrșirea vieții lor, să li urmați credința ».

Trecerea din viață a fericitului întru pomenire prea-sfințitului Chesarie, episcopul Buzăului, ne chiamă a aduce cea din urmă religioasă datorie asupra țerinei fericitului răposat. Pierderea acestui bărbat este mare, întristarea noastră adîncă, plîngerea curvicioasă. Și, cu adevărat, viața sa a fost un șir necurmat de fapte virtuozose, care fac pe bărbații cei mari, pe arhieriei cei cuvioși, pe părinții cei de demult ai Bisericii. Petrecerea sa modestă, înfrînată și sfîntă ; rîvna sa înfocată, atît întru cele bisericesti și sporirea bunelor moravuri, cît și pentru înaintarea și fericirea nației sale ; iar, mai presus de toate, stăruirea ce cu d'innadinsul punea întru a îndemna la moralitate cu cuvîntul și a da exemplu cu fapta, a fost un model de virtuți vrednic de urmat pentru toți cei ce doresc a lăsa o suvenire plăcută și un nume iubit și respectat, după cum însuși marele Apostol zice : « ...și, privind la săvîrșirea vieții lor, să li urmați credința ».

Cu cît virtutea întrece știința și orice talente, cu atît bărbatul virtuos este mai presus de ceilalți învățați și înțelepți în opinia lumii, dar lipsiți de acest dar ceresc ; de aceia, nimic mai frumos decît lauda virtuții, și fericite sînt națiile ai căroro bărbați merită această laudă. Aceștia, ca niște luceferi ce înfrumusețează tîria cerului, strălucesc în templul național prin luminile virtuților lor, și lauda lor se face o proprietate, și, prin urmare, o mîndrie națională. Toate veacurile au dat bărbați virtuozși și străluciți

prin faptele lor, și toate națiunile, mai mult sau mai puțin, se fericesc că au ieșit din sinul lor uniî ca aceștia, cari în viață-li au folosit pe ceilalți cu faptele și pilda lor; iar, după moarte, aducerea aminte și numele lor îndeamnă pe toți urmașii la asemenea fapte. România încă nu este mai pe jos în privința aceasta. A avut, sau, mai bine, are și ea pe ai săi eroi, pe ai săi înțelepți, pe ai săi cuvioși, pe ai săi patrioți. Unul a adus la altarul patriei vitejia și jertfirea sa, altul geniul și știința sa, altul cuvioșia și sfințenia sa. Acela, prin curajul și puterea brațului său, a apărat patria și a mîntuit vasul național de furtuna periciunii; acesta, prin științele și înțelepciunea sa, a dat sfaturi mîntuitoare și a deschis calea luminilor; cellalt, prin pilda vieții sale neprihănite și sfinte, a sprijinit practica moralei evanghelice și a învățat pe oameni a cinsti virtutea. Istoria noastră ni arată multe exemple despre acestea; însă, ca să nu mă par că am venit a o ceti aici, îndemn pe iubitorii de știință a o cerceta; iar eu mă voi mărgeni a aduce aici de pildă numai dintr'acei bisericești, al căroră următor este și fericitul răposat. Astfel, dint'aceștia a fost fericitul Grigorie, Mitropolitul, acel de demult¹, carele, întru înțelepciune încercat, în petrecere cuvios, în viață lăudat și de toți iubit, în grele vremi cîrma țerii a purtat, și în solie, ca deputat al obștii², cu cinste și bună ispravă a umblat. Așa a fost mult învățatul și mult rîvnitorul spre luminarea neamului său Damaschin, episcopul Rîmnicului³, căruia Biserica și nația romînă e datoare începerea mai cu temei a tîlmăcirii și a tipăririi cărților bisericești în limba națională. Asemenea a fost cel de un nume cu răposatul nostru, Chesarie, zic, episcopul Rîmnicului⁴, minunatul acela întru învăță-

¹ 1760. ² În Rusia, pe vremea războiului (N. L.). ³ 1708. ⁴ 1771.

tură și rîvnitorul spre luminarea neamului său, care, prin traducerea și tipărirea mai multor cărți bisericești în limba patriei, a reînviat limba subjugată de atîtea veacuri și duhul național amorțit de receala întunerecului, și a făcut pe Român să se cunoască mai bine ce este el cînd se numește așa, și să înțeleagă ce zice cînd laudă pe Dumnezeu. Deopotrivă cu aceștia a fost Filaret Mitropolitul ¹, învățatul acela, prietenul lui Chesarie și următorul la lucrarea cărților bisericești, pe care cei de alt neam îl goniră până la mormînt. Tot așa a fost și fericitul Iosif ², întăiul episcop al Argeșului, acel plin de evlavie, de milostivire și de toată fapta bună, care, aprins de rîvnă dumnezeiască, a retipărit atîtea cărți bisericești, și merită ca numai pentru dînsul să se înființeze acea episcopie.

Dar pentru fericitul Grigorie Mitropolitul ³, acest din urmă, ce voi zice? Căci ce limbă îmbielșugată în vorbire poate să laude virtuțile acestui bărbat sfînt, care, în toată viața sa, s'a jertfit pentru luminarea clerului și a nației sale, prin traducerea și tipărirea atîtor cărți bisericești și teologice, din care pe cele mai multe le dădea în dar? Nu cutez a zice ceva spre lauda aceluia ce este modelul păstorilor și fala arhierilor romîni. Lăsînd la o parte intrigile politice, îi privesc răbdarea, mă închin și cinstesc suferințele lui: iar viața și petrecerea lui sfîntă spuie-o toți contemporanii, cari până astăzi se minunează și pomenesc numele lui cu cea mai adîncă evlavie și respect. Însă, — o, umbre respectate și sfînte, vrednice de urmat și de închinat! —, iertați-mă dacă pomenirea voastră o trec așa răpede, căci slăbiciunea cuvîntului mieu nu poate să ajungă la înălțimea vredniciei voastre. Pentru a zice despre

¹ 1792. ² 1793. ³ 1823.

voi îndestul, trebuie o limbă elocventă și o minte luminată de învățătură, care să aibă atît drept în stadiul științelor pe cît voi ați dobîndit la respectul și recunoștința Romînului bine-simțitor și bine-cugetător. Eū nu pociū face mai mult decît ce a făcut văduva cu cei doi bănișori ai săi; dar părintele luminilor și al adevărului nu s'a uitat la darul ei, ci la inima, voința și putința ei.

Așa, fraților, acești bărbați, precum și alții asemenea, trebuie să fie pentru noi în tot timpul niște odoare scumpe și modele vrednice de imitat; iar pomenirea lor lăudată și cinstită, după cum însuși marele Apostol ne învață, zicînd: «Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v'aū grăit vouă Cuvîntul lui Dumnezeu, și, privind la săvîrșirea vieții lor, să li urmați credința».

Al acestora următor, zic, a fost și fericitul răposat prea-sfințitul părintele episcopul nostru, ale căruia fapte vrednice de laudă și viață cuvioasă și sfîntă cu adevărat de un păstor bisericesc, ni le va arăta înaintea pe scurt cursul cuvîntării.

Născut în București, pe la anul 1784, din părinți romîni, bine-credincioși, fu crescut în religia și frica Domnului, cu cea mai bună îngrijire. După ce ajunse în vîrstă ca de treisprezece ani, părinții il aduseră la fericitul întru pomenire Iosif, episcopul Argeșului, căruia il încredințară și-l supuseră spre ascultare. Acesta, văzînd bunele aplecări ale tînarului, curățenia inimii și a năravurilor, il dete la învățatura limbii elinești și a științelor ce se da atuncî în școlile grecești de la Doamna-Bălașa, supt numitul dascăl Lambru. Înaintînd bine la matimile¹ sale, fu bine privit de dascălul său și iubit de conșcolarii săi, cari mai toți erau feciori de boieri. Protectorul său,

¹ Învățăturile.

asemenea, văzîndu-î înaintările ce făcea și bunele purtări morale, îl iubiau mai cu deosebire și-l cinstiau ca pe un tînăr virtuos, numindu-l «tînăr-bătrîn», și cu cuviință, căci, petrecerile sale nefiind decît îndeletnicirea la învățături, preumblările nefiindu-î decît la școală, la biserică și în grădina Antimului¹, adunările sale nefiind decît cu cei mai bătrîni, cuvioși și, mai cu seamă, învățați, nu merita decît un asemenea titlu, și nu putea să tragă asupra-î decît o asemenea cinstire din partea tuturor. Astfel, încă din junie, arăta ceia ce era să fie odată în vîrsta bărbăției, și, pe cît înainta cu vîrsta și cu învățăturile, pe atît înainta, zic, la bunele năravuri și la fapta bună.

După ce și-a săvîrșit învățăturile, fiind acum ajuns în vîrstă, petrecea, tot în mănăstirea Antim, ca unul din călugării ce de demult: cetirea Sfințelor Scripturi și nevoița la rugăciuni erau singura sa petrecere și cea mai plăcută îndeletnicire. Modest și înfrînat, către cei mai mari cu smerenie, către cei mai mici cu blîndețe, era de toți iubit și respectat și privit ca un model de pietate și viață curată. De aceia și răposatul întru fericire Grigorie Mitropolitul, pe cînd încă era «diacon Grigorie», cu toate că bătrîn și dascăl însemnat de limba elină și teologie, aflîndu-se cu șederea în mănăstirea Antim, cînd a auzit că dascălul Costandin (așa se numia înainte de călugărie) s'a făcut călugăr, a zis către cel ce i-a spus aceasta: «Frate, el era călugăr de mult: acum numai s'a îmbrăcat în hainele călugărești». Cît l-a iubit starețul său, Iosif Argeșiu, și bucuria ce a avut cînd l-a făcut călugăr și diacon, se poate înțelege din binecuvîntarea ce i-a dat și urările ce i-a făcut ca să ajungă ca starețul său Chesarie, episcopul Rîm-

¹ Mănăstirii Antim, zidită de Mitropolitul Antim din Ivir.

nicului, al căruia nume întru respectuoasă amintire i l-a dat ca să-l poarte el.

Astfel a petrecut în orînduială de arhidiacon pe lîngă răposatul Iosif pînă la moartea acestuia; după aceea, ca econom în mănăstirea Antim, și, în sfîrșit, econom în Mitropolie, adus de Mitropolitul Grigorie. A spune aici buna orînduială și osîrdie cu care s'a arătat în datoriile sale, înțelepciunea în cîrmuirea trebilor casei, strășnicia în moralitatea purtărilor sale, socotesc a fi de prisos cînd ne vom închipui un om închinat cu totul adevărului și virtuții și care nu lucrează decît desinteresare. De aceea, Dumnezeu, Cel ce cunoaște inimile, după care judecă faptele, și-a ales mai înainte pe robul său ca să-l puie păstor de popoare; și, pe cînd Scaunul episcopiei Buzău, vacant, era dorit foarte mult de doi pretendenți favoriți de oameni, Chesarie, necunoscut încă, fu fără de veste pus la mijloc de Mitropolitul Grigorie: rivalitatea de odată se curmă, favorul oamenilor căzu, și vrednicia se încunună. Noul recomandat fu primit de Domnul, și, în unire cu toată obștia, ridicat la Scaunul episcopiei Buzău, la anul 1825, April 5. Deși el s'a împotrivit mult a primi această sarcină grea, a fost silit însă, în sfîrșit, a se supune pentru ca să slujească Bisericii și patriei, ca unul ce era vrednic de această chemare înaltă. Și, cu adevărat, nu s'a înșelat Grigore Ghica-Vodă de încrederea ce a avut în fericitul Grigorie Mitropolitul: Chesarie fu bărbatul doririlor și înălțarea sa binecuvîntată de Cel Prea Înalt.

Aceasta fu un eveniment, care face o nouă epocă, atît în viața sa, cît și în analele episcopiei Buzău; un eveniment, zic, care a trebuit să schimbe nu puțin petrecerea sa cea pînă acum mai liniștită oarecum; dar însă a făcut a fi arătate talentele bărbatului pînă

aici necunoscut: lumina s'a scos de supt oboroc și s'a pus în luminar¹, pentru ca să lumineze tuturor. Un nou cîmp de lupte se deschide acum pentru luptătorul cel bun, și stadiul întins îl așteaptă. Starea materială și morală a eparhiei și a episcopiei Buzău cerea îndreptare și reparație radicală. O voință statornică și o activitate energetică erau de neapărată trebuință, și acestea aū fost cele de căpetenie trăsuri ce caracterisau pe fericitul răposat. Episcopia, afară de niște însemnate datorii cu care era împovărată, se afla în starea cea mai tristă, la care dinții timpului, de mai mulți secolii, și neîngrijirea din cea mai adîncă nepăsare puteau să o aducă. Toate metoașele ei erau asemenea într'aceiași nenorocită stare. Mai întăiū, însă, după ce a plătit datoriile, a trebuit să înceapă de la episcopie, pentru ca să-și gătească o casă în care să locuiască. Astfel, ca un alt Zorobabel, s'a apucat a rezidi acest Ierusalim prădat și risipit de cei de alt neam. O muncă de mai mulți ani aduse episcopia, zic, în starea cea mai înflorită în care se vede astăzi. Biserica cea mare, reînnoită, tot după planul cel vechiū; clopotnița înnoită, ca și din temelie; paraclisul, din temelie; Seminariul, măreț, din temelie; casele cele domnești d'innaintea bisericii, cele arhieresti și ale economiei, din temelie; și altele asemenea, tot din nou și reparate, stau toate mărețe, arătînd urmașilor rîvna aceluī ce le-a întemeiat și le-a înfrumusețat: cu un cuvînt, episcopia, peste tot, este astăzi aceia ce destinația sa religioasă și demnitatea numelui o cere. N'am zis mult, admirația trecătorilor întărește mai mult decît zisele mele.

Dar acestea sînt puține pe lîngă metoașele care toate s'aū ridicat asemenea din ruine. Mănăstirea Cislău, Berca și Vintilă-Vodă, cu toate împrejuririle

¹ Sfeșnic.

lor, staă astăzi mărețe, după a lor destinație, însuflind respectul privitorului, și, deșteptînd aducerea aminte a timpului trecut, strigă: rîvna lui Chesarie ne-a înălțat pe noi. Biserica de la Pîrscov, cea de la Seseni și de la Găvănești, asemenea mărețe, trag luarea-aminte a trecătorului, și, arătîndu-î a lor frumuseță și bună întocmire, strigă: «Rîvna lui Chesarie ne-a ridicat și pe noi!». Dar această rîvnă înfocată pentru întemeierea și înfrumusețarea lăcașelor lui Dumnezeu nu s'a mărgenit numai întru cele ce privesc la casa episcopiei, ci s'a întins și mai departe: schiturile de prin munți plîng astăzi pe înfrumusețătorul și sprijinitorul lor. Ciolanul ¹ și Sătești, unde bisericile, casele și alte lucruri și ajutoare multe a făcut, la amîndouă de o potrivă, mărturisesc zisele mele, și, pomenind neîncetat numele întemeietorului și sprijinitorului lor, strigă și vor striga, până la timpul cei mai depărtați: «Pe episcopul Chesarie plîngem noi!». Mai toate schiturile aă cunoscut asemenea mîna sa cea făcătoare de bine și ajutoare, și numele său va fi pomenit cu cea mai adîncă întristare și evlavie.

Așa, fraților, toate aceste temple ce le-am pomenit până acum, precum și alte multe lucruri și ajutoare nenumărate, s'aă făcut de răposatul prin străduința sa, din rîvna cea înfocată spre slava lui Dumnezeu și iubirea neamului său; și, de vom tăcea noi, ele strigă și vor striga neîncetat: «Rîvna lui Chesarie ne-a înălțat pe noi!»

Iată dar ce numim jertfă, credință, desinteresare; iată rîvnă înfocată, tăgăduire de sine, lucrare neobosită; iată, în sfîrșit, respect către cei d'întăiu întemeietorii aă acestor sfînte lăcașuri și urmare a voînteî testamentelor lor. Buna întrebuintare a veni-

¹ V. Iorga, *Inscripții*, I, p. 68 și urm.

turilor casei, care sînt destul de însemnate, și a sa desinteresare pentru a strînge avere proprie (pe seama sa) aș fost așa de minunat unite într'această venerabilă persoană, încît la moartea sa nu s'a găsit nimic. Vrednic și credincios econom al fericîților acestora ctitori, tot a jertfit, nimic n'a cruțat; voința lor cu asupră a împlinit și cugetele lor minunat le-a înființat. Ferice ție, suflete îndumnezeit, că slava lui Dumnezeu ai iubit mai mult decît slava lumii acesteia, și atîtea altare Lui i-ai înălțat, întru care numele Lui se mărește neîncetat, iar tu de slava cea nestricată și pururea fiitoare te-ai învrednicit. Laudă și vouă, suflete fericite, că în ceruri cu slavă v'ați încununat, iar pe pămînt pomenirea voastră nemuritoare s'a făcut. Bucurați-vă acum că dorințele voastre desăvîrșit s'a împlinit, și următorul vostru cu credință s'a arătat.

Dar ia să întoarcem privirea noastră la partea cea morală a vieții răposatului, și vom vedea că străduința și lucrările sale n'aș fost numai întru a îmbunătăți starea lucrurilor materiale. Modestia purtării sale și cumpătarea traiului cu adevărat monahică, filosofică; strășnicia moralei evanghelice, păstrate cu stăruire, și cu cuvîntul, și cu pilda; regula și pompa slujbei dumnezeiești întru toată maiestatea sa; îngrijirea cea cu dinadinsul pentru buna orînduială a bisericilor și purtarea preoților întru împlinirea cu scumpătate a datoriilor lor: toate acestea aș fost lucrurile acele însemnate la care Prăasfinția sa a jertfit, mai cu seamă, cu mulțămire și entusiasm, mulțimea anilor ce a ocupat Scaunul păstoresc. Către acestea, buna organizație și ținere a Seminariului, adusă prin stăruința sa la acea stare cu care națiile cele mai luminate se pot făli, dovedesc iubirea sa de învățătură și mult dorita luminare a clerului. În-

temeierea tipografiei și tipărirea mai multor cărți pentru slujba dumnezeiască și învățătura moralei evanghelice făcură a se întinde mai mult cuvîntul lui Dumnezeu, și împliniră cu aceasta una din datoriile cele d'întăiū ale păstorului sufletesc. Dragostea ce avea către frumuseța și buna armonie a cîntărilor bisericestî il făcuse a proiecta, cu răposatul dascalul Petru Efesie¹, tipărirea mai multor cărți de musica bisericească în limba patriei; dar moartea acestui din urmă a împiedecat această lucrare, atît de trebuincioasă, pe cît de folositoare. Dorințele sale pentru o mai bună stare a Bisericii românești și a clerului ei, rîvna cea înfocată pentru a ajunge mai curînd înființarea aceluī ideal al său, atît de favorit, îl sfîșiau ziua și noaptea; și, dacă o putere mai presus de om ar fi fost în dispoziția sa, atunci s'ar fi văzut a se înființa acele lucruri ce numai inimile cele mai sincere abia cutează a ură omenirii, patriei și nației sale. Dar, puterile omului fiind mărgenite și împrejurările felurite, el nu poate mai mult decît a lucra așa mărgenit, a dori și a se ruga. Așa a făcut fericitul: ceia ce a fost în puterea sa, a lucrat; ce n'a putut, a dorit; pentru ce a dorit, s'a rugat. Cu cuvîntul a învățat, cu fapta a dat exemplu, lăsînd viața sa, cu adevărat de un arhiereu păstor bisericesc, îngrijitor de biserică, de suflete și de învățătură, un model vrednic de urmat, după cuvintele marelui Apostol: «... și, privind la săvîrșirea vieții lor, să li urmați credința».

Așa a trăit, fraților, fericitul și bunul nostru păstor, sîrguindu-se în tot chipul a lucra cele bune și folositoare și avînd însă totdeauna în minte, nu cum să trăiască, ci cum să moară, după cum adesea ni-o

² Asupra lui, v. tesa pâr. N. Popescu, despre Macarie cîntărețul; București, 1908.

zicea și nouă, filor săi; iar această cugetare este cea mai puternică lecție pentru a îndrepta pașii vieții: «Întru toate cuvintele tale», zice înțeleptul Sirah, «adu-ți aminte de cele mai de pe urmă ale tale, și în veac nu vei greși» (Sirah, 7, 40). Așa, cugetul său nu era decît pentru sfîrșitul cel bun, cuvintele sale nu cuprindeau decît învățăturî mîntuitoare, cum se cuvine să trăim pentru ca să murim bine; căci nu întru mulțimea anilor ce vom trăi pe pămînt stă prețul vieții noastre, ci în faptele cele bune ce vom săvîrși. Acestea aduc și sfîrșitul cel bun care toți îl dorim, și, dacă viața noastră va fi cît de scurtă, se socotește însă mai mult decît o sută de ani fără a fi lucrat nimic bun și folositor: «Dreptul, de se va sfîrși și mai nainte, întru odihnă va fi», zice înțeleptul Solomon, «și, sfîrșindu-se curînd, a plinit ani îndelungați» (Înt. Solomon, c. 4, par. 7, 13). Numai atunci, zic, se socotește că omul trăiește, cînd lucrează fapta bună; și nu numai [atît], ci încă și după moarte numele lui rămîne întru pomenire veșnică la urmași: «A vieții cei bune este numărul zilelor, și numele cel bun rămîne în veci», zice Sirah, (c. 41, par. 16).

Dar lăsa-voiu încă nepomenite și sentimentele sale iubitoare de omenire, interesul ce din adîncul sufletului lua la nenorocirile și ticăloșiile ce o bîntuiesc, ajutarea către cei neavuți, iubirea către cei săraci, sprijinirea sărmanilor și a văduvelor, apărarea pricinii celor drepti și asupriți, împăcarea celor învrăjbiți, învățătura către cei neștiutori și răi pentru a iubi totdeauna adevărul, în sfîrșit, jertfirea pentru tot ce e bun, drept, mare, cinstit, sfînt și folositor? Acestea sînt acele fapte ce fac pe om a fi iubit și respectat, atît în viață, cît și după moarte, și, pe cînd sufletul lui nemuritor se odihnește în sînul veșniciei, numele

lui rămîne în mare cînstire la urmași ca un exemplu de virtuți.

Acestea erau îndeletnicirile vieții sale cei arhierestți, pe care, de vom urmări-o până în cămara sa, îl vom găsi în tot timpul: seara, dimineața, întru amiazăzi și în miezul nopții, rugindu-se și lăudînd pe Dumnezeu neîncetat... Martor am fost la toate acestea din cea mai fragedă vîrstă și până la sfîrșit. Mi-aduc aminte de acele ceasuri fericite, frumoasă parte a vieții omenești, în care omul, depărtat de zgomotul lumii, se înalță cu mintea prin rugăciune până la Scaunul Celui Prea-Înnalt; mi-aduc aminte, zic, de acele ceasuri sublime, și astăzi, ca în ziua aceia, pare că răsună încă în sufletul mieu ecoū al glasului său zicînd cu umilință: «Binecuvîntat este Dumnezeul nostru» ș. c. l. Martori sînt și ceilalți frați împreună slujitori, cari, până în cele de pe urmă ceasuri, cuprins de slăbiciune îl priviră luptîndu-se a se scula de pe patul morții, zicînd rugăciunea până la jumătate și sfîrșindu-i-se pe buze. Dar cine poate să spuie nevoințele și privigherile sale cele din miezul nopții? Numai voi, sfinții lui Dumnezeu, cari totdeauna i-ați ascultat rugăciunile, știți osîrdia, rîvna și credința sa cea neîndoită cu care s'a hrănit din tinereță până la cel din urmă minut al vieții.

Așa a trăit și așa a murit bunul nostru păstor. A știut, zic, bine a trăi, și bine a murit în Domnul, lăsîndu-ni nouă viața sa un vrednic model de purtare bisericească și sentimente de păstor adevărat; un vrednic model de evlavie, credință și curățenie; un vrednic model, zic, de învățătură cum se cuvine să trăim, pentru ca să știm cum trebuie să murim, la care îndeletnicire ne îndeamnă și marele Apostol, cînd strigă: «Fraților, aduceți-vă aminte de mai marii

voștri, cari v'au grăit vouă Cuvîntul lui Dumnezeu, și, privind la săvîrșirea vieții lor, să li urmați credința.»

Așa, fraților, noi am pierdut pe un bărbat al doririlor, pe bărbatul evlaviei și al credinții, pe un ministru al lui Isus Hristos. Să ne întristăm dar acum, fraților, și să plîngem, căci pierderea noastră este mare: în el Biserica a pierdut pe un înfrumusețător și apărător al ei; eparhia pe păstorul și arhiereul ei cel cuvios; patria pe lucrătorul și doritorul fericirii ei; prietenii pe prietenul cel adevărat. Tot care e Român adevărat, bine-simțitor și bine-cugetător, verse astăzi o lacrămă asupra mormîntului aceluia ce nimic n'avea mai presus de tot ce e Român, virtuos, cinstit, adevărat. Verse, zic, o lacrămă asupra aceluia ce faptele sale îi arată învederat sentimentele, și strigă, repetîndu-î vorbele: desinteresare, jertfă, credință, dreptate, îndreptare.... Deștepte-se toată răutatea, pizma și stricăciunea, și așteaptă că noi plîngem pe un arhiereu cuvios, un patriot virtuos, un bărbat rar în felul său.... O, pămîntean binecuvîntat, că faptele tale ai adus jertfă la altarul patriei! O, arhiereu cuvios, că viața o ai dat pildă de păstor sufletesc! O, muritor fericit, că așa ai trăit ca nemurirea să dobîndești! O, suflet virtuos, că, curat de orice întinare, ai zburat către lăcașurile cele cerești, unde toți dreptii cei din veac petrec! Înălță-te la locul nemuririi, în sinul Părintelui Ceresc, de la care ai ieșit, ca să auzi, după dreptate, glasul cel dorit: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune, întră întru bucuria Domnului tău» (Mat., c. 25, st. 21). Primește-ți acum locul ce ți s'a gătit în ceata ierarhilor, a cărora viață ai urmat, că întru dreptate și sfințenie ai umblat în-

naintea Domnului în toate zilele vieții tale! Ministru al lui Isus Hristos, întru adevăr ai învățat, în curățenie ai petrecut, întru dreptate ai lucrat în via Domnului, iea acum plata lucrătorului celui bun: «Că cel ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru Împărăția cerurilor» (Mat., c. 5, st. 19).

Împărtășindu-te dar acum de lumina cea neînserată, de bucuria cea nesfârșită, de fericirea cea veșnică, nu înceta a lua parte la interesul fericirii Bisericii, eparhiei și patriei tale; ci, unind rugăciunile tale cu ale fericitorilor arhieriei tot de un neam: Grigorii și Filaret, Mitropoliții, Damaschin, Chesarie și Iosif, episcopii, mijlociți la Scaunul Celui vechi de zile pentru bună-starea sfintei lui Biserici, pentru buna sporire și dumnezeiasca umbră a luminatului nostru Prinț și a prea-sfințitului nostru Mitropolit, întru tot ce privește la binele patriei și folosul obștesc, pentru ca duhul adevărului, al păcii și al mângâierii să-î însufle și să-î lumineze a alege și a ni da un alt părinte sufletesc, care să vă fie vouă întru toate următor.

Dumnezeule al bunătății și al înțelepciunii! Dumnezeule al luminilor și al adevărului, ascultă și umiltele noastre rugăciuni, și nu trece cu vederea dorințele cele curate ale inimilor noastre. Tu, cel ce cerci inimile și rărunchi, Dumnezeule cu dreptul, cunoști că cele spre bine cugetăm și cele de folos le dorim. Păstorul ce în locul Tău ni-l vei trimete, fă să fie bun, cuvios, luminat, milostiv, blînd, drept, desinteresat. Cînd zic luminat, înțeleg să fie deprins la învățătura științelor; iar milostiv, adecă iubitor de omenire; și desinteresat, adecă nepărtenitor în cugețările și lucrările sale. Cu un cuvînt, îngrijitor de biserică, de suflete și de învățatură: vrednic a învăța

cu cuvîntul și cu fapta. Acestea cugetăm, acestea dorim și acestea rugăm. Fă dar, Dumnezeule al bunătații, ca toți cei ce pot lucra spre folosul Bisericii, al neamului și al patriei, acestea să cugete, acestea să dorească și acestea să lucreze întru slava numelui Tău. Amin.

CUVÎNT LA ÎNGROPAREA
MARIEI ROSET,
BCU Cluj / Central University Library Cluj
FIICA VORNICULUI CONSTANTIN ROSET,
ROSTIT DE
PREOTUL IOAN BOBULESCU
(1846).

CUVÎNT

ROSTIT LA ÎNMORMÎNTAREA D-SALE MARIA ROSET, FIICA VORNICULUI
CONSTANTIN ROSET, DIN BOTOȘANI, DE IEREUL IOAN BOBULESCU,
CATIHET DE BOTOȘANI¹, LA 15 Iunie 1846².

«Omul, deșertăciunii s'a asă-
mănat, zilele lui ca umbra trec.»
(*Psalm. 14, 35*).

De miț de orī cetim noi în Sfīnta Scriptură aceste cuvinte ale Proorocului împărat David, dar nu știū de ne pătrundem vre odinioară de sfințenia lor ; acum însă sīnt bine încredințat că auzirea lor lasă în inimile tuturor niște urme pe care toate dovezile înțelepților lumii cu anevoie le vor putea șterge ; căci acum vedem însuși în faptă împlinită aceste ziceri : «Omul, deșertăciunii s'a asămănat, zilele lui ca umbra trec» ; și, iarăși : «Omul ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului». Întimplarea ce ni zace înaintea noastră ni înfățișează o priveliște foarte înfiorătoare și vrednică de mirare, mai ales pentru aceia cari nu sīnt gata. Această ramură ce se vede de față, anume Maria Roset, fiica dumisale Vornicului Constantin Roset, în vrîstă de doisprezece ani și două luni, este destul de bună dovadă întru aceasta. Cunoscută este tuturor a ei vrednicie și nevinovăție, care se vede

---

¹ Viitor episcop de Rîmnic.

² Dintr'un «adaos» al aceleiași «FoI», No. 26, 1847, pp. 213-6.

zugrăvită pe fața ei și de care nepărtenitoarea moarte nu s'a îndurat, cauza ce este neapărată pentru toți cei ce se nasc în lume. Cel întâiu pas ce l-am făcut pe pămînt nu a fost decît înnainte-vestire a morții, zicînd: «Cu moarte veți muri, căci tot cel ce se naște din trup, trup este, și cine nu știe că trupul este stricăcios și supus morții? Cine nu știe că moartea domnește între toți oamenii, fără deosebire? Ea nu prietenește nici tinerilor, precum vedem de față, nici bătrînilor, nici Crailor, nici Domnilor, nici nobililor, nici proștilor, ci pe toți îi adună la sine și îi face a nu se mai cunoaște unii cu alții, — precum rîurile cele mici intră în cele mari.

Cine nu crede aceasta, privească în mormînturi: nu este oare de o potrivă țerîna tuturor? Nu sînt de o potrivă risipite trupurile tuturor? Și nu este de o potrivă slava tuturor? Cu un cuvînt: nu este om care să fie viu și să nu vază moartea; iată, de față este pilda: să privim și să ne încredințăm. Aș nu puțin mai înnainte trupul ce acum zace fără de suflare era în mijlocul rudelor, prietenilor și cunoscuților, lingă brațele cele' duioase ale părinților, petrecînd, vorbind și desfătîndu-se împreună, dar nemilostiva moarte, prin uneltele ei de boală, în curgere de trei luni și-a plinit a ei datorie. Aș nu puțin mai înnainte în fața ei era zugrăvită icoana darului lui Dumnezeu, înfățișînd supunere și ascultare către prea-iubiții ei părinți; iar acum zace moartă, fără de suflare și despărțită de toți pentru veșnicie?

Tristă auzire! Grozavă vedere!

Și oare de unde vine aceasta, fraților? Numaî dintru aceea că «omul deșertăciunii s'a asemănat; zilele lui ca umbra trec». Să cercetăm cu de-amăruntul acest sfînt adevăr, pentru ca mai bine să ne încredințăm despre dînsul.

Dacă omul nu ar fi supus deșertăciunilor, atunce nici zilele lui nu s'ar trece ca umbra; dacă omenirea nu ar fi hotărîtă păcatului, atunci nici morții nu ar fi supusă, căci este știut că prin păcat a intrat moartea în lume, de aceea nime nu poate să fie scutit de moarte; atît păcătoșii, cît și dreptii, toți trebuie să împlinească această datorie a firii, de care nu s'a ferit nici însuși răscumpărătorul nostru Isus Hristos.

Omul este alcătuit din trup și din suflet; trupul, ca unul ce este din pămînt, negreșit că iarăși se va preface în pămînt, căci tot lucrul trage la punctul din care s'a luat; iar sufletul, ca unul ce este icoană a lui Dumnezeu, negreșit că trebuie a fi nemuritor și a se înălța iarăși la Acela de la care s'a luat; dar, apoi, știm că Dumnezeu este a toate văzător, este lumină, prin urmare el nu poate suferi nimic ce este necurat și cu prihană.

Acum dar, de care dintr'aceste două trebuie să ne grijim mai mult: pentru trup, care este peritor, sau pentru suflet, carele este veșnic? Fără îndoială că pentru suflet. Adevărul așa glăsuiește; însă sînt și faptele noastre de asemenea? Să privim în lume, și ne vom încredința. Noi, în viața noastră, de-a purură ne sîrguim a dobîndi cinste și mărire, ca și cum am avea să viețuim în veci; uneltim toate mijlocirile numai ca să mulțămim dorințele și plăcerile trupesti și lumești, fără a gîndi de suflet, fără a gîndi de moarte, măcar că sîntem bine încredințați că niciun minut vom trăi. Cîte pilde avem de acestea, cîți sînt de aceea pe cari moartea i-a apucat fără de veste; cîți bogați, asemenea celui din Evanghelie, care, cînd se desfăta, zicînd sufletului său: «suflete, ai multe bunătăți: minîncă, bea și te veselește», tocmai atunci l-a cuprins fără de veste înfricoșatul acela glas: «Nebune, întru această noapte vor să ceară sufletul

tău de la tine!». Cîți Alexandri, cînd deșertați cu mare plăcere păharul cel plin de dulceață, moartea li-a zis și li zice: «Vino, nebune, a sosit ceasul, deșteaptă-te, adu-ți aminte că ești muritor!».

Judece acum oricine dacă nu este aceasta deșertăciune; vie aice toți cei ce nu voiesc a crede adevărului Sfintei Scripturi, asculte și să se încredințeze despre ființa ei. Iată ce zice ea despre lume: «Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni», și, iarăși, toate sînt deșertăciuni cele omenești cîte nu rămîn după moarte, și, de vom voi să cunoaștem adevăr și să grăim, trebuie să mărturisim că traiul nostru de acum nu este viață, ci moarte, pentru care și se numește lumea în Sfinta Scriptură: loc de surghiunie, vale a plîngerii și pămînt blestemat de Dumnezeu. Căci, cu adevărat, lumea aceasta este plină de deșertăciuni, nimicnicii, necazuri și nenorociri, de care fericita întru pomenire a scăpat de încălzeala lor și merge acolo unde i s'a gătit ei loc de odihnă.

Acum, să judecăm, ce fel de viață poate să aibă un nenorocit ce petrece chinuit în surghiunie, sau cel ce neîncetat plînge? Pentru ca să nu mai pomenim altele, iată, înaintea este dovada. Ce fel de mîngiere putem avea în acest minut, cînd privim pe o tînără ramură a juniei posomorîta înaintea noastră, pe una din surorile noastre, născută împreună cu noi în acest oraș, ale căreia sentimente au fost întemeiate pe religia creștinească, și care nu și-a dat scumpul ei suflet pînă ce nu a primit pe Domnul în sine? Ea este una dintr'acele mai nobile familii, care, în timp de 12 ani de la naștere, ascultînd sfătuirile prea-iubiților ei părinți, a săvîrșit cursul vieții sale școlasticește, ale căreia sirguinte sînt foarte bine știute, căci fericita întru pomenire, în curs de șese

anî de zile, a învățat cu desăvîrșire patru limbi, adică: moldovenește, franțuzește, nemțește și grecește, după care, apoi, bolnăvindu-se în trei luni de zile, toate le-a socotit deșertăciuni. Iată, acum, o vedem înaintea noastră, fără de glas, fără de suflare, fără de chip, și gata de a se arunca într'un veșnic mormînt. Ce bucurie poate gusta sufletul nostru, cînd știm că mine sau mult poimîne vom avea și noi tot asemenea petrecere? Unde este acum veselie și dragostea ce aveau părinții, cari singura mîngiere a vieții lor o așteptau de la prea-iubita lor fiică, pe care tirana moarte, fără de milostivire, o a răpit? O, nemilostivă moarte, cum de nu te-ai îndurat de al său părinte, cum de nu te-ai îndurat de a ei fragedă vrîstă, cum de nu o ai lăsat să culeagă rodurile din ale sale învățături, cum de nu o ai lăsat să ajungă să fie maică și crescătoare a unor prunci după ale ei sentimente?

Trebuie dar să tînguim soarta noastră și să adevărim cu proorocul: «Omul, deșertăciunii s'a asemănat; zilele lui ca umbra trec!». Pentru aceasta trebuie a nu ne mîhni peste măsură pentru despărțirea prietenilor, precum zice: «ca și ceilalți ce n'au nădejde».

Mîntuitorul Hristos ne încredințează că toți credincioșii Lui, prin moarte, trec la o altă viață, mai fericită, zicînd: «Cel ce crede întru mine, de va și muri, viu va fi». Și s'a mutat din moarte în viață! Pentru aceasta dar zice Apostolul: «Unde-ți este, moarte, boldul tău? și unde-ți este, Iadule, biruința ta?». A înviat Hristos și a sfărîmat toate încuietorile Iadului! Dacă sîntem adevărați următori ai lui, dacă credem fără îndoială învățaturii Lui cei cerești, și dacă nădăjduim învierea și viața cea veșnică, trebuie

a ne bucura cu inima pentru adormita roaba lui Dumnezeu Maria Roset, că s'a slobozit din temnița simțirilor și a ajuns la limanul liniștei și al odihnei, unde nu este durere, nici întristare, dar nu să plîngem și să ne tînguim, ci mai vîrtos să ne sîrguim și noi să fim gata cînd, fără de veste, va veni la noi glasul: «Iată mirele...».

Însuși sufletul răposatei, carele nevăzut se află de față în mijlocul nostru, întovărășind această sfîntă slujire, iată ce mărturisește despre dezmierdăciunile pămîntești. «O, lume deșartă și plină de necazuri, tu de-a pururi te-ai silit a mă pierde prin dulceleșurile tale cele otrăvitoare, tu nu te-ai sfiit nici de cum a mă despărți de prea-iubitul mieu părinte, carele m'a crescut și m'a hrănit, nu numai cu hrană pămîntească, ci și duhovnicească; tu nu ai încetat a război asupra chipului lui Dumnezeu, sîrguindu-te a-l face lăcaș diavolului. Dar iată că Dumnezeu, carele m'a chemat din pîntecele maicii mele, m'a slobozit acum din cursele tale, pe care sînt încredințată că le vei întinde asupra altor nenorociți; mă duc! mă duc la Tatăl mieu, carele este în ceruri, nu voiesc mai mult a călca pe spiniî tăi cei împungători de suflet. Să mai îngăduim încă puțin, până ce ni vom lua sărutarea cea mai de pe urmă de la prea-iubiții miei părinți, de la frați, de la rude, de la prietenî și de la toți cei de-aproape! Ah, ah, rămîneți sănătoși cu toții, și vă rog să nu mă uitați, că mă duc la casa de veci, unde cu toții aveți să veniți! Ah, lume, lume! de acum nu voi mai da mîna cu tine, nici voi mai vorbi cu nime, și de acum ești slobodă din partea mea pentru toate veacurile! Nu te întrista, iubitul mieu părinte, pentru despărțirea de fica ta, dar, te rog, nu mă uita; fă pomenire

pentru mine înaintea lui Dumnezeu, pentru ca să-mi ierte păcatele mele, că nu este om carele să fie viu și să nu greșească; păstrează aceste cuvinte, carele rostesc dintru adîncul inimii: tatăl mieu și muma mea m'aŭ părăsit, iar Domnul m'a luat! Și adă aminte la toți că: „Omul deșertăciunii s'a asemănat, zilele lui ca umbra trec“¹.»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

¹ Inscricția de mormint a Mariei Roset se cetește încă în cimitirul bisericii botușănene ce poartă numele familiei sale; N. Iorga, *Inscricții*, I, p. 228.

CUVÎNT
LA ÎNGROPAREA LUI
MIHAIL CANTACUZINO-PAȘCANU,
BCU Cluj / Central University Library Cluj
DE
NEOFIT SCRIBAN
(1857).

CUVÎNT

LA MOARTEA SPĂATARULUI MIHAIL CANTACUZIN (PAȘCANU),
RĂPOSAT LA 1857, IANUAR 11.

«Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră într-o bucuria Domnului tău!»

(Matei, c. 25.)

Fraților! Cluj / Central University Library Cluj

«An vine, și an trece, și pământul în veci stă», zice Ecclesiastul; iar noi să zicem: oamenii vin și oamenii trec, iar omenirea trăiește! Oamenii mor, sau, mai bine zicând, mor numai în părerea noastră, pentru că cercul vieții lor este un cerc îngust, un cerc singuratec, un cerc prin care trece omul a căruia viață nu are însemnătate decît numai întru cît face parte a vieții unei nații. De aceea, în ochii noștri are stîrșit. Și ce zic eu de oameni, cînd, precum Ecclesiastul, de asemenea și Istoria, ni dovedesc că popoare întregi vin în lume și trec din lume, se nasc și mor, și, de multe ori, după o lungă moarte, care nu este decît un lung somn, se scoală la o viață mai nobilă, mai fericită

---

¹ După manuscris. Latinisat și corectat, în «Cuvinte bisericesti, compuse și rostite la deosebite ocazii de smeritul între arhierii D. D. Neofit Scriban, episcop de Edesa și fost decretat al Argeșului»: București, 1868, tipografia Toma Teodorescu, pp. 273-86.

și mult mai glorioasă decît acea d'întăiū? Decî, oricine lucrează pentru scopul la care este sortită omenirea, oricine lucrează pentru binele omenirii, pentru propășirea și îmbunătățirea vieții sale cei politice, cei înțelegătoare și cei morale, pentru perfecționarea sa progresivă, acela lucrează în planul Providenței, acela lucrează pentru Împărăția lui Dumnezeu, în care locuiește pacea, dreptatea, bunătatea, lumina, cu un cuvînt desăvîrșirea morală. În lumea aceasta și în planul acesta Providența totdeauna s'a servit, precum cu oameni particulari, de asemenea și cu popoare întregi, pentru a conduce pe omenire către scopul sortirii sale. Precum în fire vedem lucruri mici și lucruri mari, vedem plante, vedem insecte, vedem pîrăie, vedem lacuri, care, cîte una luate, n'aū nicîo însemnătate, de asemenea vedem arbori înalți, vedem fluvii și Mări înspăimîntătoare, vedem munți și văi, care, la înfățișarea lor, ne transportă în niște sentimente de cea mai mare admirare, de asemenea, între oameni vedem, precum am zis, mici și mari. Cei d'întăiū sînt mici, pentru că viața lor n'are nicîo însemnătate, sau prea puțină, în privirea aproapei său, în privirea nației sale și, în genere, către tot neamul omenesc. Dar vedem, tot odată, și oameni cari se numesc mari, precum și popoare mici și popoare mari. Ei se numesc astfel, adecă mari, și cu drept cuvînt îi numește omenirea așa, pentru că ei nu sînt altceva decît: sau organul ajutorului celui slab, sau luminătorii celor întunecați, sau eliberatorii celor robiți, sau ideia dorințelor poporului lor, sau organe înlesnitoare propășirii omenirii în genere către scopul și planul Providenței, care încă din lumea aceasta își pregătește cetățenii ai Împărăției păcii, a dreptății și a luminii cei neînserate.

Decî, cu drept cuvînt, fraților, niște asemenea

oamenii se numesc mari, pentru că și sînt, în faptă; și de aceia popoarele, cînd se despart de dînșii, se simt lovite și rănite pînă la suflet.

Cînd o persoană mare moare, fraților, — ca să mă servesc de expresia poporului nostru —, cu toții zicem: «Un stîlp al țerii a căzut!». Și, cu adevărat, fraților, astăzi, cînd celebrăm trecutul și începutul unui an, cînd, în mijlocul felicitărilor unui an, ce poate că are să desfășure înaintea noastră tabloul speranțelor noastre celor mai sfinte, — astăzi, în dimineața anului 1857, ca un fulger a străbătut, de la o margine a Capitalei noastre și a țerii pînă la alta, fatala înștiințare că unul dintre stîlpii țerii a căzut: strălucitul nostru compatriot a murit, prea-onorabilul și îmbunătățitul Mihail Cantacuzin a adormit! O, lovire năprasnică și neașteptată! O Dumnezeule, care lovești și iarăși miluiești!

Însă, fraților, nu vă înspăimîntați de această lovire! Să plîngem numai meritele persoanei înalte, să plîngem numai, căci nația noastră a pierdut un stîlp al său! Dar să nu desperăm întru nimica, căci Providența, care dă națiilor și omenirii niște asemenea fenomene ale bunevoinei sale și pentru scopurile sale, va repara pierderea noastră cu înțelepciunea sa cea atotștiutoare. Moartea năprasnică este grozavă numai la acei ce n'aū viețuit creștinește; dar pentru omul îmbunătățit, care în tot minutul este gata a se înfățișa înaintea lui Dumnezeu, în orișice minut al vieții i-ar sosi moartea, este tot una, fiindcă el totdeauna se afla pregătit și lucrînd ca înaintea lui Dumnezeu.

Răposatul boier Mihail Cantacuzin se trage dintr'o familie strălucită, care, mai bine de trei veacuri, a dat Moldo-Romînilor bărbați de Stat însemnați, pentru ale căroră virtuți eminente aș putea vorbi lîngă

margenea acestui mormint. Dar, fiindcă virtuțile altora nu pot face o laudă adevărată, și fiindcă răposatul s'a deosebit prin înseși ale sale virtuți, să lăsăm să vorbească despre ele singură numai viața acestui îmbunătățit bărbat, carele este în genere cunoscut.

Deci, cine dintre noi nu știe evlavia răposatului? Cine nu știe cât zel avea el pentru religia noastră? Ajutorurile însemnătoare ce făcea el bisericilor lui Dumnezeu, planurile cele creștinești ce da el orîșicărui cleric ce se întilnia cu dînsul? Cît doria el de mult luminarea clerului! Cît stăruia el pentru aceasta pe lingă ierarhii și pe lingă miniștrii seculari! Cîte biserici s'a'au ținut și s'a'au împodobit cu ajutorurile lui proprii! De cîte orî a ținut el, cu a sa cheltuială, școli bisericești pe moșiile sale! Opiniile sale cele luminate și drepte erau nestrămutate ca munții; el totdeauna zicea că clerul trebuie să meargă cu luminile veșnice ale religiei și ale progresului înaintea poporului său, că rămînerea acestuia în urmă este o înjosire pentru țară. Cine nu știe îndurarea sa către cei săraci? Să răspundă aice, în locul mieu, glasul a miilor de nevoiași, a miilor de văduve, care, în toată țara, primiau regulat pensii pe viață; să răspundă orfanii ce se cresc și se luminează pe socoteala sa. Spuneți, voi, sărămanilor, asuprașilor, lipsișilor, din orîșicare trepte ale țerii ați fi: de cîte orî ați bătut la ușa strălucitului răposat Mihail Cantacuzin, nu vi s'a deschis ea, fără oprire? Lipsișilor, n'ați primit grabnice și însemnătoare ajutoari, orî și prin ce chip și mijloace ați voit? Spuneți, voi, asuprașilor, de orîșice soartă, nu totdeauna ați căpătat apărarea dreptății voastre sau a intereselor voastre? Spuneți, voi, neputincioșilor, cari v'ați mîngiat și v'ați vindecat cu balsamul îndurărilor răposatului, durerile voastre!

Spuneți, căci aice este locul de a mărturisi răposatului recunoștința voastră!

Eū n'am trebuință să aduc exemple înaintea unui popor pătruns de ideia bunătății și a îndurării sufletului și a faptelor acestui strălucit bărbat, pentru că eū însumi sînt martor facerilor sale de bine, eū însumi de multe ori am fost organ de însemnătoare faceri de bine către mai mulți scăpătați, nevoiași și neputincioși. Cine nu știe că răposatul nu trăia decît ca să facă bine, prin toate mijloacele, nației sale, și că aceasta era cea mai vie a sa plăcere și cea mai eminentă și statornică virtute a sa? El totdeauna era expresia cea mai înaltă și mai perfectă a scopurilor patriei. El totdeauna era pătruns până la înduișoare de pătimirile ei. El totdeauna era gata a se jertfi pentru interesele ei, pentru progresele ei, în industrie, în arte, în știință, în moralitate, în privilegiile și dreptățile ei. El totdeauna era în fruntea nației sale în toate împrejurările sale cele mai critice și în toate necazurile sale. Aș putea cita aice o mulțime de acestea, și cronografii țerii vor păcătui de le vor tăcea. Cu un cuvînt, el nu a părăsit-o pe dînsa până astăzi, până la închiderea acestui mormînt! El n'a gonit vre-odinioară posturi, ranguri, decorații, dar a trăit numai ca să fie neatîrnat, ca să poată păstra opiniile sale statornice, patriotismul său neclintit, tot gîndul, toată cugetarea și zilnicele sale îndeletniciri nu erau aprinse decît de interesul patriei, de drepturile ei, și, privind unirea țărilor românești ca singura fericire pentru patrie, el a fost unul din cei mai zeloși apărători ai acestei dorinți până la ceasurile sale de pe urmă. N'a gonit, zic, ranguri, decorații în viața sa, dar titlurile sale la dragostea și la respectul compatrioților sînt faptele și virtutea sa,

lacrămile și jalea sinceră ce-l însoțesc la mormîntul său îi împletesc cununa cea mai neperitoare, mai frumoasă și mai veșnică!

Aice este locul, fraților, să vorbim ceva și pentru învățătura noastră. Și ce socotiți să vorbim? De care învățătură avem noi mai multă trebuință? O, fraților și compatrioților! noi avem trebuință, în adevăr, de multă vorbire, noi astăzi avem trebuință de multă învățătură, și încă de mai multă înțelepciune. Însă, numai învățătura și vorbele, orișicît de multe ar fi ele, nimic nu folosesc fără de fapte creștinești, fără de virtuțile Evangheliei Domnului, ce au bine-vestit săracilor, ce au luminat pe cei orbi și au slobozit pe cei robiți de păcate. Credința fără de fapte este moartă, și faptele — se înțelege că cele bune — fără de dragoste nu se pot realiza. Numai vorbele și știința nu ne pun pe noi înaintea nației noastre, înaintea omenirii, cu atîta mai puțin înaintea lui Dumnezeu, căci, după Sf. Scriptură, de aș avea credință cît să mut și munții, și de aș vorbi în limbă omenești și îngerești, dacă nu avem dragoste, nimica sîntem. Oricît de mari ne vom socoti că sîntem în lumea aceasta, dacă nu vom avea faptele carității, fapte patriotice, fapte naționale, fapte creștinești, care sînt sinonime cu ale omenirii întregi, cu scopul Împărăției lui Dumnezeu, — nimica sîntem. Dacă nu ne vom iubi, treptat, începînd de la cei de un sînge și de o limbă cu noi, și dacă nu, progresiv, vom lăți cercul acestei dragosti pînă la expresia cea mai înaltă, — nimica sîntem.

Așa, fraților, numai titlurile cele pompoase nu ne fac pe noi mari, nici înaintea lui Dumnezeu, dar nici înaintea oamenilor. Decretele cele adevărate de mărire sînt în mîna omenirii, sînt scrise în cartea

vieții de veci; ferice dar, fraților, de acela ce va ști a-și căpăta asemenea titluri ca acelea cu care este împodobită pomenirea răposatului. Cine vrea să știe cât este de mare în lume și în nația sa, să întrebe glasul popoarelor, căci, după cum zice vechea sentință: «Glasul poporului este glasul lui Dumnezeu!».

Strălucitul răposat Mihail Cantacuzin are o asemenea mărturie în favoarea virtuților sale, ce-l pun astăzi înaintea lui Dumnezeu. Pilduiți-vă deci, fraților; să urmăm fiecare, după putință și după mijloacele noastre, virtuților sale. Să fim religioși ca dînsul, să practicăm faptele Evangheliei Domnului. Să ni iubim patria, să ni iubim nația, dar să o iubim cu o dragoste reală, căci omul trece, iar omenirea rămîne! Cel ce a știut să trăiască pentru dînsa, nu moare, el trăiește în veci, căci trăiește în omenire!...

Dar fiind, fraților, că a sosit momentul în care trebuie să ni aruncăm voturile noastre în urna veșniciei, în care se închid rămășițele răposatului, eu, din partea sa, vă invit să-l îmbrățișați și să-l sărutați cu sărutarea cea creștinească, să-l iertați și să vă rugați lui Dumnezeu pentru dînsul, ca un asemenea suflet îmbunătățit mai cu ușurință să se suie în Cer, înaintea lui Dumnezeu, să se primească în sînurile sfinților și ale dreptilor celor din veac dormiți, să lăcuiească cu Avraam, cu Isaac și cu toți dreptii întru Împărăția Tatălui celui veșnic.

Veniți deci, săracilor, cari v'ați săturat din binefacerile sale, de vărsați lacrimi peste acest mormînt. Veniți, compatrioților, și aruncați cununii de flori peste dînsul. Plîngi, tu, Moldovă, despărțirea aceasta, căci astăzi te desparți de un sprijinitor al tău, pentru care nicîo jertfă patriotică nu era prea mare! Plîngi, nație românească, că astăzi ți-a căzut una din florile cele mai scumpe ale cununii tale cu care tu te

mîndrești! Ea a căzut, ea s'a rumpt de tine, ea însă nu a perit, ea va trăi! Plîngeți, creștinilor; plîngi, poporul al Capitalei noastre, că astăzi ați pierdut săracii ajutorul, concetățeniî mîngîierea, iar Moldova un bun patriot!

Înnaltule cler, binecuvîntează această călătorie veșnică a răposatului! Binecuvîntați-l și nu-l uitați întru rugăciunile voastre cele părintești.

Vină și tu, iubită soție, și voi, iubiților fi ai răposatului, și sărutați cu sărutarea cea mai de pe urmă pe apărătorul și părintele vostru! Stropiți și parfumați mormîntul său cu lacrămile voastre cele înfocate!

Mormîntul este hotar între cer și pămînt, între viață și moarte; drept aceia, toate legăturile de pe pămînt să se desfacă pe pămînt! Să ni aducem aminte că, peste puțin, toți vom să însoțim pe răposatul în mormînt, toți vom să întrăm într'însul! Că noi, cari astăzi îl plîngem, mîne-poimîne îl vom însoți în drumul său cel veșnic!

Să ne socotim decî cu noi înșine, înnainte de ce Dumnezeu ne va socoti. Să ni îndreptăm viața, să ne apropiem de Dumnezeu prin păzirea poruncilor sale, să ne asigurăm de viitorimea noastră, și, orișicît am socoti că viața aceasta ar fi de fericită și de strălucită, să ni aducem aminte că nimică într'însa vom găsi adevărat decît aceia ce vom fi făcut pentru frații noștri, pentru omenire, pentru veșnicie, pentru Împărăția lui Dumnezeu.

Și, ca să încheiî cuvîntul mieu, ce alta oare să mai zic, decît: O, patrie, ce ai pierdut! O, Romănie, de ce te-ai lipsit! O, viitorime, cu cît îi ești datoare! O, nație, unde este părintele tău? Sunați, Carpaților, bocetul vostru de jale, și tu, Dunăre, mugește murmur trist și funebral! Plăieșilor de pe munte și păs-

torii din cîmpii, răsunăți viersuri de jale pentru acel ce v'a iubit! Plîngeți, văduve, sărmani! Plîngi, Moldovă întreagă, pe al săracilor frate și al orfanilor părinte! Plîngeți, patrioți, cu toții, pe acest scump patriot! Bronzuri, marmore, granituri lui acum nu-î trebuiesc, căci sînt piepturi înfocate care în veci vor transporta al lui nume neuitat, ale lui fapte strălucite, din părinți la fiî, la rude, din nepoți la strănepoți, și Românul, peste veacuri, împletind cununî verzi, oftînd jalnic, din durere va înflori al lui mormînt!

Veniți, deci, fraților, veniți să dăm mortului sărutarea cea mai de pe urmă; veniți, dar nu însă cu spaimă, căci știți că și chiar picătura de sînge a unui martir a fost odinioară în stare a adăogi o mie de credincioși; veniți, și, îmbrățișînd aceste rămășiți, nu socotiți că ele acum sînt mute, — ele, deși tac, însă foarte mult vorbesc pentru cel ce are inimă de simțit și patrie de iubit. Veniți, apropiați-vă, sărutați-l, priviți-l: iată-l, iată-l cum stă nemișcat! Ah, el se pare că tace, dar tăcerea lui este mai elocventă decît graiurile oratorilor. Și cum poate oare neputinciosul meu grai să vă explice această privese plină de mistere? În sfîrșit, veniți, patrioților, — zice răposatul, prin rostul meu —, pe cari v'am iubit cu o iubire frățească, și spuneți tuturor, din partea mea, să se iubească unul pe altul, precum și eu i-am iubit pe ei, și să nu mă uite în rugăciunile lor. Veniți, prietenî și cunoscuți, și vă iubiți între sine, precum și eu v'am iubit pe voi, și nu mă uitați în rugăciunile voastre! Veniți, iubite frate, soție și fiî, și vă iubiți unul pe altul, precum și eu v'am iubit pe voi, și nu mă uitați în rugăciunile voastre!

Iar, pentru ca această despărțire și rugăciune a

răposatului întru pomenire, Spătarul Mihail Cantacuzin, să fie spre lămurire, apoi eă rog pe Înalt Prea-Sfințitul Mitropolit, pe prea-sfințitul arhier și pe tot clerul, și pe toți creștinii ce s'au adunat la această tristă și jalnică ceremonie, ca, toți împreună, cu o gură și cu o inimă, să zică: «Doamne, odihnește pe adormitul robul Tău întru Împărăția Ta, și îl învrednicește a auzi dumnezeiescul Tău glas, zicându-i: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău“». Amin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>
Cuvintarea lui Neagoe-Vodă Basarab la a doua îngropare a oaselor mamei sale Neaga și a copiilor săi Petru, Ioan și Anghelina la mănăstirea din Argeș (după 1519).	5
Cuvint de pomenire pentru Ștefan-cel-Mare, Domnul Moldovei, ținut la Putna, pe la 1770, de Vartolomei Măzăreanu.	19
Cuvint de pomenire pentru Grigore Dimitrie Ghica-Vodă, ținut de I. Eliad la 1834.	49
Cuvint de pomenire pentru Vornicul Mihail Manu și fiul său, Aga C. Manu, ținut de I. Eliad la 1835.	61
Cuvintare cu prilejul dezgropării oaselor logofătului Filip din Vălenii-de-Munte (de un anonim)	73
Cuvint improvisat, zis la înmormântarea Mitropolitului Veniamin Costachi.	85
Cuvint pentru pomenirea Mitropolitului Veniamin Costachi, ținut la București de protosinghelul Dionisie Romanò.	89
Cuvint pentru pomenirea episcopului Chesarie al Buzăului, zis de ierodiaconul Iosif Naniescu.	97
Cuvint la îngroparea Mariei Roset, fiica Vornicului Constantin Roset, rostit de preotul Ioan Bobulescu la 1846.	117
Cuvint la îngroparea lui Mihail Cantacuzino-Pășcanu, zis de Neofit Scriban la 1857.	127
